

MENTOR

DIJAŠKI LIST
DEVETNAJSTO LETO
VIII / IX / X

*V tem zvezku sodelujejo /
J. Mlakar / Dr. Fr. Jaklič
/ T. K. / Dr. L. Sušnik / M.
Hodalič / Gradiški / Va-
njuša / Andrej S. / A. De-
beljak / Smolej Viktor /
M. Gorjanski / I. Dolenc
/ Ivo Brnčič / Sfinks / J.
Jalen / Drakoš / M. Čadež
/ Blagomir / Crassus*

Vsebina VIII / IX / X številke.

	Str.
Janko Mlakar / Spomini	169
Dr. Fr. Jaklič / Reden in urejen	188
T. K. / Pij XI. in Vzhod	190
Dr. L. Sušnik / Narodna propaganda v francoskem slovstvu	194
Milan Hodalič / Čevljar in škratje	196
Gradiški / Materina prošnja	197
Vanjuša / Sonet	197
Andrej S. / Sanje	198
A. Debeljak / Goethe in Jugoslovani	199
Smolej Viktor / »Leteča konjenica«	204
Mojmir Gorjanski / Slutnja	206
I. Dolenc / Med Slovaki	207
Mojmir Gorjanski / Glosa	211
Ivo Brnčič / August Šenoa	212
Mojmir Gorjanski / Zimski rispet	215
Sfinks / Iz cikla »Pomlad«	216
J. Jalen / Pod stropom neba	217
Drakoš / Današnji mladi rod	219
Marijan Čadež / Nekoliko o vremenskih izpremembah	220
Blagomir / Mati	222
Obzornik /	
Knjige in časopisi	223
Literarni pomenki	226
Zabavni kotichek /	
Meyeriada	228
Drobiž	228
Statistika naročnikov »Mentorja«	239
Vezava »Mentorja«	239
Ob sklepu letnika	240

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. / Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. / Rokopisi se ne vračajo. / Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5. / Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič, izdaja Prosvetna zveza (dr. Jakob Mohorič), tiska »Slovenija« (predst. Albert Kolman, Ljubljana, Celovška cesta 61). / Celoletna naročnina za dijake Din 30.—, za druge in zavode Din 40.—. Posamezna številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. / Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. / Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Janko Mlakar / Spomini.

Anarhija in tiranija.

V četrti c imajo fiziko.

Šumi kakor v panju, v katerem roje čebele. Dijaki imajo prosto zabavo, kakor da je odmor, ne pa učna ura.

Profesor Draganovič sedi za katedrom in lista po razrednem katalogu.

»Kunšič!«

»Kaj pa je, gospod profesor?«

»Kaj je? Ven pridite, da vas vprašam!«

»Mene? Ni mogoče, gotovo se le šalite.«

»Kaj se bom šalil? Nič se ne šalim. Takoj k tabli!«

»Saj sem bil že vprašan. Vprašajte druge, ki še niso bili!«

Zdaj se je pa profesor začel pogajati.

»Kunšič, pridite ven in pokažite, da znate ubogati. Saj vas ne bom vprašal za red. Ako ne boste znali, vam ne bom nič zapisal.«

»Zapisal ali ne zapisal, to me nič ne briga. Jaz se ne dam vprašati, pa je; nimam časa. Moram brati tole indijanerico. Pravkar sem prišel do tja, ko se pripravlja hraber ,hajptling',¹ da bi škalspiral bojzljivega ,blajhgesihta',² pa me motite!«

Ta predrzni odgovor je Draganoviča silno razjezil. Ves togoten potegne iz katedra razrednico in zapiše vanjo: »Kunšič benimmt sich wie ein Hausknecht.«³

Po uri lete dijaki h katedru in prosijo profesorja, naj izbriše grešnika.

»Ne, je preveč predrzno odgovarjal.«

»Saj me ni treba izbrisati; nič ne prosim,« se oglasi Kunšič v klopi.

¹ Poglavar.

² Belokožec.

³ »Kunšič se obnaša kakor hlapec.«

»No, vidite guncveta; saj sam noče, da bi ga izbrisal.«

»Oh, gospod profesor, zaradi nas ga izbrišite! Razrednik bo strašno hud in nam bo v grščini same trojke dajal.«

»Naj bo, ga pa izbrišem zaradi vas, da ne bodete po nedolžnem trpeli.«

In dobri profesor je prevlekel svojo opombo s črnilom tako, da potem Šega nikakor ni mogel uganiti, kaj je bilo zapisano.

Človek bi mislil, da je to, kar sem napisal, le zlobna satira na neko vrsto moderne šole, v kateri imajo dijaki prvo besedo, učitelj pa sploh nobene; pa ni. Ves dogodek se je vršil tako, kakor sem ga opisal.

Draganovič je šele tisto leto prišel na našo gimnazijo. Prvo uro smo ga zelo verno poslušali. V svojem »nastopnem predavanju« je pohvalil ljubljansko gimnazijo kot najboljšo in slednjič izrekel upanje, da bomo z njim gotovo zadovoljni.

To upanje ga ni varalo; bili smo z njim zelo, zelo zadovoljni. Vsak je počenjal, kar je hotel, samo profesor ne, kar dokazuje slučaj s Kunšičem.

Mene je imel rad, ker mu nisem nagajal. »Guncveti,« me je pri neki priliki pohvalil, »vi nagajate, Mlakar je pa priden in se lepo grščine uči.«

Kadar je razlagal, ga sploh ni nihče poslušal. Pri poskusih smo pa kazali več zanimanja. Obkolili smo ga v gosti vrsti, da so med tem lahko drugi gledali — rede v razrednem katalogu. Pri tem delu smo se seveda menjavali.

Ko nam je profesor neko uro kazal prosti padec, se je nekdo preveč glasno hudoval, da ga je Vašek goljufal, ker mu je dal nezadostno. Tu se Draganovič hitro ozre, zgrabi katalog in ga zaklene v kateder. Ker je pa pustil ključ v miznici, so jo fantje odprli in šli s katalogom v zadnjo klop. Profesor je zapazil drzni vlom šele po končanem poskusu, ko je hotel vzeti katalog iz mize.

»Guncveti,« je hitel v zadnjo klop, »katalog nazaj!«

»Tako, gospod profesor,« je dejal tisti, ki ga je pravkar držal v rokah. »Samo toliko še počakajte, da pogledam, če me niste zadnjič v fiziki goljufali...«

Poudariti pa moram, da smo bili jako dobro discipliniran razred; samo profesor nam ne bi smel pri svojem nastopu izraziti — upanja, da bomo z njim zadovoljni.

Gerdinič, na primer, je začel z nemščino brez vsakega uvoda. Sicer je dobil takoj prvi mesec priimek »Zakleti vitez«, zato smo pa sedeli pri njegovi uri kakor vkopani, čeprav ni nikdar vpil in grozil.

Sploh je bila v četrti zasedba zelo slaba. Ako bi ne bili za slovenščino ohranili Matije, za fiziko pa dobili Draganoviča, bi bilo naravnost obupno. Po dolgem odmoru sta namreč prišla tudi zemljepis in zgodovina med predmete, za katere smo se morali pripravljati.

Profesor Kaspert, ki je nadomestil Ragazzija in smo ga ohranili potem vso višjo gimnazijo, je bil sicer dober človek, toda učiti smo se pa le morali, ker je hotel biti o n z nami zadovoljen.

Mene je imel precej »na piki«, ali vsaj delal se je tako, kakor da bi me imel. To je pa prišlo tako.

Nekega popoldneva sva se v odmoru pred zgodovino s Kovačem sporekla. Ves razdražen zgrabim šestilo, ga zravnam v kopje in naskočim nasprotnika kakor na turnirju. V tistem hipu se odpro vrata in na pragu se prikaže profesor Kaspert. V vročem boju sva preslišala, da je že zvonilo. Hitela sva pa potem tako jadrno vsak na svoj prostor, da sem jaz celo šestilo vzel s seboj v klop. In čudno, Kaspert se za Kovača še zmenil ni, samo mene se je oprijel.

»Mmm, Mlakar, ali ste se tepeli? To pa ni lepo, da ste se tepeli. Jaz sem mislil, da je to krotek miren fantek, pa se je tepel. Mmm, se bodete še tepeli?«

Od takrat nisem celo leto imel miru pred tistim njegovim »tepelj«. Pri vsaki priliki je zopet začel: »Mmm, Mlakar, ste se zopet tepeli?« V višji gimnaziji je sicer spuščal »tepelj«, ker smo imeli nemški učni jezik, mrmranja se je pa tako navadil, da ga je vselej, kadar me je poklical, rabil za nekak uvod. —

»Mmm, Mlakar, mmm...« je mrmral in pol hudomušno pol jezno pogledaval izpod čela in slinil svinčnik, kakor da bi komaj čakal, kdaj mi zapiše dvojko. Navzlic temu navideznemu nasprotstvu sva se pa le dobro razumela. Pri maturi sem dobil celo hvalno, to pa skoraj bolj po njegovi, kakor po svoji zaslugi.

Najbolj sta nas pritiskala v četrti Šega in Vašek. Raznovrstna pravila in izjeme v grščini, katere nam je profesor v spremstvu svojih ljubljencev iz živalstva vbijal v glavo, so nam delale precejšnje težave. Še danes ga imam pred očmi, kako si je po debelih stegnih bil takt in kričal: »Die Verba des Hoffens, Schwörens, Versprechens und Drohens verlangen...«⁴

Kaj zahtevajo ti glagoli, ne vem več. Tega se pa še dobro spominjam, da se je ono pravilo končalo navadno s »Quadratesel« ali »Kubickochs« ali pa z »Rhinozeros zur hunderterten Potenz«.

Najhujša je bila pa okoliščina, da nisi bil pred Šego nikdar varen, niti takrat ne, ko je cela vrsta stala pred klopmi. Kakor skobec na pišče, tako je planil profesor na nič hudega slutečega fanta v klopi, ki je dobil dvojko, še preden se je utegnil zavesti, da je vprašan. Včasih so preparacije frčale po zraku, kakor v tretji pri Ragazziju hrošči. Šega je bil namreč jako postrežljiv in je preparacijo poslal kar po zračni pošti, da je bila že na cilju, preden je prišel njen lastnik v klop.

Zato so se mi zdele grške ure kakor vroči soparni dnevi, ko gledaš s skrbjo v temnosive oblake in pričakuješ s strahom, kdaj začne grmeti in se vsipati ledeno zrnje.

Vse drugače je bilo pri Vašku. V matematičnih urah je bila toča brez grmenja in črnih grozečih oblakov. Profesor je delil svoje »drite« z najprijaznejšim obrazom, ne da bi bil klical kakih zastopnikov iz živalstva na pomoč. Samo tuintam je primerjal znanje kake »žrtve« z znanjem svojega osla, kar pa je bilo po njegovem mnenju veliko razžaljenje za — osla. Včasih se je tudi zgodilo, da je komu ponujal mesto kravjega pastirja na svoji pristavi pod Golovcem.

Neko uro je dobil to malo častno ponudbo tudi Kunšič. Fant se je pa čutil užaljenega in namesto da bi bil položil kredo lepo na stol, ko je šel v klop, jo je zagnal v skledo za vodo. Vašek je mirno vzel razrednico in zapisal vanjo: »Kunšič benimmt sich rabiāt.«⁵ Vsaka beseda je fanta stala pet goldinarjev. Dobil je namreč v vedenju manj lepo in — Draganovič je bil maščevan.

Naše slabo razmerje s profesorji sta še bolj poostrila dva činitelja: »Činkole« in ključ od katedra.

Nekateri moji sošolci so že »krokali«. Nekega večera so pa imeli veliko smolo. Sedeli so v gostilni pri Činkoletu in peli in pili. Naenkrat se odpro vrata in na pragu se pokaže Šega. Ura je bila že blizu polnoči. Seveda so jo »krokarji« urno pobrali, pa jim ni nič pomagalo. Naslednji dan so frčale

⁴ »Glagoli upanja, priseganja, obetanja in žuganja zahtevajo...«

⁵ »Kunšič se obnaša nasilno.«

preparacije po sobi kakor lastovke o malem Šmarnu, ko se vadijo za polet na jug.

Komaj se je ta zadeva nekoliko pozabila, je prišla druga.

Prejšnje leto so uvedli razredne kataloge. To so bili prav neznatni mehko vezani zvezki, ki so jih shranjevali v katedru. Zato se pač ne moremo čuditi, da si je marsikdo želel ključ od katedra, da bi lahko pasel svojo radovednost. V osmi so ga imeli in strogo nadzirali profesorje, če jih pravično redujejo. Ključ jim je naredil neki ključavničarski pomočnik po voščenem odtisu. Mi smo pa prišli še po krajšem potu do njega — do ključa, ne do pomočnika.

Nekega dopoldneva gre Šega iz sobe. Tu plane Košar kakor blisk za kateder in potegne ključ iz miznice, ki ga je bil profesor pozabil. Šega je prišel sicer takoj nazaj po ključ, pa ga ni dobil. Nihče od nas ni hotel vedeti, kje je.

Od Košarjeve predrznosti smo si mnogo obetali. Toda lakomnik je že čez teden dni prodal ključ nekemu šestošolcu, kar se je nad vsemi maščevalo, najbolj pa nad njim samim. Nekaj dni pozneje je namreč prišla vsa zadeva s ključi na dan.

Fantje se niso s tem zadovoljili, da so gledali rede, marveč so si jih, vsaj nekateri, celo vpisovali. To jih je pa izdalo. Pričela se je stroga preiskava in dobili so vse posestnike ključev.

Ker je oni šestošolec izblebetal, kje je dobil ključ, smo prišli tudi mi s Košarjem vred v velike sitnosti. Šega nam je hudo zameril, ker smo se delali nevedne in nismo fanta izdali.

Zrak se potem ni razčistil noter do konca leta. Kaj se je s Košarjem zgodilo, ne vem več. Nas je Šega »pečiral«, da je bilo joj, drugi profesorji so mu pa pomagali. K sreči smo se pri Draganoviču in Matiji lahko oddahnili, sicer bi bil poraz koncem leta naravnost katastrofalen in tiranija bi bila triumfirala na celi črti. Pa še tako jih je padlo od 33 osem, in sicer samo dva s ponavljavnim izpitom. Eden je dobil celo tretji red.

Obsodba tiranije.

V življenju se včasih zgodi, da spoznamo pravo vrednost človeka šele takrat, ko ga izgubimo. Nam četrtošolcem se je tako godilo pri profesorju Marnu.

Ob mojem času so bili na gimnaziji trije kateheti. Na višji je poučeval verouk dr. Muhovec, na nižji je pa imel Novak nemške razrede, Marn pa slovenske.

O Novaku vem iz dijaških let razen tega, kar so o njem Alojzniki pripovedovali, še to, da je bil v modi najmanj pol stoletja pred svojimi kolegi. Nosil je namreč izmed vseh profesorjev samo on rokavice — odpete.

Marnu smo pravili »Palec« — izgovori »Pavc«. S tem pa nismo mislili nič hudega. Bili smo tega imena tako navajeni, da bi bil pri neki priliki skoraj rekel Šegi, da je razredni katalog »gospod profesor Palec« s seboj vzela. Svoj priimek je dobil Marn, ker je pri razlagi držal desno roko stisnjeno v pest nekako tako, kakor smo na Grabnu prosili ven. Pri tem se je večkrat s palcem podrgnil po nosu ali pa po bradi.

Z Marnom smo si ostali nekam tuji do zadnje ure. Nikdar se nismo z njim kaj po domače pomenili. Kaj takega nam niti na misel ni prišlo. In vendar sem jaz v svojem delovanju kot katehet večkrat nanj mislil. Primerjal

sem namreč včasih kateheta Mlakarja s katehetom Marnom. Primera je pa vselej izpadla v Mlakarjevo škodo.

Večkrat je prišla kaka majhna kratkokrilka za menoj, ko sem šel iz šole domov ali po opravkih.

»Kam pa greste, gospod profesor?«

In šla je potem z menoj in kramljala, kakor bi bil njena součenka.

Druge, večje, ki so hotele biti olikane, so me navadno vprašale, če me smejo spremiti. Dovoljenja seveda niso čakale, marveč so si ga kar vzele.

In profesor Marn?

Kdo izmed nas bi si bil upal ga vprašati, kam gre, ali če sme z njim? Že vsaka taka misel bi se mi zdela naravnost smešna. Kadar sem ga srečal, sem se pet korakov pred njim odkril, in bil sem zadovoljen, da mi je odzdravil, nekam resno, kakor je imel navado.

Večkrat sem primerjanje svojega postopanja z Marnovim končal s sklepom, da se bom ravnal po njegovem zgledu in če bo treba tudi z osorno besedo zavrnil vsak poskus domačega občevarja z menoj; ostalo je pa navadno pri sklepu.

Nekoč sem ga držal celo dopoldne, ker ni bilo prilike, da bi ga bil — prelomil. Popoldne je pa že splaval po vodi.

Šel sem po Frančiškanski ulici s prekrizanimi rokami na hrbtu. Kar naenkrat začutim, da me je nekdo potegnil za gumb na rokavu. Hitro se obrnem in pred menoj stoji mala Danica, najživahnejša pa tudi najboljša učenka drugega liceja.

»Ali ste se kaj ustrašili?« je rekla in oči so se ji kar svetile od veselja, da me je presenetila.

»No, Mlakar, zdaj pa zarohni nad otrokom in ji prepovej tako domače občevarje s teboj!« sem si ukazal, pa nisem ubogal. Ko sva prišla v prijateljskem pogovoru do Uniona, sta bila Marn in njegov zgled že pozabljena.

Priznam, da sem morda grešil proti pedagogičnim načelom, toda tako izvenšolsko občevarje z mladino gotovo ni brez vse koristi. Včasih sem iz enkratnega »domačega« pogovora gojenko bolje spoznal, kakor iz celoletnega poučevanja. Otroci so bili namreč proti meni precej odkriti, da, včasih celo prav neprijetno odkritosrčni, kakor na primer Nežičeva Milka, zelo pobožna in nedolžna deklica, ki je bila prišla z vadnice na licej.

Ko sem šel nekega dne iz šole domov, je že od glavne pošte ves čas nekaj za menoj drobilo. Bila je »nedolžnost« z vadnice.

»No, Milka, kako ti ugaja na liceju?« jo nagovorim. (Na Marna takrat nisem mislil.)

»Prav nič!« se je glasil odločen odgovor.

»Zakaj pa ne?«

»Zato, ker ni na tej šoli nihče nič pobožen.«

»Nihče?«

»Prav nobeden,« zatrdi Milka zopet prav energično.

»Zapomni si, Mlakar,« sem si mislil, »tudi licejski katehet ni pobožen.«

»Ali je na vadnici kdo pobožen?« povprašam Milko.

»Je. Vi ne veste, kako je gospodična Prašek pobožna, in gospod katehet, ta je šele pobožen! Strašno ga imam rada.«

Tu se je pa menda zbala, da bi ji jaz ne zameril; zato je hitro pristavila: »Saj imam tudi vas rada; toda gospoda kateheta z vadnice imam še rajši.«

»Kaj ne, ker je tako zelo pobožen, jaz pa nisem?«

»Da, zato,« je rekla nedolžno in se poslovila. Prišla sva namreč med tem do Zmajevega mostu, kjer sta se najini poti ločili.

Ta pogovor z Milko mi je dal več opraviti, kakor še tako ostrá pridiga pri duhovnih vajah. Dolgo mi je šlo po glavi, kako me je mogel otrok v nekaj tednih, kar sem ga poučeval, obsoditi, da nisem pobožen . . .

Pa kam sem zašel? Saj ne pišem spominov iz svojega katehetskega delovanja! —

Marn je imel izvrstno disciplino, čeprav nas ni ne ošteval ne kaznoval. Samo takrat je bil zelo osoren, če kdo ni prav nič znal. Ostro ga je pogledal in mu ukazal, naj se »pobere« v klop. Pa to je bila izjema.

Nekoliko nerodno se nam je pa zdelo, ker je dosledno vsako prvo uro po nedelji ali prazniku spraševal pridigo. Na ta način so bili tisti, ki so prišli šele drugo uro na vrsto, očitno na boljšem.

Višja gimnazija je imela nedeljsko šolsko mašo v Križankah, mi pa pri Uršulinkah. Naša kateheta sta opravljala božjo službo izmenoma. Bila pa nista posebno dobra govornika oziroma bravca. Takrat namreč katehetje niso prosto govorili kakor dandanes, marveč so na prižnici udobno sedeli in pridigo brali. Ta navada je ostala menda še iz jožefinskih časov, ko je državna oblast cerkvene govore cenzurirala.

Marn ni imel pravega glasu za govornika, Novak je pa zadnje zloge »požiral« in nam je privoščil navadno samo dve tretjini besede. Poleg tega je pa v uršulinski cerkvi sploh težko govoriti. Ako se k vsemu temu še prišteje okoliščina, da so bile pridige nemške, je razumljivo, da sta gospoda brala bolj klopem kakor študentom. Jaz sem šel večkrat prav pod prižnico, da sem ujel kak stavek, zlasti tedaj, kadar sem pričakoval, da bom vprašan verouk. Nekateri so pridigo celo pisali in jo potem prodajali, stavek po krajcarju.

Pomagali smo si torej, kakor smo vedeli in znali, da se nam ni bilo treba »pobirati« v klop.

Marn je razlagal zelo lepo, čeprav s knjigo v roki, kakor je bilo takrat sploh navada. Ko nam je v četrti opisoval Jezusovo trpljenje, so mu prišle kar solze v oči. Ganil nas pa ni. In kako tudi, ko so bili naši vzorniki brezčutni indijanski poglavarji, kakor »Velika kača«, »Krvava sekira« in drugi.

Poleg nedeljske službe božje smo imeli v toplih mesecih tudi ob torkih in petkih šolsko mašo, in sicer v stolnici, vsa gimnazija skupno. Nekateri so pri tem služili bolj Šegi kakor Bogu, ker so imeli v rokah namesto molitvenika preparacijo in se učili grške ali pa latinske besede.

K šolskim mašam smo hodili precej redno. Vsaka neopravičena opustitev je imela za posledico slab red v nramnosti ali pa celo karcér. Oproščeni so bili samo Alojzniki in Marijanišniki. V cerkvah je vladal na splošno red, zlasti v Križankah. Doktor Muhovec je bil namreč v tem oziru jako natančen, da, skoraj pedantičen. Tako so morali na primer petošolci stati pred altarjem v popolnoma določenem redu, da je profesor že s prižnice lahko zapazil vsako vrzel in spoznal, kdo manjka.

Pridigo je bral glasno in počasi, da smo ga lahko vsi slišali in razumeli. Meni je posebno ugajalo, da je v svojih nemških »ekshortah« rad citiral slovenske pesnike. Menda je to vzrok, da sem si od vseh pridig na višji gimnaziji zapomnil samo te verze:

»Gradove svitle zida si v oblake,
zelene trate stavi si v puščave.
Povsod vesele lučice peržiga
ji up goljfivi, k njim iz stisk ji miga.«⁶

⁶ Slovo od mladosti (Prešeren).

V nižji gimnaziji nismo slišali s prižnice niti besedice v materinem jeziku. Profesor Marn je težko, a potrpežljivo čakal, kdaj bo smel slovenski pridigovati. Zelja se mu je spolnila, ko se je leta 1890. otvorila nova nižja gimnazija s slovenskimi razredi. Za nas je bilo to prepozno, kajti takrat smo bili že v sedmi.

Zadnje uro v četrti se nam je Marn silno prikupil. Šele tedaj smo spoznali njegovo dobro in za dijake toplo čuteče srce. V svojem poslovilnem govoru je namreč odločno obsodil tiranijo, ki je zahtevala toliko žrtev.

»Grdo so naredili, da so jih toliko vrgli in to v zadnjem razredu nižje gimnazije.«

Nam je ta obsodba seveda silno dobro dela. Da bi bil Marn anarhijo, ki je vladala pri fiziki in slovenščini, še ostreje obsodil, na to seveda nismo mislili...

Mladina je pač silno občutljiva za krivice, resnične ali namišljene, ki se njej gode; za krivico, ki jo sama dela drugim, ima pa zelo trdo kožo...

Črna šola.

Svoje dni so imenovali sedmo in osmo »črno šolo«. Študentje so se menda učili v nji točo delati. Zame je bila črna šola že peta, toda v precej drugačnem smislu.

Ako bi mi dal Bog na izbiro, katero dobo svojega življenja hočem še enkrat preživeti, bi si brez pomisleka izvolil gimnazijska leta. Gmotnih skrbi nisem imel in posebnih težav v šoli tudi ne. Ni se mi bilo treba bati, da bi bil padel, odliki sem se pa itak prav lahko izogibal. Tako sem preživel lepe dijaške čase brez skrbi, izvzemši v peti —.

To leto je namreč v mojem spominu vse temno in črno kakor zlobna viharna noč, polna strahu in groze...

Troje se je združilo in me tlačilo ko mora, da mi je kar sape zmanjkovalo: nemški učni jezik, pregnanstvo in izredna slaba zasledba predmetov.

Rad bi vedel, kakšni uspehi bi bili dandanes v peti, ako bi se morali dijaki v višjih razredih učiti vse predmete v francoščini. In mi smo se jih morali v nemščini, čeprav smo imeli v nižjih razredih manj nemških ur, kakor imajo zdaj francoskih.

In potem pregnanstvo!

Ker je bila v peti le ena vzporednica, smo se združili dijaki iz slovenskih razredov v b-oddelek. Tu smo sešteli svoje več ko zdesetkovane vrste. Iz prve c nas je bilo samo še 23, torej komaj tretjina.

Za razrednika smo dobili profesorja Žaklja, ki je bil znan kot dobričina. Žal, da sem bil te dobrote samo eno uro deležen. Drugo uro sem moral že v a-oddelek, kar sem občutil kot pravo pregnanstvo. Naš razred je bil namreč prenapolnjen, in zato nas je moralo pet med Nemce in — »nemčurje«.

Mene je ta premestitev hudo zadela. Silno težko sem se ločil od dobrih tovarišev, zlasti pa od Kermavnerja, s katerim sva bila velika prijatelja. Ovidova pot v pregnanstvo je bila sicer precej daljša od moje, a gotovo mu ni bilo nič huje pri srcu, ko je odjadral iz Rima proti Pontu, kakor meni, ko sem s počasnimi, težkimi koraki zapustil šolsko sobo in se napatil v neznani a-razred.

»Dulce est, socium doloris habere,«⁷ ta izrek ni bil zame nikaka tolažba. Videl sem le lastno bol.

⁷ »Prijetno je, če imaš tovariša v svoji bridkosti.«

Soba a-razreda je bila pusta, z okni na dvorišče in obrnjena proti severu. Dolgo se nisem mogel privaditi ne sobe ne novih sošolcev. Celo leto sem se čutil med njimi tujega.

»Jussus ad Euxini deformia litora veni
aequoris, haec gelido terra sub axe iacet.«⁸

Kako dobro sem razumel to Ovidovo tožbo v pregnanstvu! Samo zeblo me ni kakor njega. Včasih mi je bilo še preveč toplo, na primer, kadar smo pisali kako težko nalogo, ali če sem bil vprašan.

V peti sem bil namreč v vednem boju s predmeti, ki so mi v nemški obleki postali nekam nevarni. Poleg tega so nekateri profesorji imeli še to neprijetno lastnost, da se niso prav nič ozirali na vsekako upoštevanja vredno okoliščino, da sem bil za tekočo konferenco že vprašan, marveč so radi »lovili«; lovna žival je bil seveda študent. Ker se torej nisem nikdar čutil varnega pred »sovražnikom«, sem imel veliko sočutje z Ovidom, ko sem v potu svojega obraza prevajal:

»Pax tamen interdum est, pacis fiducia nunquam.«⁹

V naši peti so bile zastopane vse kranjske gimnazije. Bilo nas je za pol stotnije. Jedro je tvorila prejšnja 4. a z osmimi repétenti. Drugih je bilo največ iz Kranja in Kočevja. V teh mestih so imeli namreč takrat samo nižjo gimnazijo.

Kamor sem se ozrl, sami neznani obrazi. Prve tedne sem se čutil silno nesrečnega; zato sem porabil vsak odmor, da sem šel med svoje stare znance v b-oddelku. Gotovo je bilo Ovidu mnogo lažje »sub axe« kakor meni v peti a. Tolažila ga je vsaj Muza, ki se ji je toplo zahvaljeval:

»Gratia, Musa, tibi, nam tu solacia praebes,
tu curae requies, tu medicina venis.«¹⁰

Tudi jaz bi bil rad zlagal elegije, saj sem se pri Cimpermanu učil delati rime, pa nisem imel časa. Učiti sem se moral prav vseh predmetov, celo slovenščine. Dobri gospod Matija je namreč »demisijoniral« in izročil svoje posle pri nas Suhaču.

Profesor Suhač je imel kaj čudne manire. Ne da bi bil nas vprašal za mnenje, je takoj prvo uro izjavil, da se bomo morali slovenščine učiti, in je določil, kaj in kako se bomo učili. Tako postopanje se nam je zdelo naravnost nezaslišano. Bili smo jako ogorčeni in smo dali ogorčenju tudi duška, zaradi večje varnosti pa šele potem, ko so se za profesorjem zaprla vrata.

Za verouk smo imeli dr. Muhovca. Bil je zelo natančen. Gotovo sem se učil zanj v eni konferenci več, kakor za Marna vsa štiri leta nižje gimnazije. Tega pa ni bila toliko kriva profesorjeva »pedanterija«, nego nerodna knjiga in pa nemški jezik, v katerem sem se moral učiti. Kadar sem se za verouk dobro pripravil, sem se več z njim zamudil, kakor s katerikoli drugim predmetom.

Ker sem šolske predmete ocenjeval le po tem, koliko so mi dali opraviti, mi ni bil verouk posebno pri srcu. Zato se je oče pri neki priliki silno nad menoj razjezil.

⁸ »Na povelje (Avgustovo) sem prišel na pusto obalo Črnega morja. Ta dežela leži pod mrzlim tečajem.« (Elegije.)

⁹ »Včasih je sicer mir, a nikdar se ni zanesti na mir.« (Elegije.)

¹⁰ »Hvala tebi, Muza, zakaj ti nudiš tolažbo,
ti oddih od skrbi, ti zdravilo mojim žilam.« (Elegije.)

Nekako v tistem času, ko sem hodil v višjo gimnazijo, se je začelo gibanje za versko šolo. Oče je bil zanjo zelo navdušen, jaz pa nekoliko manj. Slišal sem namreč, da zahteva verska šola tudi za gimnazijo več veroučnih ur, kakor smo jih imeli. Ko je torej nekoč oče razlagal važnost verske šole, sem se hitro vtaknil vmes.

»Seveda, treba je verske šole, da se bom potem moral še več verouka učiti.«

Ta moja s popolnoma dijaškega stališča izgovorjena opazka je očeta neznansko razjezila.

»Tam so vrata in spravi se ven! Ti si liberalec in zato ne spadaš v našo družino.«

»Liberalec« je sicer imel dolg jezik in se ni dal tako hitro ugnati. Takrat pa, ko mu je oče pokazal vrata, je tiho brez vsakega ugovora porabil odprtino, ki jo je bil zidar pustil v zidu, da je hitro prišel svojemu ogorčenemu roditelju izpred oči. Bil je pa trdno prepričan, da bi se gotovo tudi oče ne bil tako navduševal za versko šolo, če bi se bil moral mučiti z »Wapplerjem«. ¹¹

Prvi teden v šoli je bil vedno zanimiv in napet. Ugibali smo namreč, kakšne profesorje dobimo, in smo tako živeli v upu in strahu. Za zgodovino smo si želeli Ragazzija, pa je prišel mesto njega Kaspert. Ker sem sedel v prvi klopi, me je takoj zagledal. Ustavil se je pred menoj, namršil obrvi, me pogledal izpod čela in začel mrmrati: »Mm, Mlakar . . . mm, Mlakar . . .« Nato se je ozrl po razredu, se nasmehnil in šel za kateder.

Za matematiko smo pričakovali Hostarja. V a-razred je moral namreč tudi Vaškov nečak, ker je imel njegov stric v b-razredu matematiko in se ni spodobilo, da bi bila »žlahta« skupaj.

Jaz se Hostarja nisem posebno veselil. Ker mi je rada tekla kri iz nosa, sem se opravičeno bal prevelike izgube tega plemenitega in za človeško zdravje prepotrebne soku, če bi Hostar le prevečkrat s pomočjo moje glave poskušal trdobo table. Zato sem bil prav zadovoljen, ko se je na pragu prikazal vkljub sorodstvu z našim sošolcem profesor Vašek.

Takoj prvo uro je jasno povedal, da se ne bo prav nič oziral na to, kdo nas je prejšnje leto učil matematiko. Ta izjava je letela zlasti na fante, ki so prišli iz 4. a. Ti so namreč imeli za matematiko Draganoviča, ki je o njem Vašek gotovo dobro vedel, da jih ni veliko naučil.

Matematične ure so bile v peti v nasprotju z drugimi jako zabavne. Za zabavo je skrbel profesor sam. Prvo konferenco je vprašal vsako uro po enega fanta iz vsake gimnazije. Ako mu ni znal, se je bridko norčeval iz njega in iz zavoda, s katerega je bil prišel.

»Also jetzt einen Kočevar!« je dejal včasih in poklical kakega kočevskega študenta.

Ker je revež navadno prišel že k tabli ves v strahu, ga je Vašek z nekoliko opazkami tako zmešal, da je komaj vedel, kaj govori.

»Nič ne znate, prav nič; danes 20. dobite ničlo.¹² Kočevarji znajo še manj kakor Kranjčani.«

Med smehom in šalami je delil »ničle« kakor Miklavž orehe in rožiče.

Moji sošolci so bili zelo radovedni, kaj poreče meni, če ne bom znal. Ker pa nisem hotel ustreči njihovi radovednosti, sem se pridno pripravljal in potrpežljivo čakal, kdaj bom prišel na vrsto.

¹¹ Učna knjiga za krščanski nauk.

¹² Popolnoma nezadostno.

Če se prav spominjam, me je vprašal zadnjega. Ko sem prišel h katedru, sva se ujela z očmi.

»Ali znaš? Ali mi boš delal sramoto?«

Vrnil sem mu pogumno njegov vprašujoči pogled in razumel me je. Naredil sem nalogo gladko in urno.

»Ist gut,« je rekel Vašek kratko in vstal k razlagi.

Gotovo bi mu bilo nerodno, če bi ne bil znal, ker bi ne bil mogel zabavljati zoper samega sebe, ki me je štiri leta podučeval.

Nas Slovence je skoraj najbolj tlačila nemščina. Profesor Hintner, trd Nemeč, jo je od nas tako zahteval, kakor od rojenih Nemcev. Bil je sicer hud narodnjak, toda nepristranski in pravičen. Povprečno smo imeli slovenski dijaki v nemščini celo boljše rede ko nemški.

Zdi se mi pa, da je bil način pouka za Slovence neprikladen. Ko smo namreč dovršili osmo, smo bili večinoma v nemški konverzaciji še vedno nerodni. O počitnicah sem prišel včasih v položaj, da sem moral nemški govoriti, pa mi je manjkalo izrazov na vseh koncih in krajih. Prav nič mi ni pomagalo, da sem znal naštetih vsa znamenitejša Goethejeva dela z letnicami vred in še njegove ljubice po vrhu. Veliko koristnejše bi bilo, da bi se učili nemški govoriti, kakor da smo premleli vse nemške pesnike in pisatelje; več konverzacije in manj zgodovine književnosti, pa bi bila — koza cela in volk sit. Temeljito učenje nemške »govorice« bi tudi našim nemškim součencem ne bilo škodovalo. Govorili so namreč večinoma pristno ljubljansko nemščino.

Za naravoslovje smo imeli Gartenauerja, ki je bil tudi trd Nemeč. Prvi semester smo se učili rudinstvo, kakor berem v »Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums zu Laibach«. Če sem pa videl kako kamenje v šoli, se ne morem spomniti. Samo to vem, da nas je celo neko nedeljo po šolski maši spraševal v svojem kabinetu kristalografijo, ki nas je z njo precej trapil.

Drugo polletje smo jemali rastlinstvo. Iz tega časa mi je ostala v spominu samo ena ura.

Gartenauer je prinesel v šolo razne vrste žita. Na vsaki bilki je bilo prilepljeno ime. Seveda smo takoj obsodili profesorja, da niti žita ne pozna.

Mladina rada hitro in drzno sodi, pa pogosto krivično. Zlasti koncem leta so profesorji v njenih očeh z malimi izjemami največji goljufi in krivičniki pod solncem.

Profesor Vašek je nekoč vprašal patra Salezija, ki je bil velik prijatelj dijakov, kako sodijo dijaki o njem.

»Smem li povedati resnico?« ga vpraša pater previdno.

»Prosim.«

»Ako bi Bog dijake uslišal, bi vas bil že davno vrag vzел.«

Jaz sem prepričan, da Vašek ni zaslužil, da bi ga bil »vrag jemal«.

Iz gimnazije sem v naravoslovju rešil poleg že omenjenega zelišča »tusilago farfara« samo še »nescio vulgaris«. Tako je namreč Pavlin navadno imenoval vsako rastlino, ki je nismo pri spraševanju poznali.

Danes mi je jako žal, da se nisem bolj brigal za naravoslovje. Koliko veselja užije pač planinec, ki je vsaj nekoliko v botaniki in geologiji doma. Jaz pa hodim po pestrih planinah in mimo zanimivih geoloških tvorb brez vsakega globljega zanimanja, kakor bi listal po kitajski knjigi.

Seveda nista bila Pavlin in Gartenauer temu kriva. V nižji gimnaziji sem se navduševal za botaniko samo toliko, kolikor sem se lahko na botanični podlagi potepal. V peti pa niti za tako navduševanje ni bilo časa.

Profesor Kermavner.

Kermavner je bil profesor od podplata do temena. Nikdar si ga nisem mogel predstavljati kot zasebnika, na primer kot družinskega očeta. Bil je nekaka poosebljena avtoriteta iz časov, ko so bili profesorji v šoli toliko nad drugimi zemljani kakor Jupiter na Olimpu nad drugimi bogovi. Prišteval bi ga k profesorjem, o katerih pravi nemški pregovor:

»Gott weiss alles.
Der Professor
weiss alles besser.«¹³

Hodil in govoril je počasi in mirno. A prav v tem mirnem obnašanju je bilo nekaj, kar je terjalo od vsakega »respekt«. (Rad bi zapisal namesto tujke domač izraz, pa ga ne vem; kajti »spoštovanje« tu ni to, kar je »rešpekt«.)

Celo leto se je menda samo enkrat razburil. Povod in žrtev — seveda nedolžna — sem bil jaz.

Prevajali smo Livija. Pred menoj je stal Kermavner, za menoj pa Pock, ki je bil vprašan. Naenkrat zavpije profesor, da sem se kar zganil: »Mlakar, mischen Sie sich nicht ein!«¹⁴

V svesti, da sem nedolžen, vstanem in pravim: »Entschuldigen, Herr Professor, ich habe nicht eingesagt.«¹⁵

»Setzen Sie sich, frecher Kerl!«¹⁶

Kar stresel se je od jeze, jaz sem pa ves uničen gledal v Livija in čakal, kaj še pride. Tisto uro ni nič več prišlo, pač pa čez nekaj tednov, ko smo zvedeli »konferenco«.

Kermavner nam je bral konferenčne »litanije« vedno počasi in nekako svečano.

»Mlakar! Latein schriftlich, Griechisch ganz, Deutsch schriftlich, Naturgeschichte besser und,« — tu je nekoliko postal — »wegen Einsageri und frechen Benehmens gerügt.«¹⁷

Imel sem zadosti. Pa še zadnja konferenca je bila.

Kermavner je bil prepričan, da sem prišepetaval, čeprav sem molčal ko riba. Imel je namreč večkrat fiksne ideje. Tako je prav isto leto zgrabil nekoga osmošolca na stopnicah, češ, da je zaklical za njim »osel«. Zadeva je prišla pred konferenco. Proforski zbor je dobro vedel, da je dijak nedolžen. Ker je pa Kermavner ostal pri svoji obtožbi, je dobil fant v vedenju najslabši red in za nameček še 16 ur karcerja. Ta stroga kazen je pa ostala na papirju, tako da fant zanjo niti vedel ni.

Jaz sem imel v vedenju povoljen red, dasi sem pričakoval najmanj »primerno«. Morda so se drugi profesorji zame potegnili; več mojih sošolcev je imelo namreč slab red, pa niti ukorjeni niso bili. Tako je na primer neki Ryšavy dobil »primerno«, ker je imel med nalogo pod klopjo latinski besednjak. Fant ga niti rabil ni, vkljub temu je moral plačati 20 goldinarjev šolnine, pa še ob besednjak je bil. Kermavner mu ga je namreč vzel kar izpod klopi in ga odnesel domov.

¹³ »Bog ve vse. Profesor ve vse bolje.«

¹⁴ »Mlakar, ne vmešavajte se!«

¹⁵ »Oprostite, gospod profesor, jaz nisem prišepetaval.«

¹⁶ »Sedite, predrznež!«

¹⁷ »Latinsčino pismeno, grščino popolnoma, nemščino pismeno, prirodopis bolje in — ukor zaradi prišepetavanja in drznega vedenja.«

Ker je bil naš razrednik tako radodaren s slabimi redi v vedenju, smo bili pri njem tako mirni, da bi se bila slišala miš, če bi bila letela po sobi. Kadar išče profesor primerne žrtve po katalogu, nastane v razredu navadno tihota. Pri Kermavnerju ni mogla nastati, ker je že bila in se tudi povečati ni dala. Bilo je kakor pred nevihto, ko je vse mrtvaško tiho, ko se niti list na drevesu ne zgane in ko vsa narava čaka, kaj bo.

Tudi mi smo čakali, kaj bo, in bilo je takoj prvi semester. Padla je natančno polovica razreda. Kermavner si je pred vsem privoščil »jedro« razreda, Hintner »die Krainburger«, Vašek pa oboje in še Kočevanje povrh. Od »jedra« sta menda zdelala samo dva. To je čisto razumljivo, če pomislimo, da so imeli celo nižjo gimnazijo Matijo za oba klasična jezika, za matematiko pa v četrti Draganoviča.

Prevelika »dobrota« profesorjev se pač pogosto maščuje najhuje nad dijaki, ki so jo z veseljem uživali . . .

Tudi jaz sem tako slabo zdelal, kakor nikdar na gimnaziji, pa sem bil še vesel, da nisem padel.

V drugem polletju smo pričeli brati Homerja. Za tega pesnika je bil Kermavner silno navdušen. Treba ga je bilo le videti, s kakšno slovesnostjo je odprl Iliado in začel skandirati:

»Menin aejde, thea, Peleiaedeo Achilleos
ulomenen, he myri' Achajojs alge' etheken,
pollas d' iphthimus psychas Aidi proiapsen
heroon . . .«¹⁸

Tu je nekoliko postal, kakor da je poslal za dušami grških junakov kratek »memento«. Ko je pa končal prvi odstavek z »dios Achillevs«,¹⁹ je pogledal po razredu, kakor bi bil hotel videti, če se nas je njegovo navdušenje kaj prijelo.

Homer je res lep in tudi grški jezik je lep; škoda, da ga tako odrivajo. Da so mu starši, katerih otroci se ga težko uče, nasprotni, razumem, prav tako tudi, da dijaki niso posebno zanj vneti. Ako bi namreč mladina smela sestavljati učni načrt, bi si najbrže večina izbrala samo te predmete: za telesno vzgojo sport in telovadbo, za razširjenje umskega obzorja kino in gledališče, za srčno vzgojo pa ples . . .

Nasprotstvo od te strani torej razumem. Nikakor pa ne morem umeti, kako more profesor klasičnih jezikov biti in nastopiti proti jeziku, ki je v njem bral Iliado in Odisejo.

V drugem semestru mi je šlo v latinščini in deloma tudi v grščini zelo slabo. Najbrže mi je manjkalo slovenskih in »fizičnih« ur, ki sem pri njih v četrti lahko prepariral »Caesarja« in se učil grško slovnico. Ker sem bil v latinščini dvakrat imenovan, sem pričakoval, da bom dobil premestni izpit, pa ga nisem. Tega sem se jako ustrašil. Kermavner je imel namreč to čudno navado, da je vrgel tudi brez premestnega izpita. Ker sem bil prepričan, da mi brez njega ne bo dal »zadostno«, sem mislil, da sem v latinščini že (kakor smo se izražali šegovi učenci) »pečiran«. Zato sem porabil ves čas med premestnimi izpiti za Ovida, ki sem ga vsega ponovil. Zadnji teden pred sklepno konferenco pa počakam Kermavnerja pred uro na hodniku.

¹⁸ »Srd mi opevaj, boginja, Pelejeviča Ahileja,
poln pogube, ki boli Ahajcem nebrot je prinesel,
močnih pa duš je nešteto hrabrih v boju junakov
vrgel v Hades . . .« (Homer — Omerza.)

¹⁹ Božanstveni Ahil.

»Prosim, gospod profesor, da bi me še enkrat latinščino vprašali. Predelal sem vsega Ovida.«

»Den ganzen Ovid?« se je začudil nekam ironično.

»Ja, Herr Professor.«

»Ist gut.«

Čakal sem nestrpno celo uro, pa me ni vprašal.

Naslednjo uro smo imeli grščino. Bil sem zanj popolnoma nepripravljen, ker mi je Ovid vzel preveč časa. Mislim sem tudi, da me Kermavner ne bo vprašal obeh predmetov drugega za drugim. Toda prvi, ki je bil poklican, sem bil jaz. Opravila sva hitro. Tako sem stal tudi v grščini na nezadostnem. Upal sem pa še vedno, da bom pred sklepno konferenco še enkrat vprašan.

Prišla je zadnja latinska ura. Kermavner je celo uro spraševal. Ves razburjen sem čakal, kdaj me bo poklical. Pa me ni. Sedaj je bila grščina še edino moje upanje. Pa tudi tu sem zastonj upal. Tik pred koncem ure je profesor še enkrat prelistal katalog, kakor bi bil iskal, koga naj še vpraša. Slednjič se obrne k meni. Že sem se razveselil, a prezgodaj; kajti v tem hipu je pozvonilo.

»Finis,«²⁰ je rekel počasi in zaprl katalog.

Bil je res konec zame. A kakšen! Bil sem prepričan, da bom padel v obeh predmetih...

Najprijetnejši šolski dnevi so bili po sklepni konferenci. Učiti se nismo imeli nič, profesorji niso več spraševali za red in popoldne smo imeli večinoma vročinske počitnice. V peti so bili pa tisti dnevi zame dnevi velikih skrbi in trpljenja.

Moji tovariši so se hodili kopat, jaz sem pa blodil nemiren po Tivolskem gozdu. Hotel sem biti sam s svojimi skrbmi in s svojo žalostjo, ker bi me tudi najboljši prijatelj ne bil razumel, čeprav bi se mu bil zaupal.

»Kaj naj storim, če padem? Oče bo držal besedo in ne bo hotel plačati šolnine. In če bi jo? Ali naj razred ponavljam? Moji tovariši bodo hodili v šesto, jaz bom pa repetent v peti.«

Imel sem čut sramu veliko bolj razvit kakor svoje dni, ko sem hodil na Graben.

»Ne, ponavljal ne bom. Kam naj pa potem grem? K davkariji? Me ne vzamejo; sem premlad. Ali naj se zatečem na pripravnico? Namesto da bi bil v šesti, bom pa v prvem razredu z onimi, ki so zdelali samo ljudsko šolo.« —

»Moj Bog, kako mi bodo privoščili tisti, ki z nami v isti hiši stanujejo, in pa drugi, ki nas poznajo! Saj so nas že tako po strani gledali, ker smo od štirih otrok trije študirali.«

»Čemu je treba krojaču dajati otroke v šolo? ‚Antverharjev‘ sin naj bo ‚antverhar‘;²¹ študirajo naj samo otroci boljših staršev.«

Tako je razlagala včasih neka »boljša« gospa, ki je stanovala nad nami v tretjem nadstropju, vsem, ki so jo hoteli poslušati.

Že naprej sem jih slišal, kako bodo govorili.

»Prav je, da je lopnil. Čemu ga pa silijo v šolo, butelja, če pa ni za to? Naj bi ga oče rajši učil krojaštva! Seveda, hoteli so imeti gospoda, sedaj bodo pa imeli ‚berderbanega‘ študenta.«

Take misli so me podile po samotnih gozdnih potih in me slednjič prignale v park pod Tivolskim gradom. Ob vodometu so se igrali otroci in metali drobtine zlatim ribicam. Nekaj deklic je skakalo čez vrv, na klopeh

²⁰ »Konec.«

²¹ Iz »Handwerker« (rokodelc).

so se menile pestunje in pletle. Nekoliko v stran je pometal mlad, krepek fant, se vsak hip naslonil na metlo in gledal v smeri proti vodometu.

Zavidal sem vse zaradi njih brezskrbnosti, tudi pometaća.

»Kako mu je dobro,« sem ga blagrovil v mislih. »Vsak dan sem bil že kmalu po peti pri knjigah in zvečer sem večkrat slišal v stolnici biti polnoči. Ako sem znal, me je skrbelo, če bom prišel na vrsto pri spraševanju, ako sem bil slabo pripravljen, sem se pa bal, da bi bil vprašan. In s kakšnim strahom sem pričakoval, kaj sem pisal, kadar smo dobili naloge nazaj! Tako nisem bil nikdar brez skrbi. In sedaj, kaj imam od tega? To, da bom dobil v soboto slabo spričevalo, da bom moral doma vedno poslušati očitanja in gledati žalostne, temne obraze. Ta-le fant se pa ves božji dan sprehaja lepo po parku in nima drugih skrbi, kakor da se pri pometanju ne pretegne...«

Zvečer sem še nekoliko bral, oče je pa na nasprotnem koncu mize pisal. V juliju so bili namreč za krojače slabi časi.

Ko ga gledam, kako mu hiti pero po papirju, mi naenkrat plane zla misel v glavo.

Ko sem hodil še na Graben, me je neko noč zob bolel, da nisem mogel spati. V sosednji sobi so se starši potihem pogovarjali.

»V samostan bi bil šel, namesto da si se ženil; tam bi bil lahko vedno pisal,« je rekla mati nekoliko glasneje.

Te besede so mi prišle tisti večer na misel, in nekaj me je sililo, da bi očetu vrgel očitek v obraz:

»Zakaj nisi šel v samostan? Potem bi mene ne bilo; tako pa moram živeti v strahu in skrbeh, kaj bo z menoj.«

Toda čutil sem, da bi bil s tem očeta globoko zadel. Vstal sem in šel iz sobe. Tako je ostala zla beseda, ki bi mi bilo zanj še danes žal, neizgovorjena.

V petek smo imeli zadnjo latinsko uro. Schemerl, edini odličnjak v razredu, je prevajal nekaj iz Ovida, kar smo bili med letom izpustili. Takoj za njim pokliče Kermavner mene.

Zelo sem se začudil, da je mene poklical, ki sem padel v latinščini. Treba je bilo namreč prevajati »ex abrupto«²².

Profesor je najbrže opazil moje začudenje.

»Mlakar, vi bodete gotovo dobro in hitro prevajali, ko ste vsega Ovida predelali,« mi je rekel z ironičnim nasmehom.

Ironijo sem sedaj dobro razumel. Takrat, ko sem ga prosil, naj me vpraša, sem se nekoliko nerodno izrazil. Moral bi bil reči, da sem iz Ovida vse ponovil, kar smo bili vzeli, ne pa, da sem vsega predelal.

Prevajal sem, dokler ni zvonilo. Vmes me je pa spraševal slovnične oblike, kakor da bi bil pri premestnem izpitu.

»Sehen Sie, es ist ja gut gegangen!«²³

In njegov nasmeh je bil sedaj bolj dobrovoljen kakor ironičen. In naenkrat mi je v duši vstala nadeja, da bom v latinščini zdelal.

»Čemu me je tako dolgo spraševal, pa še slovnicu? Morda me pa le ne bo vrgel.«

Toda kakor zakrije ob južnem vremenu gost oblak solnce, ki je komaj zasijalo, prav tako mi je sladko upanje zatrla misel, da so spričevala gotovo že spisana in da profesor pač včasih še v njem spremeni dober red v slab, slabega v dober pa nikdar. Vendar pa nisem upanja popolnoma izgubil. Okle-

²² »Brez priprave.«

²³ »Vidite, saj je šlo dobro.«

pal sem se ga krčevito, kakor se oklepa tisti, ki se potaplja, tanke bilke, ki jo je še zadnji hip ugrabil.

Drugo jutro je bilo oblačno in pusto, kar nekam jesensko. Pri sklepni maši sem goreče molil, da bi ne padel popolnoma. Bil sem tako pripravljen na poraz, da bi se bil razveselil tudi ponavljalnega izpita.

V šoli ni bilo tako veselo in živahno kakor običajno. Bilo nas je precej, ki so nas tlačile skrbi, kako bo izpadlo.

Kmalu prileti neki fant v sobo in zakliče: »Ze gre!«

Takoj nato se prikaže na pragu Kermavner s spričevali v roki. Stopal je h katedru še bolj počasi in bolj dostojanstveno kakor navadno. V poslovnem nagovoru nam je naznanil žalostni rezultat klasifikacije. Odliko je imel samo eden. Trinajst jih je dobilo ponavljavni izpit, sedem jih je pa padlo popolnoma.

Ko sem slišal te številke, se mi je kamen, ki mi je težko ležal na srcu, nekoliko premaknil in upanje, da sem med trinajstimi, ki so jo odnesli s ponavljavnim izpitom, se je povečalo.

Kermavner je izročil vsakemu spričevalo s primerno opombo. Tistim, ki so padli le v enem predmetu, je samo povedal, kje imajo ponavljavni izpit.

Ko je prišel do mene, sem ves v strahu gledal, če bo segel po spričevalu. To bi bilo znamenje, da sem padel.

»Mlakar!« je rekel počasi in — vzela moje spričevalo v roke...

Kar zavrtelo se mi je pred očmi, kakor bi me bil kdo udaril po glavi. Kako sem prišel iz klopi pred kateder, sam nisem vedel. Zdelo se mi je, da prihaja profesorjev glas nekje iz daljave.

»Ich hoffe, dass es Ihnen in der Sexta besser gehen wird...«²⁴

Ko so Grki v bitki pri Kunaksih prišli v Armenijo in uzrli z višave morje, so začeli veselo vzklikati: »Thalatta, thalatta!«²⁵

Gotovo nisem bil jaz nič manj vesel, ko sem zagledal v latinščini in grščini »genügend«. Vse skrbi in vse trpljenje zadnjih dni je bilo na mah pozabljeno.

Ko sem prišel pred gimnazijo, so se oblaki pretrgali in solnce je napolnilo ves Vodnikov trg. Tudi v moji duši je bilo svetlo...

Prijatelj Kermavner.

Ko sem se bil poslovil od Grabna, je izgubila Zavoda zame vso privlačnost. Ze to mi ni bilo všeč, da so naredili novo obrežno zidovje ter tako odprli prehod na Zelezni most. S tem je Zavoda izgubila veliko na svoji »intimnosti«, ker so ljudje začeli hoditi tudi ob Ljubljani. Sploh pa nisem imel za vodo več domovinske pravice, ker smo se bili preselili »Pod trančo« v hišo, ki je v njej Paichel, takrat edini zobozdravnik v deželi, zobe drl.

Glavni povod, da sem prestavil torišče svojega izvenšolskega delovanja, je bilo pa prijateljstvo s Kermavnerjevim sinom.

Kako se je ta prijateljstva vez začela in utrdila, se ne spominjam več. Bila sva pač precej sorodni duši. Oba sva ljubila življenje v prosti naravi, rada brala indijanerice in se navduševala za »traperje«²⁶ in »Divji zapad«.²⁷

Prav v tistem času so v Nemčiji prepovedali dijakom indijanske po-

²⁴ »Upam, da vam bo šlo v šesti bolje.«

²⁵ »Morje, morje!«

²⁶ Trapper = lovec v pragozdu.

²⁷ Zapadni del Amerike, kjer so še bivali divji Indijanci.

vesti, češ, da kvarno vplivajo na mladino. Zgodilo se je namreč včasih, da so mladi fantje doma ukradli denar, si nakupili orožja in jo potegnili proti Ameriki. Prišli so pa navadno le do Hamburga, kjer so jih sovražni »belokožci« ujeli in poslali nazaj domov. Nekateri, manj podjetni, so se pa kar doma vživeli v vlogo polnokrvnih Indijancev. Spominjam se še dobro neke dogodbice, ki je takrat, ko sva s Kermavnerjem hodila pod Tivoli na »Divji zapad«, krožila po nemških listih.

Zoržl, nadobudni sinček bogatega trgovca v Kölnu, je radi »požiranja« indijanskih povesti dobil fiksno idejo, da ni gimnazijec Zoržl, marveč hrabri irokeški poglavar »Veliki medved«. Spremenil je vrtno lopo v »vigvam«, ²⁸ vrt pa v prerijo in pragozd. Ker je bil na bojni poti, je oblekel kopalne hlače in se po celem telesu pobarval s kričečimi barvami. Oborožil se je z dolgim kuhinjskim nožem, z majhno sekirico in s flobertovko kalibra 9 mm. Ker mora vsak poglavar imeti ženo, je pregovoril svojo sestrico Adelajdo, da je prevzela v njegovem vigvamu vlogo indijanske »skvo«. ²⁹

Staršem seveda ni bilo všeč, da so se takoj poleg hiše naselili divji Irokezi. Najprej je prišla mati nad indijansko dvojico, pa ni nič opravila. Veliki medved jo je zaničljivo pogledal in ponosno izjavil, da občuje samo s hrabrimi bojevniki in ne govori z babjimi krili.

Oče je pa naletel še slabše. Ko se je približal vigvamu, je pogledala skozi okno puškina cev in »zagrmelo« je v — visokem sopranu: »Poberi se, belokožec, iz mojih lovišč, sicer okrasim svoj vigvam s tvojim skalpom.«

Na te besede Velikega medveda jo je oče hitro odkuril ter tako obdržal skalp na glavi.

Ta indijanska igra pa ni dolgo trajala. Ker ni bilo v loviščih* užitne divjagine in je v vigvamu »nakopičeno« brašno kmalu pošlo, se je moral hrabri irokeški poglavar zateči v »Blockhaus« ³⁰ belokožcev. Tu ga pa v shrambi zaloti mati, ki še ni bila pozabila »babjih kril«. Hitro pokliče moža na pomoč in Irokezi so — izgubili poglavarja ...

Belokožec je Velikega medveda tiral v svojo sobo, mu potrgal iz las kurja peresa in zrahljal »skalp«, nato mu pa z leskovko izgnal indijanske muhe. Tako je iz pobarvane kože Velikega medveda iztresel Zorželna, med tem ko se je skvo z »ljubeznivo« pomočjo skrbne matere prelevila v ljubko Adelajdo.

Nam branje indijanskih povesti ni škodovalo; kajti nikomur ni prišlo na misel, da bi bil šel v Ameriko ali da bi bil posnemal Zorželna iz Kölna. Koristilo nam je pa, ker smo se iz indijaneric, ki so bile izključno nemške, naučili precej nemščine.

Naš »Divji zapad« je bila vsa ljubljanska okolica, zlasti pa Tivolski gozd. Tega sva s Kermavnerjem v družbi dveh sošolcev, Konteja in Lečnika, do cela prebrskala, od parka do Večne poti, od Glinščice do Kosez. Poznali smo vse globeli in studence ter jim dali imena dolin in rek z Divjega zapada.

Po pragozdovih smo hodili oboroženi s pračami in streljali, ker ni bilo sovražnih Indijancev, v drevesa. Tako smo se v streljanju dobro izvežbali. Včasih smo se spopadli z »realfuksi« ³¹ ali pa z barabicami. V takih bojih smo vselej zmagali, bodisi da smo nasprotnika z dobro merjenimi strelji pognali v beg, bodisi da smo se sami zmagovito — umaknili.

²⁸ Indijanski šator.

²⁹ Žena.

³⁰ Naselniška hiša iz debel.

³¹ Tako smo nazivali realce, ki smo z njimi gimnazijci živeli v srditem sovraštvu.

Naš najsrditejši sovražnik je bil neki realec, Balcer po imenu. Stanoval je v Tivolskem gradu. To sovraštvo je bilo zame usodno, ker mi je nakopal — vsaj posredno — v peti pregnanstvo

Nekoč sva se s Kermavnerjem vračala z Rožnika mimo gradu domov. Ker sva kot navdušena narodnjaka spremljala češke izletnike, ki so takrat prvič obiskali Ljubljano, sva nosila na prsih dolge slovenske trakove. Pred gradom je stal Balcer in takoj začel izzivati. Komaj sva se ga lotila, je bilo že krog naju sovražnika »ko listja in trave«. Bili so najmanj — trije, to pa z višje realke. Po kratkem boju sva bila poražena. Čeprav sva se borila ko — leva, se je vendar posrečilo sovražniku radi njegove silne premoči (bilo ga je ko listja in trave!), da nama je potrgal z junaških prsi trakove in jih odnesel kot bojni plen.

Ta zavratnost je seveda klicala v nebo po maščevanju. Več tednov sva zaman oprezala okrog gradu. Če je bil Balcer sam, se je nama previdno izognil; kadar je imel s seboj zaveznitvo z višje realke, sva se mu pa midva z enako previdnostjo izognila. Tako smo se dolgo zastoj iskali. Šešli smo se še le malo pred začetkom šole v gozdu za grajsko pristavo. Imel je s seboj celo armado, ki je pa nisva vpoštevala; bili so namreč sami abecedarji.

Prilika je bila jako ugodna. Balcer je stal pred svojo »kompanijo« in jo vežbal prav tako, kakor njegov oče stotnik novince. S Kermavnerjem se priplaziva kolikor mogoče blizu in otvoriva izza grmovja »ogenj«. Za cilj sva si izbrala Balcerjeva gola meča. Fant je skakal ko plesalka. Ko sva pa še planila z bojnim krikom na bojišče, se je vsa armada s poveljnikom vred razpršila v smeri proti gradu.

Ako bi se bila po »slavni zmagi« vrnila po indijanski šegi v pragozd, bi se bilo vse dobro izteklo. Toda v zmagovite kosti nama je šinila oholost srednjeveških vitezov in ostala sva na bojišču v znamenje popolne zmage in čakala, če bi se pojavil še kak sovražnik.

In res nisva ne dolgo ne zastoj čakala. Kmalu zagledava, kako hiti sem od pristave poražena armada, ki jo je njen poveljnik v naglici ojačil s tremi vrtnarskimi delavci. Midva bi se bila rada »zmagovito« umaknila, pa ni bilo časa. Zato sva se — razkropila na vse strani. Ta strateški manever je sicer rešil Kermavnerja, mene pa ne. Vsa armada se je namreč z rezervnimi četami vred vsula za menoj in prišel sem v ujetništvo. Razorožili so me in Balcer si je prisvojil mojo lepo pračo. Hotel me je celo privezati na »Marterpfahl«,²² da bi nad menoj poskusil pračo, toda rezerva me je po razorožitvi spustila na svobodo.

Balcerju sem se »odškodoval« šele nekako v juniju naslednjega leta, ko sem bil že v četrti. Kakor se je pozneje skazalo, bi bilo bolje, ako bi se bil ravnal po nauku, ki ga nam je bil profesor Marn tako lepo razvil iz prilike o neusmiljenem hlapcu.

V »pratru« so postavljali stebre za žico, na kateri je kazal takrat Strohschneider svoje umetnosti. Kolikor se spominjam, ni mož niti približno tolike slave žel, kakor v novejšem času njegov sin, ki ga je bil takrat oče še kot majhnega dečka nosil »štuparamo« po vrvi. Svet je bil pač v tistih časih še tako nazadnjaški, da je višje cenil duševne vrline in zmožnosti kakor telesne prednosti in spretnosti. Dandanes smo se pa pri splošnem napredku že povzpeli do spoznanja, da je blagor naroda od tega odvisen, če naši tekmovalci dosežejo največ — pik v raznih panogah sporta...

Prvi steber je bil že postavljen, pri drugi jami je pa stal Balcer.

²² Kol, na katerega so Indijanci privezovali jetnike, da so jih mučili.

»Pojdi in suni ga v luknjo!« mi je rekel Kermavner.

Bila je res tako lepa prilika, da je nisem smel zamuditi. Preden se je Balcer zavedel nevarnosti, je bil že v jami, v kateri je stalo še precej deževnice. Ko je prilezel ves blaten in moker iz nje, se je vse krohotalo, midva s Kermavnerjem in nekaj barabic, ki so ta prizor z velikim veseljem opazovali.

Naenkrat se je pa položaj spremenil.

Balcer se je za silo osnažil, nato pa privlekel iz žepa cigarete in jih začel deliti med barabice.

S Kermavnerjem sva takoj spoznala nevarnost, ki nama je pretila. Ako bi bila na »Divjem zapadu«, bi bila boj sprejela, toda v civiliziranih krajih sva se bala, da bi naju ne bil kak profesor zalotil. Začela sva se torej z veliko naglico umikati (po domače bi se reklo, da sva tekla) proti železniškemu prelazu v glavnem drevoredu, Balcer s »pomožnimi četami« je pa pritiskal za nama. Med »zmagovitim umikom« sva se tudi v naglici za vsak slučaj oborožila: Kermavner z debelo palico, jaz pa s priostrenim kolcem, ki sem ga bil odnesel Strohschneiderjevim delavcem. Barabice so bili vedno trdo za nama; napasti se naju pa niso upali, ker so bili brez vsakega orožja, zlasti pa ker niso mogli zaradi pomanjkanja prostora razviti bojne črte. Prav v tem času je bilo namreč v drevoredu vse polno tobačnih delavk, ki so hitele proti Šiški domov.

Tako se približamo prelazu. Tu zagledam profesorja Žaklja, ki je z vidnim zanimanjem opazoval najino »zmagovito« umikanje, in čuvaja, ki je hitel zapirati prelaz. Urno zaženem kolec med sovražnike. Barabice so se vrgli nanj in ga drug drugemu pulili iz rok. Ta čas sva s Kermavnerjem dobro porabila. V hipu sva bila onkraj prelaza in sovražnik je bil srečno odrezan. Za nama je priletelo samo nekaj psov in kamenja.

Žakelj je Kermavnerja poznal, mene pa ne. Moj obraz si je pa dobro zapomnil. Ko me je zagledal v peti, me je takoj vprašal, kako se pišem, in med prvimi ki so bili izločeni iz b-razreda, sem bil jaz. Očividno se me je hotel znebiti. Morda bi bil moral tudi Kermavner z menoj v »pregnanstvo«, ako bi ne bil njegov oče v a-razredu razrednik.

Jaz bi bil prav tako ravnal kakor Žakelj, če bi bil na njegovem mestu; kajti nihče ne vidi rad v svojem razredu fantov, ki se na javnih krajih pretepajo z barabicami.

Sicer sva se pa v peti s Kermavnerjem v tem oziru popolnoma spremenila. Pustila sva indijanerice s pračami in bojnimi pohodi vred in se lotila »Žilverna« (Jules Verne). Samo Tivolskemu gozdu sva ostala še vedno zvesta. Ob lepem vremenu sva hodila ob sobotah ležat na neki greben onkraj Šišenskega vrha, od koder se prav lepo vidi na Rožnik. Tam sva pekla krompir, se menila o šoli ter premelevala, kar sva brala v »Žilvernu«.

Ko sva se nekega lepega popoldneva v zgodnji pomladi tako lepo grela na solncu in pri ognju ter poslušala pritrkavanje zvonov, ki ga je donašal veter od Rožnika sem, se oglasi Kermavner:

»Ti Mlakar, veš kaj, spišiva roman! Jaz sem vso stvar že dobro premislil. Obsegal naj bi kakih dvajset poglavij; spisala bi jih vsak polovico.«

Meni ta predlog ni posebno ugajal, ker nisem bil poseben prijatelj pisanja. In kar deset poglavij! Toda prijatelju nisem hotel ugovarjati, da mu ne bi skazil veselja.

Prihodnjo soboto mi je že prinesel prvo poglavje. Snov se mi je zdela zelo lepa in hvaležna.

Bogat posestnik je silil svojo hčerko v zakon s starim, a bogatim sosedom. Minka pa ni bila tako neznačajna kakor »Lepa Vida« v narodni pesmi,

da bi bila vzela starca in ga potem z otrokom vred zapustila, marveč je odločno izjavila, da je njen izvoljenec domači hlapec Janez. Koncem prvega poglavja je klečala pred očetom na kolenih, dvigala svoje bele roke — zago-rele takrat še niso bile moderne — in upirala svoje lepe velike oči v njegov obraz in ga prosila usmiljenja.

»Tako, Mlakar,« mi je naročal Kermavner, »ti pa sedaj opiši v drugem poglavju, kako je Minka ušla z Janezom, ker je oče ni hotel uslišati. Zamisli se prav živo v dušo nesrečne Minke in njenega lakomnega, trdosrčnega očeta, pa boš prav lahko pisal. Mislim, da mi že danes teden prineseš drugo poglavje, da se jaz potem lahko lotim tretjega. Na ta način bo roman v dvajsetih tednih spisan.«

Pa je bil že v dveh...

Jaz sem se bil po prijateljevem naročilu globoko zamislil v trdosrčno očetovo dušo. Toda vkljub lakomnosti se nisem mogel ustavljati vročim prošnjam lepe Minke. Ko sem si živo predstavil njene bele roke in njene velike proseče oči, sem ji pustil, da je vzela Janeza. Zaročencema sem dal celo spregled od dveh oklicev, da nista predolgo čakala.

Kermavner pa ni bil zadovoljen s tako srečnim koncem. Bil je zelo nevoljen nad mojim poglavjem, zlasti še, ker je obsegalo samo pol strani.

»Saj sva se vendar zmenila, da mora imeti roman dvajset poglavij. In kako lepo sem si celo stvar zamislil! Minka bi bila z Janezom ušla in se poročila brez očetovega dovoljenja. Po eno leto ali dve leti trajajočem srečnem zakonu bi Janez postal Minki nezvest ali pa bi ga pustil umreti. Nesrečna mati bi se sama ubijala s svojimi štirimi ali petimi otroki in čez kakih šest ali sedem let bi se vrnila domov, da bi izprosila od očeta odpuščanja. Na poti pa zboli in umrje. Najstarejša, kakih dvanajst ali štirinajstih let stara hčerka, pripelje po mnogih nezgodah svoje bratce in sestrice k staremu očetu, ki ga dobi na smrtni postelji.«

Mene je pa že takrat jezilo, če je kdo v romanu napisal neverjetne stvari in sem zato Kermavnerju razodel svoje pomisleke tako glede števila otrok, kakor tudi glede starosti najstarejše hčerke.

To je pa »pisatelja« zelo užalilo in očital mi je, da se obešam na »brez-pomembne malenkosti«. Malo je manjkalo, da ni prezgodaj končani roman postal grobokop najinega prijateljstva. Več dni mi ni privoščil prijazne besede. Šele naslednjo soboto se je toliko unesel, da sva šla v slogi in miru krompir peč in poslušat rožniško zvonjenje. Pisateljevanje sva pa opustila.

Profesor Kermavner je s peto sklenil svoje pedagoško delovanje. Šel je v pokoj in se preselil s svojo družino v Gradec. Prijatelj Kermavner mi je povedal šele koncem šolskega leta, da zapusti jeseni Ljubljano. Ta vest me je zelo potrla. Imel sem ga namreč jako rad, rajši kakor on mene.

Ko pridem nekega dne sredi avgusta iz Doba, kjer sem bil na počitnicah, mi povedo doma, da se je prišel Kermavner poslavljat, ker odide že naslednje jutro v Gradec. Ta vest me je zelo presenetila. Prišel sem namreč nalašč zato domov, da bi še nekaj tednov hodil v njegovi družbi po Tivolskem gozdu. Sedaj sem pa še slovo zamudil!

Najpriprostejše bi bilo, da bi bil šel k njemu na dom, pa se nisem upal. Vseh pet let nisem bil nikdar pri njem in nikdar me ni povabil na dom. Mislim, da njegovi materi, trdi Nemki iz Gradca, ni bilo všeč, da si je izbral za prijatelja — krojačevega sina.

Tisti dan sem hodil celo popoldne do noči po mestu, da bi ga bil kje srečal, pa ga nisem. Dobil sem ga šele drugo jutro na kolodvoru, ko je odhajal.

Bil je k sreči sam s svojim mlajšim bratom Robertom, ki nama je često tovariševal na indijanskih pohodih.

Pri slovesu nama je bilo obema nekam tesno.

»Piši kaj in ne pozabi me!«

»Bodi brez skrbi,« mi je zatrdil Kermavner, »nikdar te ne pozabim!«

Pa ni držal besede. Sprva mi je pridno odgovarjal na moja pisma; čez leto dni je pa utihnil.

S prijatelji nisem imel sreče. Prvega mi je vzela smrt, drugega pa tujina.

Po Tivolskem gozdu se še danes rad sprehajam, navadno sam. Pa nisem sam; spremljajo me ljubi spomini...

(Dalje v prihodnjem letniku.)

Dr. Fr. Jaklič / Reden in urejen.

Nekaterega kar spreleti, če sliši besede: reden, točen, urejen. Brž si naslika v domišljiji hladnega in mrkoglednega človeka, oblečenega v staromodno, pa skrbno zlikano obleko, kako sitnari in jaha brezpomembne malenkosti, za lepoto, raznolikost in velikopoteznost življenja pa nima smisla.

Toda red in urejenost nista ista kot pedanterija. Pedant je res malenkosten človek, ki se krčevito drži in oklepa brezpomembnih predpisov in navad zaradi njih samih, ne oziraje se na njih namen; za širokopoteznost in dalekovidnost pedant nima smisla.

Mlad človek ni nagnjen k pedanteriji, pač pa mu je zopet in zopet treba poudarjati blagoslov in srečo, ki spremljata urejenost.

Kdor je dušno urejen, daje vsaki stvari in vsakemu pojavu tisti pomen in tisto važnost, kot jima res gre; njegov pogled motri smotre in pripomočke in jih umno spaja; on je gospodar nad okolnostmi, ne okolnost nad njim.

*

Kot je Bog vzrok in vzor vsake popolnosti, tako je tudi vzor urejenosti; Bog je najčudovitejša urejenost in harmonija. Vse tri božje osebnosti se združujejo v najpopolnejšo enoto bistva. Vse lastnosti božje narave so v prelepem soglasju med seboj, tudi take, ki se pri nas težko ujemajo; pravičnost z usmiljenostjo, moč z dobroto, veličastvo z ljudo-milostjo. V Bogu ni niti sence nesoglasja in neurejenosti.

Bog je urejenost, zato je pa izrazil to urejenost tudi v svojih stvarih, v vsaki posameznosti, v njih skupinah in v celokupnosti. S čudovito točnostjo in pravilnostjo hitijo ogromna nebesna telesa po svojih potih. Najmanjša rastlinica ali živalca je lepo urejena, četudi njenih pravilnosti prosto oko morda niti zaznati ne more; vrhtega je pa vsaka rastlinica ali živalca v umnem soglasju z ostalim živalstvom ali rastlinstvom. Stroga zakonitost vlada med glasovi in posameznimi toni. Fizika in kemija odkrivata čedalje več zakonitosti v stvarstvu.

Tudi mi ljudje smo postavljeni v ogromno harmonijo živega in neživega sveta, da jo spoznamo, občudujemo in da se učimo od nje.

Modra urejenost vsakomur ugaja. Lepo urejen pa skrbno negovan vrt, ali ga ne vzljubi vsakdo in si zopet ne želi v njegovo zelenje in cvetje? Umetnost je brez zakonitosti skoro nemogoča; le pomislimo na antične

templje ali na gradbene sloge, na predpise grškega kiparstva ali na harmonijo barv modernih slik.

Človek ima v urejenost brezpogojno zaupanje. Če si red in točen in če izpolniš natančno vse zahteve, ne bodo predstojniki ali tovariši samo zadovoljni s teboj, marveč ti bodo tudi v bodoče izročali vedno važnejše zadeve in posle. Če pa je kdo delaven in marljiv, ne pa točen in red, se bodo kmalu začule pritožbe čezenj in ne bo žel zaupanja.

V vsakem čednostnem dejanju mora biti urejenost, saj je čednost lahkota za dobra dela, pridobljena s ponovnim izvrševanjem takih dobrih del. Še bolj jasno se vidi, da je neurejenost nezdržljiva s krepostjo, ker se neurejen človek da voditi muhavosti in razpoloženju, zunanostim in slučajnostim, ne pa stalnim smernicam nravi in ne more imeti smisla za težje žrtve in napore, brez katerih krepost ni možna.

Brez urejenosti, reda in točnosti tudi ni pravega zunanjega uspeha. Urejenost namreč smotrno tehta in uravnava sile in okolnosti. Ima jasno pred očmi cilj in ga mirno pa vztrajno udejstvuje. Zato ni pri njej nič tistega nepotrebnega in neplodnega preudarjanja, katero ne ve, kaj bi sedaj in kaj bi potem; če bi nadaljeval ali morda prenehal; če bi nosil napore ali bi šel rajši za prijetnostjo. — Urejenost dviga energijo duše, neurejenost jo pa zapravlja in zlorablja. Trgovec, ki nima reda in točnosti v poslovanju, v računih in v skladiščih, ne bo nikdar mogel dvigniti svojega podjetja, temveč mu bo propadalo in propadlo. Dijak, ki se uči le takrat, ko je razpoložen in mu snov ugaja, ne bo žel uspeha in ne bo nabral zakladov izobrazbe. Prav ta neurejenost je vzrok, da nadarjeni in naravnost genialni ljudje večkrat ostanejo brez večjih uspehov ali pa celo propadejo.

Kdor gleda v delavnico velikih mož, ki so v znanosti ali v umetnosti ali na drugih poljih ustvarili velikanske stvari, bo videl, da njihova veličastna dela niso zgolj sad genialnosti in globine duha, marveč je bilo zanje treba neverjetno veliko podrobnega dela, točnosti in zvestobe do zamisleka.

»Predstavi si, da bi bila samo za četrto ure odpravljena vsa zvestoba in red iz sveta — ali bi ne bilo že to dovolj, da bi bilo vse porušeno? Nebo bi krvavo žarelo od požarov, tračnice bi bile polne mrtvih trupel, morje pokrito z razbitim tramovjem in z mrličji; odnošaji med ljudmi na domu in v trgovinah bi bili razdrti in zastrupljeni,« pravi vzgojitelj Foerster. Njegovo misel si lahko sam še bolj na široko razpleteš.

*

Točnost in red imata tudi ogromen vzgojni pomen.

Isti Foerster omenja, ko govori o redu in o neredu, roman vzgojitelja Pestalozzija, kjer izpregovori obsojenec, preden je obešen, krvniku: »O, če bi me bil moj oče pripravil vsaj do tega, da bi bil vsak večer lepo uredil in obesil svojo obleko na obešalo — danes bi ne bil tukaj!« V teh besedah je zakrita dolga in žalostna povest, kako velike in usodne posledice nastanejo iz prezira reda, iz svojevoljnosti in iz ravnanja po trenutnih domislicah.

Brez smisla in ljubezni do reda ni mogoča dobra vzgoja značaja, saj je značaj jasnost načel in zvestoba do njih. Kjer torej ni samopremagovanja in kjer ni žrtev, tudi težkih žrtev za pravilno ravnanje, je značaj nemogoč. Značajni možje so vedno bili tudi možje reda.

Morda bi tale primer ponazoril vzgojni vpliv urejenosti in točnosti:

Nereden dijak bi sklenil, da bo imel na svoji pisalni mizi in tudi v njenih predalih lep red. Ker je bil prej brezbrizen za to, bo moral nekolikokrat čez dan pospraviti po mizi in položiti knjige in pisalne potrebščine na

pravo mesto. — Ko se bo navadil, imeti tam stalno red, je nemogoče, da bo pustil v neredu druge predmete po sobi. — Tudi na čistočo in urejenost obleke bo postal pozoren. — Lično in točno bo začel pisati domače vaje in preparacije. — Urejen bo postal tudi pri učenju, vesten in marljiv. — Vse njegovo mišljenje bo vedno bolj postajalo smotno in pravilno. — Pravilnost in urejenost se bo udomačila tudi v njegovem nravnem življenju, da bo v kar največji skladnosti z vestjo. Vsa njegova duševnost bo rastle in se krepila v dobrem. Nekaj sličnega je najbrž imel pred očmi oni nesrečni Pestalozzijev obsojenec.

Točnost in rednost dobita popolnoma novo privlačnost, če ju vzamemo kot v a j o h o t e n j a, in sicer kot vajo v borbi z o p e r m o č s l u č a j a in o k o l š č i n. Veliko ljudi se dá v življenju voditi od slučajnosti in se omajati v dobrih sklepih, omajati se tudi v svojem globokem, notranjem prepričanju; nimajo tiste predvidevajoče skrbi, katera požene človeka od dela, od čtiva, od zabave in od počitka, ko zakliče dolžnost. Točen človek bo prijazen in vljuden do svoje okolice, motiti ali ovirati se ji pa ne bo dal. Brezobzirno bo zavračal tudi vse izgovore lastne osebnosti, ki bi hotela opravičevati svojo popustljivost in malomarnost, netočnost in svoj nered.

Tudi bolj šibki značaji lahko postanejo gospodarji nad okoliščinami in slučajnostmi, če le hočejo sprejeti neštete malenkosti vsakdanjega življenja za vzgojo volje.

Urejenost in točnost pa nimata nič manjšega s o c i a l n e g a p o m e n a in se lepo družita z obzirnostjo do drugih. Zato je znan pregovor: »Točnost je vljudnost kraljev«.

Mladi prijatelj, pomisli malo nase! Naj bi se harmonična urejenost tvoje notranjosti javljala tudi v urejenosti in točnosti tvojih zunanjih dejanj. Takoj danes se ti bo nudilo več lepih priložnosti za to; kar od kraja začni in vztrajno nadalj!

T. K. / Pij XI. in Vzhod.

(Konec.)

Rusija je bila tedaj prvi predmet Pijeve apostolske ljubezni. Pa skoraj se nasledniku sv. Petra z apostolskega prestola razširi obzorje čez ves ogromni Vzhod. 4. junija 1922 zaključi pridigo o širjenju vere z vzklikom: »Ut omnes errantes ad unitatem Ecclesiae... revocare digneris — Da milostno pokličeš vse, ki so v zmoti, nazaj k cerkveni edinosti«. Pijev duh zre s Petrove skale na brezbrežno prostranost krščanskega Vzhoda (že Rusija sama, evropska in azijska, zavzema eno šestino sveta!), zre na neizmerno maso 150ih milijonov slovanskih, grških, romunskih, gruzinskih i. dr. ločenih kristjanov, ki so na vse strani izpostavljeni tako velikim nevarnostim — celo nevarnosti, da sploh izgube Kristusovo vero —, ker živé izven edino prave Kristusove Cerkve, sezidane na Petrovi skali, ko se nekateri celo boré proti njej, materi vseh cerkva, s katero bi mogli v sv. edinstvu uspešno delati za rast kraljestva Kristusovega, kakor so to storili njih predniki v prvih krščanskih stoletjih. Ob pogledu na krščanski Vzhod sočutje in ljubezen sv. očeta ne poznata meja. — Bilo je pred devetimi leti na god sv. Nikolaja, ki ga Rusi in drugi vzhodni Slovani jako časté, ko so se zastopniki vzhodnega krščanstva Piju XI.

zahvaljevali za njegovo izredno ljubezen do krščanskega Vzhoda. Tedaj je sv. oče v globokem ganotju izrekel prisrčen nagovor na svoje vzhodne sinove ter izlil vanj vso toploto svojega srca in ves žar svoje apostolske duše: »Prav ste povedali, ko ste govorili o naši ljubezni, o naši prav posebni ljubezni do naših vzhodnih sinov. Saj so v resnici taka naša čuvstva, ki gore v našem srcu za Vzhod in za vse, kar je v zvezi z Vzhodom. Naša tako vroča, naša posebna ljubezen do Vzhoda ne poteka samo iz onega neminljivega zanimanja vsakega kristjana za Vzhod, od koder nam je zasijala Luč, za oni Vzhod, ki se po pravici imenuje dežela molitve (o tem smo se prepričali na lastne oči), dežela, ki zna moliti in čuti čar molitve; naša posebna ljubezen poteka tudi iz naših neposrednih izkušenj, ko smo nad tri leta hodili po pokrajinah vzhodnega, zlasti slovanskega sveta. — Dragi sinovi, kako odlično mesto imate v našem srcu! . . . Zagotovite svoje rojake in prijatelje, da ste čuli iz papeževih ust, da ste sami z lastnimi očmi čitali v njegovem srcu, kako vas vaš oče ljubi in neguje v svojem srcu . . . Vedno čutimo v srcu utripe plameneče ljubezni božjega Pastirja in njegove vzdihne po edinosti njegove črede (Bodi ena čreda in en pastir! Naj bodo vsi eno!), vzdihne, ki tako nežno razodevajo dušo Vrhovnega Pastirja. — Povejte in pišite, da želimo blagosloviti vse in posebe tudi tiste, ki še niso v edini čredi . . . Povejte jim, da jih ne izključujemo iz naših molitev. Povejte jim, da smo jim odločili mesto posebne blagohotnosti v naših molitvah . . .« V strahu za večno stečjo ogromnih množic vzhodnih kristjanov se apostolsko srce vznemirja in njega ljubezen visoko vzplamteva, kar se kaže tudi v delovanju. Pij XI. skuša z vsemi sredstvi, ki jih je Bog dal svoji Cerkvi, dejansko pospešiti povratek ločenih bratov k sv. edinosti in hoče, da vsi katoličani, zlasti pa še katoliški Slovani pri tem delu sodelujejo. Poln neomajnega optimizma, ki računa na neizčrpno življensko moč sv. Cerkve, ob vsaki ugodni priliki opozarja na nujno potrebo resnobnega dela za povzdigo in poglobitev in okrepitev krščanskega življenja tako v javnosti kakor v zasebnih krogih. Le če bodo v vsem našem življenju res vladala načela sv. evangelija, le tedaj bo imelo naše delo uspeh. Pred vsem pa prosi vsej katoliški dejavnosti ljubezen, katere žar naj prav posebno obžarja delo za sv. edinstvo. Zato se je treba po zgledu sv. očeta ogibati vsem izrazom, ki bi utegnili ločene kristjane žaliti. Delo sv. očeta za sv. edinstvo je vsestransko, ker objema v svoje področje tako hierarhijo, višja bogoslovna učilišča in druge zavode na eni strani, kakor molitev, delo umskega in duhovnega zbližanja ter dobroteljnost na drugi strani.

Postavil je delovanju za Vzhod pripravne voditelje in jih v ta namen imenoval škofom. Ustanovil je »Ruski zavod« v Rimu za vzgojo bodočih apostolov neizmerne, a tako nesrečne Rusije. Pod njegovim posebnim varstvom se lepo razvija »Vzhodni zavod« v Rimu (Institutum Pontificium pro Studiis orientalibus), ki je najvišje znanstveno ognjišče za proučevanje krščanskega Vzhoda. Obdaril ga je z veliko palačo in z bogato knjižnico, namenjeno vsem, ki se zanimajo za Vzhod. Prav posebno pa ga je priporočil z okrožnico Rerum orientalium, ki je zopet čudovit izraz Pijeve izredne ljubezni do Vzhoda.

Dalje je sv. oče povabil k sodelovanju za sv. edinstvo razne verske redove in družbe in toplo priporočil verske bratovščine, ki molijo in žrtvujejo za tako vzvišene namene, tako zlasti Apostolstvo (Bratovščino) sv. Cirila in Metoda, ustanovo našega velikega škofa A. M. Slomškega.

Znana je ljubezen sv. očeta do Vzhodne liturgije in do njenih častitljivih obredov. Srčno želi, naj bi proučevali neizčrpno bogastvo globoke vzhodne pobožnosti in vernosti, ki se tako krasno zrcali v pestrih in veličastnih, pa

vendar tako preprostih oblikah vzhodnega bogočastja. Da bo sodelovanje vsakega posameznika pri vélikem poslanstvu popolno, je potrebno, da sodelujejo po besedah sv. očeta (24. marca 1927) »duh in srce, razum in volja, učenost in pobožnost«.

Pred vsem je potreba poslednje, namreč pobožnosti. Čujmo besede sv. očeta iz okrožnice *Ecclesiam Dei* (1923): »Naj vsi pomnijo, da si moramo sv. edinost pridobiti ne s teoretičnim dokazovanjem in razpravljanjem, marveč z zgledi in deli svetega življenja, predvsem pa z ljubeznijo napram našim slovanskim bratom in drugim orientalcem... (Non tam disputationibus aut incitamentis aliis, quam sanctae vitae exemplis hanc esse unitatem promovendam, imprimis vero caritate erga Slavos fratres ceterosque orientales.) Prepričani smo: natančno poznanje stvari bo omogočilo pravilne sodbe kakor tudi dobrohotnost, ki bo z ljubeznijo združena kar najbolje služila — z božjo pomočjo vred, kajpada — verski edinosti... Omnia et in omnibus Christus — vse in v vsem Kristus«.

Mladim katoliškim akademikom je Pij XI. v januarju 1927 v nagovoru priporočal »prav posebno proučavanje cerkvene zgodovine z ozirom na zedinjenje ločenih kristjanov«. »Tako,« je dejal, »bodo mladi izobraženci vedno bolj spoznali svoj lastni dom, hišo božjo, kraljestvo Kristusovo, Petrovo ladjo, ki se ne more potopiti —; še več: tako bodo mladi izobraženci začeli sami sodelovati pri tem delu, v katerikoli stan že jih bo poklicala božja previdnost, bodo pomagali pri rešitvi naloge, ki je danes tako pereča, tako prikrojena posebnim potrebam in težnjam našega časa, kakor je delo za zedinjenje cerkvâ, ali bolje: delo za zopetno združenje ločenih bratov z edino pravo Cerkvijo. V resnici: za zedinjenje je treba pred vsem, da se med seboj poznamo in ljubimo.«

Te besede je govoril sv. oče neslovanskim akademikom. Koliko bolj še smo pa k delu za sv. edinost poklicani vprav katoliški Slovani na mejah Vzhoda in Zapada, ki nam je božja previdnost naklonila prav posebno poslanstvo s tem, da nas je postavila kot most med Vzhodom in Zapadom, da tvorimo vez med vzhodno in zapadno kulturo? —

Zadnja leta je v Rusiji dorastel prvi boljševiški rod, vzgojen v brezbožni razuzdanosti. Dozoreli so prvi sadovi protiverskih šol in organizacij. In mladi boljševiški rod se je zavedel svoje moči. V besnem naskoku se je zaletel, da potepta vse verske sledove nekdanje »svete Rusije«. Z blazno predrznostjo je brezbožni rod rušil, teptal in opljuval najdražje svetinje ruskega naroda. Ko je stiska vernega ruskega naroda priklopila do vrhunca, takrat je sv. oče Pij XI. s pretresljivim pismom predramil ves krščanski svet, da je povzdignil svoj glas proti boljševiški brezbožnosti. V pismu z dne 2. febr. 1930 je sv. oče naznanil, da bo na praznik sv. Jožefa opravil zadostilno in prošnjo sv. mašo na grobu sv. Petra za tako krute žalitve božjega Srca in za »predragi ruski narod«; pozval je ves krščanski svet, naj se pridruži tem molitvam. V tem pismu med drugim beremo: »Globoko nas pretresajo strašna in bogokletna zločinstva, ki se dan za dnem ponavljajo in naraščajo proti Bogu in proti dušam brezštevlnih prebivalcev Rusije, tako dragih našemu srcu že zato, ker toliko trpe in ker je med njimi toliko vernih in plemenitih sinov in služabnikov naše svete katoliške Cerkve, zvestih in velikodušnih do heroizma in mučeništva... V zaupanju, da bo božja previdnost pripravila potrebna sredstva za poravnavo npravnega in gmotnega opustošenja v teh neizmernih pokrajinah, ki tvorijo eno šestino vsega sveta, bomo z vso dušo vztrajali v zadostilni in prošnji molitvi, da bi priklicali božje usmiljenje na ruski narod.«

Katoličani, pravoslavni, protestanti in celo še verni judje so na besedo sv. očeta glasno protestirali proti protiverskemu preganjanju v Rusiji. Po vseh evropskih državah in po vsej krščanski Ameriki so odmevali klici ogorčenja in vzdihni gorečih molitev za Rusijo. Že davno, od časa križarskih vojskâ sem ni bilo toliko verskega navdušenja po vsem svetu, že dolgo ni bilo takega soglasja med ločenimi krščanskimi cerkvami.

Sv. oče Pij XI. je v svoji veliki ljubezni in skrbi za Rusijo spregovoril o pravem času in v najprimernejši obliki. Še nikoli niso vzhodni kristjani s toliko ljubeznijo in hvaležnostjo sprejeli papeževega glasu. Ves krščanski svet je globoko začutil, kako potrebna je krščanska edinost za obrambo proti grozeči nevarnosti brezbožnosti. Najbolj pa so se tega zavedali Rusi, ki so se po vsem svetu obilno udeleževali katoliških prireditvev za Rusijo. Globoko ginjeni so prisostvovali katoliškemu bogoslužju in poslušali cerkvene govore za Rusijo. S prav rusko prisrčnostjo so se zahvaljevali katoličanom. Ruski časopisi so obširno in toplo poročali o katoliških prireditvah ter prinašali prisrčne članke o rimskem papežu Piju XI.

V Rusiji pa boljševiki še vedno v onemogli jezi besne proti papežu; sramoté in napadajo ga v časopisju, na javnih zborovanjih in v radiu. Poleti 1930 so izdali album ostudnih sramotilnih slik proti papežu, ki so jih povzeli iz svojih brezbožnih listov. Pozneje je izšla v brezbožnih listih še dolga vrsta ostudnih napadov v besedi in sliki.

Brezbožniki se potrjajo v veri, da je papež za Bogom in Kristusom najbolj nevaren njihovim načrtom. Obenem pa vse verne Ruse nehote opozarjajo na dragoceno krščansko pomoč svetega očeta, rimskega papeža. Verni Rusi vedno jasneje spoznavajo blagodejno moč katoliške Cerkve pod poglavarstvom rimskega papeža, kakor je že večkrat strokovnjaško in lepo izjavil ruski učenjak svetovnega slovesa Peter Struve. Boljševiki nehote podirajo zastarele vzhodne predsodke proti papežu in katoličanstvu. Verni ruski narod pa ne bo pozabil, da je v dnevih njegove največje stiske vprav poglavar katoliške Cerkve najbolj odločno in z globoko krščansko ljubeznijo pohitel na pomoč v obrambo najdražjih svetinj ruskega naroda-bogonosca.

Na božič 1930 je sv. oče s posebnim pismom opozoril kongregacijo za vzhodno cerkev, naj proslavi jubilej vesoljnega cerkvenega zbora v Efezu (l. 431). Tam so proti krivovercu Nestoriju slovesno proglasili, da je Marija res bogorodica, *θεοτόκος*, njen Sin pa pravi Bog. Obenem se je na tem zboru sijajno potrdilo vesoljno prvenstvo rimskega škofa. Zato so na poziv sv. očeta po vsem katoliškem svetu slovesno proslavljali poldrugiisočletni spomin slavne cerkvenega zbora, ki je končno potrdil in povzdignil čast presvete Bogorodice, katera kot ljubezniva vez vzhodne kristjane nam tako približuje in jih loči od mnogih krivovercev. Ob zaključku slavnosti Marijinega jubileja je Pij XI. dne 25. decembra 1931 izdal prelepo okrožnico, ki se začneja z besedama »Lux veritatis«. Kakor so se rimske slavnosti pomenljivo ozirale na krščanski vzhod, tako tudi ta okrožnica s toplo ljubeznijo izreka željo, da bi Marija, skupna mati krščanskega Vzhoda in Zapada, pospešila cerkveno zedinjenje. Naj sklenem svoje poročilo z besedami iz te papeževe okrožnice: »Zlasti želim, da bi pod zavetjem nebeške Kraljice vsi prosili za to posebno milost, ki je tudi največjega pomena. Naj bi namreč Ona, ki jo ločeni vzhodni narodi s tako gorečo pobožnostjo ljubijo in časte, nikar ne pustila, da bi naši nesrečni ločeni bratje žalostno blodili proč od cerkvene edinosti in proč od njenega Sina, katerega mesto na zemlji zastopamo. Naj bi se vrnili rajši k skupnemu Očetu vseh vernih kristjanov, katerega razsodbo so vsi očetje efeškega cerkvenega zbora tako poslušno sprejeli in ki so ga s soglasnim odo-

bravanjem kot »čuvarja vere« pozdravljali; k nam naj se vrnejo vsi, ki do njih nosimo očetovsko ljubezen v srcu in si radi prisvajamo besede, ki je z njimi Ciril Aleksandrijski Nestorija z vso vneto vzpodbujal, da se »ohrani mir cerkvâ ter vez ljubezni in sloge med božjimi svečeniki neporušena ostane«. O da bi že skoraj prisijal tisti preradostni dan, ko bo Devica Bogorodica v liberianski baziliki¹ zrla, kako se vračajo naši ločeni sinovi, da jo bodo enodušno v eni veri z nami vred slavili.«

Viri: P.-M. de Belloy, S. J., *Pie XI et le retour à l'unité de l'Orient séparé*. *Orientalia Christiana* n. 55; v. XVI, 1; pg. 5—28 (Roma 1929). *Kraljestvo božje 1930—32*.

Ks. Antoni Dąbrowski T. J., *Pius XI a ruch unijny* (Kraków 1930; knjižica je izšla tudi v ruskem jeziku).

Ojciec św. Pius XI i jego pontyfikat. *Praca zborowa pod redakcją X. Antoniego Szymanskiego* (Lublin 1929).

Acta Apostolicae Sedis 1930—32.

¹ Najlepše cerkvene slovesnosti v spomin 1500 letnice efeškega cerkvenega zbora so se v Rimu vršile v cerkvi Marije Snežnice, najstarejše Marijine božje poti, ki se imenuje tudi »Basilica Liberiana«. V tej cerkvi nahajamo na oboku prastare mozaike, katere je v spomin na efeški cerkveni zbor dal napraviti papež Sikst III. (432—40), papež Pij XI. pa prenoviti.

Dr. L. Sušnik / Narodna propaganda v francoskem slovstvu.

V.

Ko je izbruhnila svetovna vojna, se je nacionalno navdušenje seveda silno razplamtelo, vsa javnost ga je odmevala v govoru in tisku.¹

V politiki je nastopilo tedaj premirje na celi črti (L'Union sacrée): parlamentarci vseh strank so našli vso silo vznesenih besed za domovinsko stvar. (Paul Deschanel: *Haut les coeurs*.) Celo socialisti, ki so prej ostro nastopali proti militarizmu in nacionalizmu, so v uri nevarnosti vstopili v vlado (Marcel Sembat).

Znanstveniki, kot E. Lavisse, so v navdušenih besedah slavili junaštvo vojakov. In filozof Bergson je v govoru decembra 1914 predstavil Prusijo kot stroj, kot ogromen avtomat brez notranjega življenja, sirovo zvezo militarizma in industrijalizma z najnižjo materijalistično miselnostjo.

Ves žurnalistični gozd pa je odmeval v tisočerihih varijantah protinemških gesel, ki so se razširila po vsem svetu.

Tudi pisatelji so sprva soglasno zastavili svoje sile v službo domovine brez razlike: mlajši in starejši, nacionalisti in internacionalisti. Tako se je med vojno razraslo patriotsko slovstvo v nepreglednost. Vodilo bi nas vse predaleč, če bi ga hoteli podrobneje zasledovati.

Vojno liriko so množili med drugimi Jean Richepin, Paul Claudel, Jules Romains, Henri de Régnier, Georges de Bouhélier, Alfred Droin itd.

¹ Prim. Charles le Goffic l. c. str. 264 ss.

V prozi so sledili raznim prejšnjim vojaškim romanom, ki so budili neposredno pred vojno staro junaštvo, v svetovni vojni in po njej številni spisi, ki so kljub počasnemu naraščanju človečanske in pacifistične zamisli večinoma zavedno patriotični (Adrien Bertrand: *L' Appel du sol*, Louis Dumur: *Nach Paris*, Joseph Bédier: *L' Effort français* i. dr.).

Dočim se je P. Bourget poglobil v višji smisel trpljenja v vojni (*Le Sens de la Mort*), je R. Bazin, kot smo videli, prilagodil svoje nazore v »*Les Oberlé*« novemu položaju.

Zlasti se je zopet odlikoval M. Barrès: deloval je stalno v službi časopisne narodne propagande; plod tega dela je 11 zvezkov »*L'Ame française et la Guerre*«. Tu govori o svetem ognju (*Bulletin des armées*), ki je združil vse Francoze v boju za višjo moralnost in misijo francoske bitnosti, predvsem pa o Alzaciji in Loreni, ki sta postali s svojim trpljenjem žarišče francoskega patriotizma in izhodišče v boljšo bodočnost. Druga dela, ki se pečajo z vojnimi in povojnimi problemi, so še: »*Familles spirituelles de la France*«, »*La Loraine dévastée*« (1919) in »*Le Génie du Rhin*«.

Tudi Maurras je napisal med vojno v svojem znanem duhu 8 serij člankov, n. pr. *La Blessure intérieure*, *Les chefs socialistes pendant la guerre* itd. Paul Margueritte (*Contre les barbares 1914—1915*) napada Nemce radi njihovega pustošenja francoskih umetniških spomenikov, in celo starček internacionalist A. France se je prijavil kot prostovoljec in vneto poudarjal, kako branijo Francozi v tej vojni svoj genij, domovino, svobodo (*Sour la voie glorieuse*).

Tudi v dramatikah najdemo slične pojave, čeprav v manjši meri.

Mirno lahko rečemo, da je končna zmaga v vojni in ž njo odrešitev obrenskih provinc v veliki meri zasluga te predvojne in medvojne propagandne literature.

Pri tej propagandi je igrala posebno veliko vlogo tudi Belgija in ž njo njeni pisatelji, dočim so skušali biti Švicarji večjidel nevtralni.

Vehementni lirik Émile Verhaeren je med drugim spesnil »*Les Ailes rouges de la Guerre*«, ki so silno krepak odgovor na vpad Nemcev v Belgijo.

Odločno je sodeloval sicer sanjavi in mirni mislec Maurice Maeterlinck. Sam poudarja, da je to prvič, da prihajajo iz njegovih ust besede sovraštva in kletve, ki so pa pri zastopniku naroda, ki ga je pomandral takoj ob začetku vojne pruski škorenj, več kot razumljive. V knjigi »*Les Débris de la Guerre*« (Paris 1918) obsega poglavje »*Pro patria*« govore, ki jih je imel po največjih mestih v Italiji slično kot Jules Destrée (*En Italie*) in poslanec Georges Lorand: tu je poudarjal predvsem idealne nagibe (čast, omiko, plemenitost, bratstvo), zakaj naj Italija stopi v vojno za obrambo kulture.

Zlasti želi, da bi se rešila vsaj zadnja cvetoča belgijska mesta, polna umetniških vrednot, pred uničenjem. Njegova domovina sme računati na pomoč, ker bi se bila lahko izognila vojni, pa se je prostovoljno postavila v bran za evropsko civilizacijo. Nemci naj odgovarjajo za vsa razdejanja: treba jih je z vso odločnostjo kaznovati — še po zmagi, o kateri niti za trenotek ne dvomi.

Slične članke je pisal tudi v angleške in ameriške časopise, kjer so istočasno i Nemci (Dernburg) razvijali spretno in učinkovito propagando.²

Takšno propagando v Italiji in Ameriki so vršili v največji meri tudi Francozi in so s tem uspeli ter odločili svetovno vojno v svoj prid.

² Prim. Firmin Roz, *L'Amérique nouvelle*, Paris 1923, s. 107 ss.

Sicer pa Maeterlinck in mnogi drugi priznavajo junaštvo in požrtvovalnost Nemcev (prim. še njegovo znano dramo »Le Bourgmestre de Stillemonde«, v kateri je konflikt zajet neposredno iz družinskih vezi med obema narodoma).

V ostalem se je tekom vojne ravno v Franciji oglasila čedalje močnejše tudi druga plat: pacifistična literatura, a to je splošen pojav, kot ga vidimo tudi pri drugih narodih, n. pr. v Nemcih. Zastopniki takega internacijonalizma na levisi so bili A. France, H. Barbusse, Georges Deschanel, Roland Dorgelès in mnogo drugih. Med posredovalci se je odlikoval zopet zlasti Romain Rolland (Au-dessus de la Mêlée, Clérambault). Še danes po vojni, ko Francozi nezaupno motrijo nemško obnavljanje, se borita omenjeni struji kot v javnem življenju tako tudi v literaturi. Vendar je nacionalistična stran močnejša, le da se peča zdaj ne le z razmerami v odrešenih provincih, ki jih skušajo Francozi čim prej in čim bolj prikleniti náse, temveč tudi s širšo akcijo pri drugih prijateljskih narodih. Tu se uveljavlja zlasti tako zvano reporterstvo (literarno poročanje z vseh strani sveta), ki se je zadnje čase posebno razcvetelo. A ideja kulturne propagande v slovstvu vlada slejkoprej in pomaga Francozom utrjevati njihov položaj v svetu.

Milan Hodalič / Čevljar in škratje.

V Gorjancih je pred davnim časom živel ubog čevljar, ki ni imel nič drugega nego borno kočo in neko staro knjigo. V tej knjigi so bila neka prerokovanja, ki jih pa čevljar ni znal brati. Knjigo je imel spravljeno v stari skrinji. V njej je imel spravljene tudi nekoliko denarja, ki ga je s svojim trdim delom zaslužil.

Nekega dne pogleda čevljar v knjigo in vidi, da ji manjka en list. Mislil je in mislil, kdo bi ga bil iztrgal, ko se ni ganil iz koče. Drugi dan zopet pogleda v knjigo in zopet ji je manjkal še en list. Tako se je dolgo časa ponavljalo.

Čevljar se je čudil in čudil, končno pa se je odločil, da bo ponoči pazil, kdo mu trga liste.

Ko se je stemnilo, se je čevljar skrtil v kotu za omaro in čakal. Dolgo je čakal. Opolnoči so se odprla vrata in v sobo je stopilo več majhnih možičkov. Odšli so k skrinji, jo odprli in eden izmed škratev je splezal v skrinjo, odprl knjigo in je iztrgal en list. Ko je prišel iz skrinje, je dejal tovarišem:

»Kmalu bomo potrgali vse liste, potem bomo pa čevljarja obogatili!«

Čevljar je to slišal. Polakomnil se je in je dejal:

»Kaj bi čakali, zdaj iztrgajte vse in mi dajte denarja, da bom kar čez noč obogatel!«

Škratje so osupnili, potem pa zbežali iz sobe in se niso nikoli več povrnil. Čevljar je bil ob denar, knjigo je pa jezen zažgal. Tako je bil kaznovan za svojo lakomnost.

Gradiški / Materina prošnja.

Ali ste že bili kdaj bolni, tako bolni, da ste viseli na niti med življenjem in smrtjo?

Jaz sem bil. Bolezen me je trla, vročina me je kuhala, nihče ni vedel, kaj bo z menoj. Bili so to strašni dnevi, strašne noči. Ah, te dolge, blodnj polne noči! Neznansko sem trpel. Pred očmi so se mi vrstile nejasne slike, včasih tako čudne in strašne, da sem kričal. Prišli so pa tudi jasni trenotki, v katerih sem se zavedel. Prvo, kar sem tedaj zagledal, je bil blede in od prečutih noči upadli obraz moje matere, ki se je ljubeče sklanjala nad menoj.

Neko noč me je objel težak spanec. Moj sanjski duh je nekaj časa nemirno blodil po neznanih pokrajinah s čudnimi bitji, naposled pa se je ustalil v velikem polmračnem prostoru. Spoznal sem, da sem v domači cerkvi — popolnoma sam. Grobna tišina je vladala po vsem hramu. Mrzli kipi svetnikov so nemo zrl name, kot bi me hoteli vprašati: »Kaj pa iščeš ti tukaj?« Mesečina, ki je lila skozi visoka cerkvena okna, jih je osvetljevala ter delala čudno resne. Večna luč pred glavnim altarjem je plapolaje gorela in s svojo migetajočo svetlobo risala čudne, neprestano se gibajoče sence.

Vse to me je tako prevzelo, da me je postalo strah in sem hotel zbežati. Toda rezek zvok ure v zvoniku me je prikoval na mesto. S trepetajočim srcem sem štel udarce kladiva »... dva, tri, štiri, ... deset, enajst, dvanajst! Polnoči!«

Ura strahov in vsega nenavadnega. Nekaj se bo zgodilo.

Res! Nisem čakal dolgo, ko nenadoma zahrešči kljuka. Težka glavna vrata se počasi odpró in v cerkev stopi temna postava. Za hip postoji, nato se pa napoti po cerkvi k stranskemu žrtveniku. Hodi upognjeno, s trudnim korakom, kakor da bi nosila težko breme. Sedaj stopi v mesečino, ki ji osvetli obraz. Vzdrgetal sem, ko sem jo spoznal.

»Moja mati...«

Lica ima upadla in blede; pozna se ji, da je mnogo jokala.

»Toda kaj išče ob tem času tukaj?« — Glej, sedaj stopi pred žrtvenik ter poklekne na mrzlo stopnico. Krčevito sklene roke k Bogu ter začne moliti. Šepetajoče besede prihajajo do mene. Zdi se mi, da razumem nekatere; da, svoje ime razložim med njimi. Mati moli zame...

Drugo jutro se mi je bolezen obrnila na bolje. Pozneje sem zvedel, da je bila mati res tisto noč zaradi mene v cerkvi.

O mati!...

Vanjuša / Sonet.

To mesto in ta soba, okno, strop —
tu človek naj ko ptic polet ugasne?
Vsi dnevi ko prosjakinje počasne
gredo in ž njimi čas ko grobokop.

Tu dal je snove, žalostne in jasne,
in ni bil ne s krvjo ne z dušo skop.
— O, vse je izven nas, in ta potop
ni kazen ne plačilo slè nadčasne,

ki bivanja in smrti takt udarja
za rodom rodu, galijotom zgolj,
in v črna morja vodi brod vesolj.

In bogve komu ta večerna zarja
v usodno dno je vrgla sidro snovnosti...
— Nam je še daleč v zlat pristan vekovnosti.

Poleti je bilo, ko sem prišel s potovanja. Ves truden sem legel spat, toda ni mi bilo moči zaspati. V sobi je bilo zelo soparno. Odprl sem okno in svež zrak je napolnil sobo. Gledal sem zvezde, ki so migljale in trepetale na nebu. Utrinek. Duša se je preselila v nebesa. Nekako prijeten hlad me je objel, oči so mi postale trudne in sem zaspal...

Zaželel sem si v nebesa in sem šel na visoko goro. Dobil sem peruti in zdelo se mi je, kot bi plaval po zraku. Tako prijetno je bilo, da me je spreletavala lahna omotica. Mesto je bilo pod menoj čisto majhno, neznatno. Jaz pa sem plaval visoko, še višje, dolgo, dolgo...

Tako čudno mi je bilo pri srcu. Zdelo se mi je, da sem lahek, da me ni nič, da sem oblak, meglica — duh — nič...

Videl sem pred seboj zid, se prijel za skalo, toda bili so oblaki in plaval sem naprej, daleč, dolgo — v neskončnost — v nebesa.

Mislil sem, da sem plaval celo večnost...

Obdajali so me nebeški zidovi, obrastli s trnjem — bili so oblaki, gosti in so me tesno objemali.

Neskončnost!?

Zaslišal sem čisto tiho, milo, čudovito ubrano petje. Slišal sem čiste, lahne, prožne in premile glasove. Čimdalje bolj glasno je bilo angelsko petje, ki me je navdajalo s čudnimi čustvi.

Prišel sem do nekega praznega prostora med oblaki, kjer sem ostal kot pribit. Petje je bilo vedno tišje in tišje, kot bi se polagoma oddaljevalo, nato pa utihnilo. Tam pri odprtini se prikaže častitljiv starček. Njegov obraz je bil svetel in okoli belih las je imel okrogel sij. Spoznal sem v njem sv. Petra.

Vprašal me je s počasnim in globokim glasom:

»Duša krščanska, česa iščeš?«

Nemo sem ga gledal. Mrzlo mi je postalo in bal sem se, da ne bom mogel v nebesa. Oči so mi zlezle skupaj in ko sem se ogledal okoli sebe, sem bil — v nebesih.

Tako toplo je bilo tam. Okoli mene so sedeli angeli, beli kot sneg. Zlati lasje so jim padali na ramena. Kamor sem pogledal, povsod je bilo polno duš in angelov, ki so hodili sem in tja, prepevali psalme in molili.

Pa sem stopil po sredi sobane, po preprogah, mimo krasnih stebrov in zaves, ki so se zgubljale v oblake.

Tam na sredi so vodile višje gori široke stopnice iz belega marmorja in se vzpenjale in izginile v oblake...

Šel sem po teh stopnicah in ko sem prišel do oblakov in zaves, so se razmaknile in pred menoj je stalo veličastvo Božje. Tam je bil zbor angelov, ki so prej tako skrivnostno peli. Imeli so dolge snežnobeke halje, opasani pa so bili z modrimi svilnatimi pasovi. Okoli zlatih kodrov so imeli na čelu privezane zlate trakove. Obraze so imeli čisto bele, le ustna so bila rdeča...

Tam na koncu pod veličastnimi stebri je bil zbor angelov s harfami...

Vse to sem videl nekako sanjavo, nerazločno in površno, toda ko sem pogledal tja pod veličastni zlati baldahin, do katerega so vodile zlate stopnice, tedaj sem nehote stopil korak nazaj.

Na prestolu sem videl Boga Očeta v vsej nepopisni lepoti. Častitljiva siva brada mu je padala na prsi, snežnobeke lasje pa so bili kakor sladek mir modrosti. Okoli glave je imel trioglat sij, da mi je jemalo vid. Na Njegovi

levici je sedela Marija, na desni pa Kristus. Dolgo sem gledal božje veličastje in oči so mi že postale trudne.

Glej! Pred velikim stebrom baldahina je stal nadangel Rafael. Naslanjal se je na meč, iz katerega so plameneli krvavordeči ognjeni zublji...

Samo trenotek še in že sem stal v spodnji sobani. Zopet so duše molile in angeli prepevali. Zavil sem k stebrom in zagledal sem znanca, ki je bil pred leti umrl. Šel sem dalje in zdelo se mi je, da sem videl še več znancev in znanih obrazov...

Šel sem skozi trumo mladenk. Tudi tu sem videl več znanih obrazov. Toda, ah! Tam sem zagledal njo, ki sem jo ljubil. Lotila se me je zemeljska strast. Planil sem pred njo in — čisto dobro se spominjam, da sem čutil krasne, zoreče ustnice na svojih — in ko sem jo poljubil...

Slišal sem gróm, blisk, tresk — letel sem skozi oblake. Mrzlo in tesno mi je bilo pri srcu, da sem zajokal:

»Grešil sem!«

— — — — —
Sedel sem doma na postelji in gledal v jasno noč. Smehljal sem se — sanjam, toda takoj sem se zamislil... Zaprl sem okno in legel.

A. Debeljak / Goethe in Jugoslovani.

Chamberlain trdi nekje v svojih *Grundlagen des XIX. Jahrhunderts*, da se bistri najčesče rodé v pokrajinah, koder so se križala plemena neprerazličnih lastnosti. Mešanje oddaljenih pasem, n. pr. bele in črne, pa po njegovem neugodno vpliva na potomstvo. S tega stališča bi kazal izvrstne pogoje znaten del Nemčije, oplojene s slovanskim življem. Iz takih blagoslovljenih pasov so možje kot Dehmel, Kant, Leibniz, Lessing, Nietzsche — ta ali oni izpričan mešanec — itd. Je li tudi »olimpijski Jupiter« iz Frankfurta poganjek na ta način amalgamirane in poživljene rodbine?

Naj si bo to kakorkoli — ob du von Göttern stammst, von Gothen oder vom Kote, kakor mu je zakrožil prijatelj — nesmrtni Frankfurčan spada med prve Evropce: skladno je umel združiti narodnost in mednarodnost, kot poudarja G. T. Masaryk v sestavku »Moje razmerje do Goetheja« (Goethův sborník, 1932). Ni čudo, če se ob smrti stoletnici weimarskega vzornika pojavlja po vsej naši zemljini prava knjižna povodenj o njem. Naša država pa je med drugim vsestranskemu veleumu dolžna zahvalo še za to, da je pomagal jugoslovanski narodni pesmi v svet in da je njen odmev po francoskem posredniku segel noter na Madagaskar.

Herderjeva zbirka *Volkslieder* (1778) je priobčila štiri pesmi s slovanskega juga. Prve tri je urednik po krivem vzel za narodne, prevajajoč po Fortisovi italijanski prikrojitvi. Avtor jim je frančiškan Kačič-Miošič. Četrto, pristno *Hasanaginico* pa je ponemčil mladi Goethe, ki je imel pred očmi srbski izvirnik in nemško prestavo svojega rojaka Werthesa. Dosti let pozneje pa v svoji razpravi *Serbische Volkslieder* (1825) Goethe navaja drugi vir, grofico Rosenbergovo, ki pa je morlaške zapiske

posnela po Fortisu: »Preložil sem jo s francoskega besedila, sluteč ritem izvirnika ter upoštevajoč njegov besedni red.« Dokazano je, da se Goethe ni več točno spominjal izvora. Prav pa omenja, da je slutil časomerje in upošteval razporedbo besed. Njegov prevod je ohranil vrstico srbskih narodnih pesmi, namreč deseterec, medtem ko je Werthes uporabil enajsterec, Fortisov endecasillabo.

Goethe je torej prvi uvedel v nemško slovstvo srbsko narodno pesen in peterostopni trohej. Kaj mu je dalo pobudo? O tem imamo samo domneve. Že Haller je 1775. v oceni Fortisovega potopisa *Viaggio in Dalmazia* poudaril, da bi kazalo prevesti *Hasanaginico*. Je li to Goetheju zadoščalo ali pa ga je usoda po krivem zavržene muslimanke še drugače mikala? Ljudski umotvor sam na sebi je lep — doslej 15 krat pofrancožen! — vendar je morda Goethe imel še globlje razloge, da si je glavo belil z nevšečnim študijem ubranosti in besednega reda v čisto tujem jeziku. Pustivši na cedilu Frideriko Brion-ovo, si je namreč iskal pomiriti vest na ta način, da je slikal položaj ostavljenih deklet, prim. Marijo v *Clavigu*, Marjetico v *Faustu*. Naj se je lotil *Hasanaginice* iz tega ali onega nagiba: prišla je v svetovno književnost.

Na srečo se je veliki Nемец še kasneje zanimal za jugoslovensko *Mordrico*. Povod za to je dal nemara zbornik nemških narodnih popevk *Des Knaben Wunderhorn*. Ta zbirka se je močno dojmila J. Kopitarja, ki je od l. 1808. deloval na Dunaju kot ocenjevalec za slovenske jezike in grščino. Repenjski »velikan učenosti« se je oziral po kakem Srbu, ki bi zbiral narodne pesni, sestavil srbsko slovnico in slovar za Nemce ter jim omogočil čitanje v izvorniku. Ko je prejel V. Karadžića članek za »Novine serbske« (1813) v pregled, je spoznal v njem moža, kakršnega je iskal, ter ga pozneje predstavil J. Grimmu. Kot goreč častilec Goetheja — med neko boleznijo je prečital vse njegove spise — je Kopitar bržkone pregovoril Vuka, naj pošlje Goetheju (1814) prvi zvezek srbskih narodnih pesni z nemškim prevodom in posvetilom. Dobesedna preloga je vsekakor izpod Kopitarjevega peresa.

Grimm se je vnel za srbsko pesništvo ter se pričel učiti srbščine. V svojem navdušenju je želel dovesti Goetheja k istemu vrelcu prstonarodne umetnosti. S tem je v zvezi Vukov obisk Goetheju 1823. Grimm mu je dal priporočilo za Goetheja in obenem svoj prevod pesni *Deoba Jakšića*. Goethe ga je skoraj objavil v svojem obzorniku: *Über Kunst und Altertum*. Prej ko štiri tedne po svojem posetu je Vuk Goetheju poslal svoj prevod pesni »Smrt Kraljevića Marka«, ki ga je ta takisto natisnil. »Germanski titan« se torej vnovič ogreva za srbsko Muzo. V zvezi s tem je Vuk dobil naslov častnega doktorja univerze v Jeni, pri čemer je Goethe kot tamkajšnji skrbnik gotovo imel tehtno besedo.

Najplodnejša doba v tem pogledu je l. 1824. Grimm je pridobil za srbsko pesništvo gospodično pl. Jakobovo. Da bi se seznanila z Goethejem, je priredila celo vrsto ritmičnih prevodov *Volkslieder der Serben* (1825) pod psevdonomimom Talvj (začetnice njenega imena: Therese Albertine Luise von Jakob). V omenjeni smotri: *O starinah in umetnosti* se izraža Goethe nad vse laskavo glede srbskih pesni, češ, da se mnoge ljubavne lahko kosajo z Visoko pesnijo. Njegovo nezadostno pojmovanje junaških pa moramo in moramo opravičiti. Če ob Zidanju Skadra pravi, da je v srbski epiki najti »najodurnejše človeške žrtve«; ima seve prav. Neugodno mišljenje o Kraljeviću Marku je tudi razumljivo, saj je najprvo dobil v roke popis, kako junak odreže glavo arabski mladenki, ki mu je otela življenje, zato »ker je črna ter ima bele zobe«. Da je prej čital pesnitev *Uroš i*

Mrnjava čevlji, kjer Marko po materinem nasvetu rajši hoče izgubiti glavo nego storiti krivico, njegova sodba za trdno ne bi bila tako nepovoljna. Nedostatnemu poznavanju se pridružuje še tale razlog: po svojem povratku iz Italije se Goethe zdi nekam nedostopen za vse, kar ni v najožjem pomenu besede lepo, pač pa je značilno in veliko, n. pr. omenjeno Zidanje Skadra. Okolnosti, v kakršnih mora mlada mati v grajske utrdbe, so sicer vznemirljive. Toda žrtev se godi pod pritiskom višje sile in za občo blaginjo: slično je bila žrtvovana Ifigenija. Cel niz podrobnosti pa jasno in glasno priča, da turobni dogodek z zazidano materjo trga srce neznanemu guslarju. 76 letni Goethe se glede junaških pesni pač ni mogel povzpeti na višino, kakršno je dosegel Grimm, dajajoč prvenstvo sprva srbskim lirskim pesnim, naposled pa epskim.

Dva članka, eden ob 2. snopiču prevodov mlade Talvj, drugi ob Milutinovičevi *Serbianki* (1827), zaslužita omembo, saj Goethe v njih ponovno izreka željo, naj se to pomembno in prijetno delo — prevajanje Karadžičeve zbirke — nepretrgoma nadaljuje. Govoreč o Gerhardovih nemčitvah z naslovom *Wila* (dva zvezka, 1828), ugotavlja Goethe: po 50 letih omahovanja se je po zapadnih slovstvih srbska pesen že toliko udomačila, da je ni več treba priporočati. Še bolj oduševljeno jo hvali ob Bowringovih angleških prireditvah (London 1827), ob Mériméejevi *Guzli* (1827), kjer je takoj uganil mistifikacijo, v pomenkih s kanclerjem Müllerjem (1824) in z Eckermannom. Ako pa je ob koncu svojega življenja izjavil nasproti Müllerju, da so vsi mrki in mračni umotvori katerih koli narodov daleč od njega in da ga privlači le še to, kar je vedro in veselo, ne smemo pozabiti, kako je v tem času sodil sam sebe: »Herman in Doroteja je nekako edino tehtnejše delo, ki mi še povzroča veselje.« Kakor pa s to osebno izjavo niso izgubili svoje vrednosti njegovi spisi kot *Werther*, *Ifigenija* ali *I. del Fausta*, tako smemo mirno vzdržati njegove prvotne pohvalne ocene vseh srbskih narodnih pesni. In če je po Skerličevih besedah okoli 1830 srbsko narodno pesništvo doživelo evropski sloves, je to pglavitna zasluga Goethejeva.

Ob tej priliki naj mimogrede navedem večje razprave o Goethejevih stikih s srbsko narodno pesnijo. Pesnik Milan Čurčin je na Dunaju napravil doktorsko disertacijo *Das serbische Volkslied in der deutschen Literatur* (Lipsko, 1905). Hrvatica Kamila Lucerna je posvetila celo knjigo Hasanaginici: *Die südslavische Ballade von Asan Agas Gattin und ihre Nachbildung durch Goethe* (Berlin, 1905). Primerjaj Murkovo poročilo v *Archiv für slavische Philologie*, XXVIII., p. 351—385). V nemščini je pisal dalje Milan Savić: *Goethe und Jugoslawien* (*Das Prisma, Blätter der vereinigten Stadttheater Bochum-Duisburg*, p. 128—131). Enako izhodišče ima G. Fiedler: *The first link between English and Serbo-croat Literature* (*The Slavonic Review*, VI, 1927, p. 390).

*

Ker se je Goethe toliko baval z duhovnimi ustvaritvami južnih Slovanov, so mu kajpada tudi ti vračali milo za drago. Zlasti pridno so ga proučevali Srbi, ki so pač bili neposredno prizadeti. Imena mož, ki so presajali cvetke njegovega duha v svojo materinščino, bodo v dokončni statistiki gotovo znašala štiri do pet dvajsetic. Sicer popolne bibliografije o prevodih iz nemščine in narobe v mejah naše države še ni. Vendar precej znatno število prevajalcev je nanizal vseučiliški profesor Miloš Trivunac iz Beograda v pariški

Smotri za primerjalno književnost,¹ po kateri je povzeta večina pričujočih podatkov. Naš germanist omenja mimogrede tudi Slovence, kolikor je pač o njih dobil gradiva v Grafenauerjevi Kratki zgodovini. Samo Mandelc se mu je izprevrgel v Mandele in Rosana v srednji spol: Rosano. V obširnejši Grafenauerjevi slovstveni zgodovini in v Glaserjevih IV. zvezkih je seveda najti dosti več snovi za to priliko, le žal, da kazala pogrešamo.

Goethejevo liriko so se lotili prestavljati na vzhod in v sredino naše domovine najrazličnejši talenti. Posamezni vzorci so celo po večkrat tolmačeni. Tako so pesem Mignon posrbili: V. Subotić, Šantić, Čurčin in Živojinović. Balado o Ribiču pa: V. Živković, Bajić, Djorić in Sardelić; Morsko tišino: V. Ilić, Šantić, Blaženko in še v prozi neki brezimenik; balado o Kralju vilovnjaku: Živković, Mihailović, M. P. Šapčanin, Blaženko in A. Šapčanin. Prvi prevod iz tega področja je zagledal beli dan l. 1826., namreč anakreontska popevka Bundeslied (J. Pačić). Značilnejša po izbori in bolj uspela je Zueignung iz l. 1834. Zmajev prevod balade Der Gott und die Bajadere se je v svojem času štel za velik literaren dogodek.

Tudi druga dela so se obilo prelagala. L. 1844. se je natisnil Rajičev Werther, isti roman je pozneje posrbil Branko Mušicki, pa tudi Izidora Sekuličeva. Jakšičev prevod se je izgubil. Goetz von Berlichingen je doživel tri prevode: Milanković, V. Popović, Protić. Enako Egmont: Šantić, R. Popović, tretji — nepodpisani — stoji na repertoarju gledališča v Novem Sadu. Najnovejšo prestavo Velimira M. Živojinovića je pred nekaj meseci objavila Srpska književna zadruga. Po tri- ali štirikrat so preloženi, četudi ne vselej tiskani: Torquato Tasso, Iphigenie auf Tauris, Hermann und Dorothea in v celoti ali deloma zlasti Faust.²

Od hrvaških prelagateljev naj se omenijo: Preradović, Maksim Sardelić, Vladislav Vežić, Hugo Badalić, Aleksander Virag. Ob tej priliki se kajpada ne morem ozirati na one književnike, ki so onkraj Sotle šele letos izpregovorili o pokojnem slavljencu. Goethejev vpliv se more dognati pri srbskih ali hrvaških pisateljih tudi v njih izvirnih zasnutkih, n. pr. pri Jovanu Subotiću, avtorju Bečkih elegij. Ta vpliv utegne biti včasih negativen. Tako je Laza K. Lazarević (1851—90) napisal Anti-Wertherja, ki je baje najostrejši med nešteti Anti-Wertherji svetovnih slovstev. Sledovi za Faustom se dadó doznati v največji pesnitvi Vojislava J. Ilića (1862—94). Njegov Ribar ima domenek s hudičem. Občutnejši je Faustov vpliv v romanu hrvaškega pripovednika Djalskega: Janko Borislavić, akoprav posamezne podrobnosti kažejo, kot da je pisec kanil zasnovati parodijo, kakršno je dal na svetlo Nicolaï s Freuden des jungen Werthers.

Da osvetlim veliko zanimanje za Goetheja, naj dodam, da se je v Srbih pojavilo dokaj razprav o njem. Zadnje čase najmarljiveje deluje M. Trivunac, ki je razglabljal o Faustu, o ženi v Goethejevi poeziji, o Egmontu, kakor je Nedić rešetal Wertherja, Selesković obravnaval »posmrtno« življenje Goethejevo, itd. Domačinom se je pridružil v Beogradu s svojo brošuro ploviti H. Wendel, ki ga človek nehote nekoliko šteje za svojega, saj ga priimek

¹ Revue de Littérature comparée. Numéro consacré à Goethe. Janvier-Mars 1932. Str. 276. Prispevki so zgolj o slavljencu, to pa od vseh štirih vetrov Evrope. Trivunčev donesek obsega 16 strani.

² Dr. Slavko Ježić mi je l. 1921. v Parizu resno pravil, da nosi neki rokopisni prevod tale pohlinski naslov: Šaka, jarcospjev u ščinova, od Jovana Vukohoda Geteta. Je li to resnica ali potegavščina, naj raziskuje kdo drugi.

razodeva za majhnega Venda, Slovana. Javno so predavali o največjem nemškem umu znanstveniki kot Trivunac in Matija Murko.

S tem imenom smo zdrknili na skrajni zapad naše očetnjave.

V Sloveniji je do prevrata vsak srednješolec bolj ali manj poznal weimarskega genija. Ker ga je razumništvo lahko čitalo v izvirniku, ni bilo potrebe, da bi se slovenil. Širši javnosti pa se je bolje prilegal Schillerjev način, zato so prevodi iz njega neprimerno obilnejši. Goetheja so se vobče oklepali tisti duhovi, ki kaj več pomenijo v našem slovstvu.

Ali naj sklepam na posebno literarno nagnjenje, če je zdravnik dr. J. Robida v Vesni pesnikoval z imenom Mephisto? Koliko se je ogreval za Goethejevo Muzo J. Koseski, ako je na stara leta prestavil eno njegovo pesen, Jelšnega škrata? In pa A. Trnovec, ki je ponašil Ribiča? Zakljeva pesnitev Angel in dete po dialogu kolikor toliko kaže na Vilovnjaka (Erlkönig). Da Mencingerju Goethe ni bil neznan, bi se dalo sklepati po Abadonu, ki do neke mere spominja Fausta. Isto velja za Lovrenčičevega Trentarskega študenta. Fausta je prevajal V. Mandelc. Dramatično društvo pa je zastareli rokopis dalo J. Cimpermanu v izvršitev. Ali tiskarskega črnila ni bil nikoli deležen, kakor tudi ne Primčev prevod iz Wertherja. Pač pa je to uspelo Funtkovemu prevodu. Jako svobodno je Valjavec prepesnil Goetheja v Novicah: Kmet v risu in v Bčeli: Zvon pride po otroka. Več let pa se je ukvarjal z Ifigenijo na Tavriškem, ki jo je priobčil Ljubljanski Časnik 1850, popravljeno pa 6 let potem v celoti izvestje varaždinske gimnazije. Matija V. Kračmanov, ki so mu lani nekateri listi pozabili omeniti rojstno stoletnico kakor Bleiweisu petdesetletnico, je ustvaril umetno živalsko pravljico v šestomerih. Misel in obliko je očitvidno zasnoval po vzorcu, ki mu ga je nudil Reineke Fuchs, a vsebino so mu dale kajkavske pravljice. Simonu Gregorčiču se vidi tu pa tam, da je prebiral Goethejeve kitice, slično tudi S. Jenku. Obujenke n. pr. nosijo pečat svetobolja, kakršno se zrcali v Wertherju. Prvo Jenkovo povest veže tanka nit z romanom Wilhelm Meisters Lehrjahre, v Spominih namreč nastopa skrivnostna ciganka, kakršne se javljajo v romantičnem romanu, nastalem po Goethejevem zgledu. Fran Levstik je že v nižji gimnaziji prepesnil Povodno deklico, v višji pa Uvod (prim. Zueignung). Goethe mu je bil kažipot za vzdihljaje, Razne glasove, Študentovsko zdravico. Posebno velik pa je bil Goethejev vpliv pri Stritarju, avtorju Dunajskih elegij. Stritarjev Zorin, v Politiki preveden na nemško (1880), je zapoznel Werther. Tudi v Rosani čutimo vpliv nemškega vzornika: glavna oseba je ustvarjena po podobi Minionke. Vsak petošolec ve, kako Stritar pošilja Prešerna v Elizij: poleg domačih tovarišev ga Homer, Goethe, Petrarca uvajajo v pevsko kolo svetovnih klasikov.

Sorbonski profesor H. Lichtenberger je nedavno trdil v uvodu za svojo prestavo obeh delov Fausta: »Goethe je skušal vdahnuti vtisk ne tolikanj o nadčloveku, ki se osvobodi po svoji lastni sili, pač pa bolj o grešnem stvoru, ki ga dviga k sebi božje usmiljenje.« O Šorlijevem romanu Človek in pol pa ugotavlja Grafenauer: »Z njim je uvedel v našo književnost problem nadčloveka, ki se v blatu življenja izčisti in dozori k življenjskemu delu.«

Doktorandu slavistu ali germanistu prepustim nalogo, da potanko razbere vse vezi, ki vodijo iz naše knjige v Weimar. V tem imeniku bo stal dr. J. Debevec, ki v Vzorih in bojih omenja Goethejeve prijateljice, I. Mohorov-Pregelj, ki je med vojno v Mentorju slovenil Goethejeve kitice:

n. pr. Vilinji kralj, Zaklad, Še ena (prvi prevod te drobnjave stoji menda že v Dunajskem zvonu), kakor je pisec teh vrstic ponašil nekoliko vzorcev za štiri ljubljanske obzornike. V tem imeniku bo dalje slikar Fr. Kavčič (glej Slovenec, 22. in 23. marca 1932, Goethe in Slovenci), pa tudi vsi tisti, ki so nasprotovali mislim nemškega klasika. Imamo namreč tudi takih mož, ki so se rogali neki njegovi zablodi. Očividno smešnjeje »svetožalja« naletimo tu pa tam pri naših humoristih, primerjaj Murnikovega Solzislava, ki goni čarobno lajno. Sicer je glavni naš zastopnik svetožalja, J. Stritar, v kritičnem trenutku ironiziral osladno wertherjanstvo v listnici uredništva s tole štiri-vrstičnico:

Trdo, oh, kakor macesen,
v prsih ti srce leži,
prej bo pes rad jedel česen,
kakor me ljubila ti.

Toda dovolj! Za sklep naj dodam še zadnji primer, kako so se posamezniki pri nas zanimali za »weimarskega Olimpca«. Mislim Antona Rudeža, ki je 1809. kupil ribniško graščino in svoj čas imel vsak dan v hiši gosta, takratnega kaplana Valentina Vodnika, pri katerem se je bržkone navzel smisla za slovstvo. Njegov sin Anton, roj. 1793., je prišel po dovršenih šolah 1809. na Dunaj in stanoval pri Ljubljančanu drju Koglu hkrati s Kopitarjem, ki ga je navdušil za slovanstvo. L. 1810. sta potovala čez Prago in Draždane v Weimar k Goetheju in se čez Monakovo vrnila v Ribnico. Odtod je Rudež pošiljal redke besede Kopitarju za njegove jezikoslovne spise in med drugimi pomagal, da je Poljak Korytko mogel izdati »Slov. pesmi kranjskiga naroda« (1839).

Smolej Viktor / »Leteča konjenica«.

»Mislim, da nikakor ni predrzno, če trdim, da nam na našem slovstvenem nebu vzhaja nova zvezda. Našega Parnasa trate so bile dolgo časa zapuščene in sveti vir Hipokrene je skoro popolnoma usahnil. A zdaj, mislim, da nam vstaja nova doba slovstvenega razmaha, ker nam vstajajo novi talenti na literarne ceste, in mislim, da ne bomo prevarani. Slutim v naših najmlajših nove moči, ki bodo prinesle zlati vek slovenske Muzam. Take misli mi prihajajo ob prebiranju najnovejšega sadu slovenske umetnosti, »Leteči konjenici«, romanu, ki ga je spisal Vinté Boltar. Nismo še srečali tega imena po naših revijah in listih, a tak, kakor se nam je pokazal v svoji prvi knjigi, zasluži vsekakor priznanje. »Leteča konjenica« nikakor ni mogoče vojni roman, kakor bi človek hitro sodil po naslovu, tudi ne sportni, kjer bi zaživel pred nami konji v drznih dirkah, tudi ne mogoče zgodovinski, da bi prikazoval šibo božjo Atilove konjenice. Pač pa je Boltarjev roman afriški roman in junaki tega romana so kobilice. Lahko bi bil naslov delu tudi »Črni zrakoplovci« ali »Zeleni piloti« ali »Oblak čez nebo« ali »Pionirji propada« ali še cela vrsta vseh drugih mogočih naslovov, ki so tako vabljeni. A pisatelj se ni dal zvoditi vsem tem vabljivostim, ampak se je zadovoljil s preprostim naslovom »Leteča konjenica«. Znane »Prigode čebelice Maje« mogoče niso bile brez vpliva na mladega Vinteta Boltarja, a tega nikakor ne pravim, da bi kakorkoli hotel osporavati novemu našemu delu njegovo originalnost. Te mu nikakor ne odre-

kam, dasi vzdržujem sumnjo rahlega vplivanja po »Prigodah«. S tem sem samo opozoril na nevarnost, ki preti mlademu talentu po tujih vzorih. Boltarjev roman smatram v mrtvilo naše literarne produkcije za naravnost epohalen. Mislim, da me prihodnost ne bo postavila na laž. Prizori kot v tretjem (rast kobilic in priprava na vzlet) ali petem poglavju (kobilice padejo na zamorsko vas, prav ko hočejo kanibali na ražnju speči belega človeka) so tako veliko obetanje za prihodnost, da moremo z največjim zaupanjem gledati v bodočnost. Vinte Boltar je nova svetla zvezda na nebesu našega slovstva, ki nam bo še dolgo jarko razsvetljevala tegobe in mrakove naših železnih dni.«

*

Stal sem na ljubljanskih ulicah in preudarjal, kam naj se obrnem. V roki sem držal papir, na papirju kritiko, ki sem jo pravkar napisal o »Leteči konjenici«, najnovjšem plodu našega slovstva.

Stal sem na ulicah in nisem vedel, kam naj se obrnem. »Zvonu« ne morem nesti, ker je prekratka in sem premalo komparativne — francoske, nemške, angleške — literature porabil. Za »Dom in svet« je premalo duhovna in preveč jasna. Za »Modro ptico« tudi ni, ker tam je stolček kritika že oddan in tujih ocen ne sprejemajo. Za »Katoliške misijone« bi skoro bilo, a bolje je, če nesem »Lovcu«. Ne, ne! Tja tudi ne morem. Lovci pa kobilice! Mogoče v »Cvetje svetega Frančiška« ali v »Domovino«. —

O, ko je pa toliko poti do literarnega imena in slovesa! In katera je najkrajša in najbolj gotova?

Odločil sem se in stopil k uredniku »Domačega zajca«. Razložil sem mu, kaj sem prinesel, kako je že vse oskrbljeno s potrebnimi pikami in vsemi vejicami, da lahko kar v tiskarno nese, in potem še to, kako tudi kritiki živijo pač iz rok v usta, da so zdaj težki časi itd., itd.

Gospod urednik me je poslušal. Potem je vzel rokopis, ga prebral po dijagonalni in ga potem z rdečim svinčnikom v roki prebral še enkrat.

Prijel se je za brado in rekel: »Da... Da... Glejte, tega ne smete pozabiti, zakaj prav za prav 'Domačega zajca' izdajamo! Vi ste pa napisali kritiko za literarni list! In če bomo priobčevali take obširne kritike v svojem listu, potem ne moremo pisati o reji domačih zajcev, o boleznih kuncev, o ceni kožuhovine, zato pa prav za prav naš list izhaja.«

Ustavil je tok svojih besedi in zastavil rdeči svinčnik na pisano polje moje kritike.

»Tole,« je potegnil s svinčnikom preko papirja, »tole okrajšajte ali pa sploh črtajte. To ohranite in še podčrtajte mogoče tuje vplive. To skrite. In to in to...«

Preko papirja se je zlila rdeča reka.

*

Gospod urednik »Domačega zajca« je kmalu bral moje kritike drugo, popravljeno izdajo.

»Leteča konjenica«. Dobili smo nov izvorni slovenski roman z gornjim naslovom, ki ga je spisal mladi Vinte Boltar. Je to afriški roman in junakinje tega romana so kobilice. Kumovale so delu nekoliko »Prigode čebelice Maje«, kar poudarjam le radi preteče nevarnosti, da v bodoče pisatelj popolnoma ne podleže tujim, škodljivim vplivom. V delu mi govori pisatelj nenavadne, žive domišljije in velike formalne nadarjenosti, ki se je v simbolistično-realističnih, dinamičnih in dramatičnih slikah sprostil v pesniško doživetje prve vrste ter dal delo široke psihične koncepcije in magične silovitosti. Prizori, ko se kobi-

lice pripravljajo na vzlet ali ko padejo na zamorsko vas, kjer kanibali pečejo belega človeka, nam ostanejo trajno v spominu. Upamo v lepo bodočnost novega slovenskega pisatelja Vinteta Boltarja.«

Gospod urednik me je svetlo pogledal: »No, ste videli!« je rekel z odobravanjem. »Tako je treba: krepko, kratko in jasno! Samo to ni prav, te tujke. Jasna mora biti kritika vsakomur. Zato moramo tujke črtati. Torej —«

Postal je za trenotek. »Veste kaj! Danes nimam časa, pridite jutri in bova dala kritiki končno redakcijo.«

Bil sem v devetih nebesih. Kdo je zmožen take kratke, jasne in samostojne sodbe kot jaz? Kdo ima bolj zanesljivega vodnika na parnaške gore kakor jaz?

Kakor curek mrzle vode me je oblil strah, ko sem prišel k gospodu uredniku: v roki je držal oni rdeči svinčnik.

»Moj mladi prijatelj,« me je pozdravil z vso resnostjo, da me je po lednem curku prvega trenotka oblila vročina. »Zdaj bova pa dokončala najino kritiko.«

Pomignil je gospodični tipkarici in narekoval:

»Leteča konjenica je afriški roman mladega Vinteta Boltarja. Tuji zgledi niso ostali brez vpliva nanj. Bati se je, da drugič ne pade mladi pisatelj v maniro in šablono. Junaki romana so kobilice; sicer za nas Evropce nekoliko zoprna snov, a vendar . . . Tudi kanibali nastopajo v romanu, kar tudi ni posebno lepo. Upamo, da nam bo pisatelj v svoji prihodnji knjigi dal delo čistega estetskega užitka in popolne originalnosti.«

Hotel sem gospodu uredniku spet nekaj potožiti o težkih časih, o nevzdržnem položaju kritikov, ki živijo tudi samo iz rok v usta.

A sem se premislil in odšel.

*

V prvi številki »Domačega zajca« sem bral svojo kritiko.

»Leteča konjenica« je afriški roman in junaki tega romana so kobilice. Ne vem, zakaj je treba nas Evropce pitati s kobilicami. Delu se poleg tega jasno poznajo tuji vplivi. Vnašati v lepo knjigo kanibale in ljudožrstvo, to je pač lahko prav po morali kanibalskih pisateljev, nam pa se prav tako upira kakor kobilice. Svetujemo pisatelju več navadnega človeškega čuta in več originalnosti.«

Vzdignilo me je, da sem od navdušenja skočil meter od tal. Zdaj bodo prijatelji zeleni od zavisti. Meni pa se odpirajo vrata v lepo bodočnost. Belijo se pred mano ceste in me vabijo v sinje dalje.

Gospod urednik »Domačega zajca« mi je dal za honorar pet cigaret. Šel sem po mestnih ulicah in pihal v zrak vijoličaste dime savskega tobaka. Gledal sem v pomladno nebo in mislil na zlato bodočnost.

Zdaj samo še čakam, kdaj me povabijo v Mladi Pen.

Mojmir Gorjanski / Slutnja.

Na zapadu nebo je rdelo kot kri —
vanj vprl sem svoje oči
in strmel . . .

Jesenski je veter zavel skozi les
in v golih vejah dreves
mogočno ubral je svoj spev . . .

Ob poti skrivnostno je hrast zaječal,
kot da bi nečesa se silnega zbal —
v me je odjeknilo in sem vzdrhtel . . .

I. Dolenec / Med Slovaki.

5. Pod Visokimi Tatrami.

Počitnice se bližajo, kmalu nas bo poletna vročina vabila na strme vrhe. Zato naj tudi spis o bivanju med Slovaki zaključim s spomini na »slovanske Alpe«; tako imenujejo najvišji del Karpatov, ki ga poznate iz zemljepisa kot Visoke Tatre.¹

O Tatrah se doslej med Slovenci ni mnogo pisalo. Prvi, o katerem mi je znano, da je omenjal Tatre, je bil pesnik Simon Jenko. Iz Jenkovih pesmi zveni iskrena ljubezen do doma (Sorško polje!), do slovenstva in slovanstva. Saj poznate njegove pesmi o Samu, o slovenski zgodovini, o Jadranskem morju, o naših gorah, ki Slovence opominjajo, naj bo njihova volja tako krepka, kakor so njihove gore; poznate njegovo »Molitev«, naj nam Bog, ki

VIŠKÉ TATRY - ŠTODIŠNÉ PLEŠO

je ustvaril Slovanov kot listja in trave in jim podaril »pol sveta«, podeli tudi tistih lastnosti, ki delajo narode velike. Če obiščete njegov grob v Kranju, berete na njem za pesnikovo domoljubje tako značilne besede:

Ko jaz v gomili črni bom počival
in zelen mah poraste nad menoj,
veselih časov srečo bo užival,
imel bo jasne dneve narod moj.

¹ Morebiti ste tudi v šoli doslej slišali napačni naziv: Visoka Tatra, kar je povzeto po nemških knjigah in zemljevidih, kjer beremo še dandanes: Die hohe Tatra. Toda gorovje se pravilno imenuje Visoke Tatre. Tako so me učili že Slovaki, in ko sem se vrnil v Ljubljano, mi je besede Slovakov potrdil tudi Ilešičev članek v avgustovi številki Planinskega vestnika 1931 z naslovom: Samo »Visoke Tatre«. (Beseda tatra pomeni v poljščini skale, torej: Visoke skale.)

Jenko pa ni želel biti pokopan v Kranju, ne: pokopan bi bil rad — na Visokih Tatrah, na najvišjem vrhu severnih Slovanov, odkoder bi imel neomejen razgled po slovanskem svetu; tam bi kakor straža čul in pazil, kdaj bo bela zora naznanila prihod velikega slovanskega dne.

Ko zaspal bom v smrti,
ne kopljite jame,
kjer vrsté se križi:
tam ni mesta zá-me.

Na visoki Tatri
jamo izkopljite,
tri drevesa sveta
ná-njo zasadíte.

Tam moj duh bo gledal
na vse štiri stráni,
dokler bela zora
dneva ne oznani.

Ta veliki slovanski dan je prišel s koncem svetovne vojne. Ustanovili sta se dve novi slovanski državi: Češkoslovaška in Poljska, mala Srbija pa se je razširila v krepko Jugoslavijo. Danes nimamo nikjer milijonskega slovanskega naroda, ki bi bil pod tujo vlado. Ob Jenkovem času ni bilo ne Češkoslovaške,

Panorama

ne Poljske, ne Jugoslavije, niti ne Bolgarije. Če bi bil Jenko res pokopan v Visokih Tatrah, bi počival točno na meji med Češkoslovaško in Poljsko in bi gledal pod seboj mlado slovansko vstajenje.

Gotovo je poleg Jenka pel in pisal o Tatrah tudi še kdo drugi, a se vsaj jaz nanj ne spominjam več. Poznam samo en potopis o Tatrah: dr. Jos. C. Oblak je obiskal to gorovje kot turist in je opisal svoje vtise in doživljaje v Planinskem vestniku 1931.

Jaz Visokih Tater niti od daleč ne poznam tako, kakor jih je spoznal dr. Oblak, ki je plezal na njih vrhove. Moje znanje o Tatrah je le nekoliko popolnejše nego Jenkovo, ki bržkone »slovanskih Alp« sploh nikdar videl ni. Jaz pa sem jih gledal med potjo v Levočo najprej iz daljave, nato sem pa potoval en dan po njihovem pobočju.

Če Gorenjec čuje o Tatrah, si bržkone misli: no, nič ne rečem, za ljudi, ki nimajo Alp v svoji bližini, so tudi Tatre velika znamenitost, toda Gorenjska je le Gorenjska; za Gorenjca Tatre ne morejo biti kaj posebnega.

Ne bom tajil, da tudi jaz nisem bil povsem prost gorenjskega napuhka, ko se je naš vlak lepega poletnega večera bližal pokrajini Tater, toda vrnil sem se s potovanja — majhen in spokorjen: kar sem videl, je daleč presehalo moje pričakovanje.

Že pogled iz vlaka je izreden: železnica vozi po lepi in razmeroma prav široki gorski dolini, ki jo na severu zapira 45 km dolga stena gorá, o katerih sodiš, da se dvigajo brez predgorja kar naravnost iz gorske ravnine. Ne moreš presoditi, kateri vrh je najvišji; več jih je, ki se ti zde enako visoki, pa tudi sicer so si med seboj podobni. V neki zemljepisni knjigi sem bral, da je povprečna višina vrhov v Tatrah 2280 m. Človek seveda najprej vpraša po Gerlahovki, ki je s svojimi 2663 m najvišji vrh v Tatrah. Večkrat so mi jo pokazali — pa če bi se danes zopet vozil pod Tatrami, bi je bržkone ne razločil več iz množice enakih ji sester. Lomniški ščit je n. pr. samo 29 m nižji od nje. (Na naši sliki je Gerlahovka drugi vrh od leve strani.) Kraljevsko lice snežnikov kranjskih sivega poglavarja ti je za vedno neizbrisno v spominu, če si mu bil le enkrat predstavljen; vrhovi v Tatrah so pa neke vrste oligarhična republika: vsi so si tako podobni, da le težko najdeš najvišjega med njimi. —

Visokih Tater.

Med te vrhove je pa radodarna narava vsejala okoli 100 »morskih očeš«, to je majhnih, lepo prozornih jezer, o katerih si pripoveduje ljudstvo, da so v zvezi — z morjem, ki v Tatrah gleda iz podzemlja na božji svet. Največje izmed teh očeš je približno štirikrat manjše nego naše Blejsko jezero.

V enem pa Tatre nesporno prekašajo naše jugoslovanske Alpe: glede urejenosti za tujski promet. Poljska letovišča na severni strani Tater so svetovno znana. Prav tako pa je tudi velik del razsežnega južnega pobočja prirejen za višinska zdravilišča in letovišča, ki so tujcu dostopna na najlažji način: električna železnica te pelje od glavne železniške proge do podnožja Tater in nato še na njih pobočje. Kaki dve uri se lahko voziš po pobočju Tater v višini 800—1350 m; na tej poti vidiš najlepše hotele in letoviščarske »naselbine«. Če pa kam ne more speljati navadni tramvaj, pride na pomoč zobotirna železnica. Tudi krasna asfaltirana cesta vodi po pobočju, toda rabijo jo razmeroma malo: tramvaj je pač cenejši od avtomobila.

Oglejmo si izmed teh letovišč najslavnejše med vsemi, kar jih je na

češkoslovaški strani. To je Štrbské pleso. Tistim, ki se bavijo s političnimi vprašanji, bo znano vsaj po imenu: v Štrbskem plesu se je pred nedavnim časom vršilo posvetovanje zunanjih ministrov Male antante (Jugoslavije, Češkoslovaške in Romunije). Še bolj bo pa znano našim smučarjem, da so se v Štrbskem plesu vršile letos v začetku marca tekme za slovansko smučarsko prvenstvo, ki so se jih udeležili tudi Slovenci. Kaj pomeni izraz Štrbské pleso? Pleso pomeni v češčini jezero; štrbsko se imenuje to jezero po železniški postaji Štrba, odkoder se odcepi zobotirna železnica, ki te potegne iz doline 1351 m visoko do Štrbskega jezera.

V letoviščih na pobočju Tater mi je posebno ugajalo, da je — tramvaj precej pregnal avtomobile, ki so prava pokora za potnike-pešce. Med vožnjo skozi Avstrijo sem se za en dan ustavil na Semmeringu, ki je tudi znano letovišče evropskega slovesa, vsaj pri nas je dosti bolj znano nego Tatre. Semmering je prav za prav samo gorski prelaz na meji med Dolnjo Avstrijo in Štajersko, v širšem pomenu besede pa razumemo pod Semmeringom vso

skupino letovišč, ki so se razvila v zadnjih osemdesetih letih ob železniški postaji Semmeringu (896 m nad morjem). Vidi se, da so Semmering uredili in pozidali z ogromnim denarjem, ki ga je premogel samo nekdanji cesarski Dunaj s svojimi bogataši. Toda če bi mogel jaz voliti med Semmeringom in Tatrami, bi se brez oklevanja odločil za Tatre. Na Semmeringu se mi je zameril — smrad, ki je neizogiben spremljevalec sicer tako sijajne iznajdbe avtomobilskega prometa. Avto je pač takrat naš nepreplačljivi prijatelj, kadar se ž njim vozimo, jezimo se pa nanj, če nas prehiti ali sreča na prašni cesti. Na Semmeringu je bilo avtomobilov vsaj toliko če ne več kot v okolici Ljubljane na Dunajski cesti; sredi samih smrekovih gorskih gozdov me je hotela boleti glava od — slabega zraka. Kar vpraševal sem se, le odkod se jemlje tukaj toliko avtomobilov. No, odgovor je preprost: v bližini je dvamilijonski Dunaj s svojimi stotinami, da, tisoči posestnikov avtomobilov; ti se ob nedeljah in praznikih, pa tudi sicer poleti lahko pripeljejo na Semmering na prijeten izlet.

Poleg tega pa vodi čez Semmering ena najlepših avtomobilskih cest v Avstriji, cesta, ki spaja obe največji avstrijski mesti: Dunaj in Gradec.

Čez Tatre pa menda ne vodi nobena cesta; tudi velikih mest ni v bližini. In še nekaj: električna železnica dela v Tatrah najobčutnejšo konkurenco avtomobilskemu prometu.

To bi bila ena prednost Tater pred Semmeringom. So pa še druge: na Semmeringu so vsa letovišča nekako v višini 800—1000 m, dočim leži n. pr. Štrbské pleso 1351 m nad morjem. In Semmeringu manjka jezer! Morebiti bi človek poleti nobene ugodnosti ne pogrešal tako težko kot vode za kopanje. Dalje: na Semmeringu ni skoro nobenega prostora več, kamor bi človek še mogel postaviti hišo; na Tatrah je pa prostora nič koliko; zdi se ti, da bi tu imeli lahko letovišča vsi severni Slovani. Tudi razgled je s pobočja Tater lepši nego s Semmeringa. Narava je več dala Tatram nego Semmeringu, pač pa sta umetnost in človeško delo bolj obogatila Semmering. Semmering je bržkone že dosegel svoj višek, ki zasluži vse priznanje in v marsikakem oziru tudi občudovanje, Tatre pa imajo pred seboj — če nas vse ne vara — veliko bodočnost.

Upamo, da jo bodo Mentorjevi bravci, ki se sedaj po šolah uče o Tatrah, še doživeli!

Gojmir Gorjanski / Glosa.

Kaj se siplje iz oblakov?
mu sodnik vprašanje stavi.
Kam leteli so žrjavi
v tuje kraje — brez božjakov?

Sredi knjig in preparacij
naj možgane si napenjam
in študirati ne jenjam,
kaj zapisal je Horacij,
kaj za narod storil Tacij;
boj termopilskih junakov,
zvitost perzijskih vojakov,
kje se rabi glagol »esse«,
kje opazimo potrese,
kaj se siplje iz oblakov?

Jasno sonce zunaj sije,
polje valovi dehteče,
vse raduje se od sreče,
vriska, poje melodije,
pod nebo se pesem vije...
Vse veselju in zabavi,
vse hiti nasproti slavi,
le dijaku grlo stiska,
ko o delovanju bliska
mu sodnik vprašanje stavi.

Kaj mi vir je učenosti,
ki ga knjiga v sebi hrani;
kdo naj meni zdaj še brani,
da bi v lepih dneh mladosti
ne uganjal burk, norosti?
Kdo ovira nas v naravi?
Zakon paragrafe stavi,
kje in kod hoditi smemo,
ti so krivi, če ne vemo,
kam leteli so žerjavi.

Kos brez not v grmovju poje,
nihče v petju ga ne moti,
ko preneha, zopet loti
se z veseljem pesmi svoje. —
Kaj ta ve za težke boje
nas učencev — siromakov,
ki odšli ko trop prosjakov
bomo nekdanj s težko glavo,
da si pridobimo slavo,
v tuje kraje — brez božjakov.

Ivo Brnčić / August Šenoa.

(Ob 50-letnici smrti.)

Ko je po vedrem in obnovljenem naporu hrvatske narodne sile, ki se je vtelesila v ilirski pokret in je kulminirala v usodnem letu 1848., nastopila v Avstriji reakcija in je Dunaj ponovno poplačal hrvatski narod samó z najgršo nehvaležnostjo, je padlo hrvatstvo v eno onih duhovnih kriz, ki so tako značilne za njegov razvoj v 19. stoletju. V neprekinjeni, trdi borbi z državo, ki je premišljeno gazila najosnovnejše, vitalne narodne pravice, so izgubili Hrvati vsako orientacijo in vero vase; brezvoljno, nesamozavestno in ohlapno nihanje med Budimpešto in Dunajem, nedorastlost vseh strank, avstrofilskih kakor madaronskih ali v utopiistično, nerealno samo-hrvatstvo izgorevajočih domoljubnih, ki so

si bile enake v onem nerazumevanju problemov dobe in naroda, ki je vedno najzanesljivejši znanilec duhovnega kaosa množic; — vsi ti pojavi obelježujejo vzdušje onega časa. Vzporedno s temi duhovnimi razrvanostmi so spodkopavale hrvatsko narodno odpornost še gospodarske težave, ki so se skladno vezale s perečimi spiritualnimi problemi. Osvobojenju kmetskega stanu v l. 1848. je sledilo naglo propadanje starega hrvatskega plemstva, ki se je že pol stoletja izrojevalo v odpadništvo in izsesavanje ljudstva. Ta nedejavnost stanu, ki je bil dosihmal nositelj vsega hrvatskega nacionalnega življenja, se je spajala s popolno kulturno in politično nerazgibanostjo pravkar osvobojenega kmeta, ki se še ni znašel v novih razmerah. Srednji stan, meščanstvo, ki je bilo v tedanji družabni konstelaciji edino sposobno in upravičeno voditi narod, je bilo zvečine tujerodno ali neprebujeno, ponemčeno ali pomadarjeno, torej narodnostno in kulturno brezbrizno, če ne celo zaviralno.

V takih prilikah, v taki malodušnosti in zastoju, je pomenjal nastop Augusta Šenoa pravi preporod.¹ Njegova rast in dozorevanje padata v težko

¹ August Šenoa se je rodil v Zagrebu l. 1838. Po srednješolskih študijah v Zagrebu in Pečuhu je poslušal pravo v Pragi in Zagrebu. Nato je živel kot novinar na Dunaju in v domačem mestu. L. 1868. je postal umetnostni vodja zagrebskega gledališča in malo kasneje dramaturg. Koncem 60 tih let je bil zagrebski občinski tajnik in od l. 1873. mestni senator. Urednik »Vijenca« je bil od 1874 do svoje smrti in njegovo urednikovanje je dvignilo ta list do središnjega položaja v hrvatski književnosti. V odboru »Matiice Hrvatske« je bil eden najvažnejših delavcev. Umril je l. 1881. v Zagrebu.

Dela: prvi obsežnejši, teoretični članek »Naša književnost« (1865); spočetka lirске, nato postopoma prevladujoče epske pesmi, zbrane v dveh knjigah, »Izabrane pjesme« in »Razne pjesme«; podlistki (»Praški listovi«, »Zagrebulje«, »Hrvatulje«, »Brojanice«, »Slavic«, najbolj znan je »Vječni žid u Zagrebu«); zgodovinske pripovedke v stihih (»Smrt Petra Svačića«, »Propast Venecije«, »Kugina kuća«, »Kameni svatovi«); niz člankov »O

in zapleteno problematiko onodobnega hrvatskega narodnega boja; zato označuje Šenoin razvoj in njegovo končno duhovno podobo najizraziteje in najočitneje prav ta ozka povezanost z vsemi padci in vzponi časa, v katerem in za katerega je deloval. Že samo to je bila v propadli, epigonski in verbalni duhovnosti onega časa odločilna prednost in gotovo jamstvo za bodočo klenost.

Šenoa je nekak spoj romantike in realizma in je kot tak v hrvatski literaturi docela osamljen pojav. Romantični pol njegovega bitja pa je vendar le bolj zunanji, tehničnega značaja, je bolj neizogibna posledica tradicije nego pisateljeva notranja nujnost; idejni temelj Šenoinega tvornega sveta je predvsem in izključno zdrav, neposreden, nekoliko preprost, a zato svež in v značaju globoko zasidran realizem, ki ga je romantika samo oplodila s pozornostjo za zgodovino in s sposobnostjo, pronikniti v tajno vzročnost razvoja naroda in družbe. S tem prefinjenim čutom se je mogel Šenoa poglobiti v hrvatsko preteklost, mogel je najti skrite vezi med njo in sočasnostjo, mogel je končno kot prvi v hrvatski književnosti trezno ločiti resnično in nepotvorjeno pomenljivost hrvatskih zgodovinskih vrednot od lažnega bleška premnogih pseudo-vrednot.

Šenoa, ki je vstopil v hrvatsko literaturo ob njenem popolnem duhovnem in oblikovnem razkroju, je moral kot skoro edina tačasna močna in izrazita osebnost sprejeti nase samega domala celotno težo obnove: bil je najprej novinar, nato feljtonist, lirski, epski in pripovedni pesnik, književni teoretik, literarni in gledališki kritik, urednik in mentor, novelist in romanopisec. Medtem ko so njegovi sodobniki — Rački, Kukuljević, Jagić, Mesić, Nodilo in drugi v zgodovinski vedi, Franjo Marković, Pavić in Perkovac v estetiki in kritiki — orali samó na lastnih, več ali manj omejenih njivah, je prisilila Šenoa nujnost velikega, vseobjemajočega duha, ki mora biti nositelj vse svoje epohe, da je združil v sebi vse ločene tokove svojedobnih duhovnih snovanj in stremljenj. Hrvatska književnost pred njegovim nastopom je bila tesno vpeta v tačasno splošno stisko; ne da bi se bila dokopala do one narodne bitnosti, katere adekvatni organ mora biti vsaka dobra literatura, je izsihala v verbalizem in osladno puhlost, v patriotično nestvarnost, tuja svoji sodobnosti in na povsem podevropski ravnini. V takem času je bil Šenoa razodetje; v 60-tih in 70-tih letih je bil pravi arbiter hrvatske književnosti, njen glavni steber in idejno secišče celotnega duhovnega izživljanja.

Zaradi te zakoreninjenosti v dobo, ki je dandanes že 50 in več let mrtva preteklost, v mnogoterih svojih izrastkih in odtenkih nerazumljiva današnjiku, so obledele v teku let mnoge komponente Šenoinega talenta, tega nekdanjega velikega napona. Toda dejstvo je, da je njih končna, skupna rezultanta še danes ta dan zaznatna in delujoča v vsmerjanju hrvatstva; še več, Šenoina sodobna pomembnost ni zgolj kulturno-zgodovinska, saj dokazujejo ponovne izdaje njegovih zbranih (Zagreb) ali posameznih del (Beograd, Srpska Književna Zadruga), da je kljub vsemu živ še danes tudi kot pristen talent, kot

hrvatskom kazalištu»; novele »Turopoljski top«, »Blijedi mjesec«, »Do tri puta Bog pomaže«, »Duri narodne straže«, zrelejšje »Prijan Lovro«, »Barun Ivica«, »Mladi gospodin«, »Karamfil s pjesnikova (t. j. s Peršernovega) groba«, »Pruski kralj«, »Turci idu«, »U akvariju«, »Zvonar topčija«; povesti »Čuvaj se senjske ruke«, »Vladimir«, »Prosjak Luka«, »Ilijina oporuka«, »Kanarinčeva ljubovca«, »Branka«; romani »Zlatarovo zlato«, »Diogenes«, »Seljačka buna«, nedovršeno, najobsežnejše delo »Kletva«. — Šenoa je razen tega izdal dve antologiji srbsko-hrvatske poezije z obširnimi teoretičnim uvodom o pesništvu. Napisal je tudi nebroj književnih in gledaliških kritik in ocen.

sugestiven pisec, kot čaroben oblikovalec človeških usod, ki zna tudi današnjemu človeku poiskati skrivnostne strune njegovih naklonjenosti.

Kot izrazit in rojen realist je umel Šenoa čudovito zajeti duha časa in okolja, ki ju je obdeloval. Domala vsa njegova dela — posebno še zgodovinska — nosijo sicer pečat nacionalno-budniške tendencioznosti, ki je bila v onodobnosti povsem razumljiva in neobhodna; iz istega razloga je Šenoa tudi dokajkrat popuščal okusu povprečnega občinstva («kletra») in se ni bal tudi zgolj vnanjih, tehničnih pripovednih efektov, da bi le pritegnil čim širše sloje h književnosti v narodnem jeziku. Ta utilitarizem je kajpak ob popolnem pomanjkanju psihološke poglobitve v duševnost posameznih junakov občutna slabost Šenoinega pripovedništva in ni v prid ne njegovi umetniški višini, ne njegovi trajnosti. Vendar pa leži žarišče Šenoinega talenta izključno le v onem neizraznem, čistem in podtalnem stvariteljskem gonu, ki je prvotni vrec vsakega pristnega, neodvisnega in neposrednega ustvarjanja, ki je vsmerjevalec k prekaljenim umetniškim razodetjem. Zato so napake Šenoine proze nebistvene in je njihova odločilnost drugotnega pomena in učinka. Odtod izhaja vsa človečnost njegovih sicer ne do kraja izčrpanih osebnosti, odtod raste tudi tista življenska razumljivost in naravnost, ki gre preko let in jih priteguje celo v zamotani duhovni svet današnjega, estetično in umetnostno razvajenega in izbirčnega bralca. Šenoa je ustvarjal svoje postave z nekim neobičajnim zanosom, v neki tako preživljeni čuvstveni napetosti, da jim daje ta piščeva subjektivna osvetljava popolno in strogo verjetnost, izredno plastičnost, še več, najpristnejšo in večno trajno živost. V takem plamenu ustvarjanja obledijo tudi temna mesta; tako ne zaide Šenoa kljub vsej obilici patosa nikdar v bombastičnost ali retoriko, ki ne bi bila upravičena v dejanju samem in v skladu z njim; tako premaguje vse težkoče razpletka in ume podati razvojni črti svojih del navzlic stranpotom, ki so posledica romantične vzgoje, videz trdne, logične zgrajenosti. Zategadelj tudi obvladuje Šenoa zasnovo, snov in izvedbo z neko virtuozno, lagodno spretnostjo; sijajna kompozicija »Diogenesa« je primer dovršene, suverene razvrstitve in obdelave tako ogromne snovi, ki bi pokopala v nenravno težnost vsako slabše pero. Šenoa je znal s svojo nezmotljivo intuitivno silo zgnesti vse raznolike elemente svojega pripovedništva v tako zaključene, enovite in nazorne tvorbe, da doseže v nekaterih delih spopolnjenost in veličastnost velikih historičnih sintez.

Šenoina vitalna pomembnost, njegova odpornost nasproti času pa je zasidrana poleg vsega tega še v neki globlji, nam in moderni dobi usodnejši vrednoti. Šenoa je namreč v nekem oziru prvi srbsko-hrvatski socialni pisatelj, ako reduciramo ta izraz na njegov najbolj doslovni pomen, ako ga odtegnemo oni barvi, ki mu jo daje ožja sodobnost in ga posplošimo na vso širino družabnega razvoja človeštva. Šenoino svojevrstno socialno čutilo, ki ima svojo kal zopet v njegovi realistični nadarjenosti in jasnovidnosti, je premaknilo težišče njegovega celotnega dela iz gole posledice dogajanja in osebnih usod posameznih junakov v vse važnejšo, časovno razsežnejšo vzročnost. Šenoino pripovedništvo je kot celota ena sama vsestranska, silno natančno ubrana skala socialnega razvoja celega družabnega sloja, je v svojem strženu ogromna in prečiščena zgodovina hrvatskega meščanstva. Šenoa je obdelal življensko pot tega stanu v vseh njenih postajah; psihološko vernost in poglobljenost, ki manjkata posameznikom njegovega stvariteljskega sveta, je prenesel na občestvo, na socialno edinico, ki se v njegovih tvorbah poraja, živi in umira s strogo psihološko zakonitostjo. Porajanje, življenje, umiranje — to so tri faze tega velikega življenjepisa družabne plasti,

te Šenoine »kulturne zgodovine« (Dr. A. Barac). Prvo razdobje predstavlja orjaško zasnovana, a nedovršena »Kletva«, roman iz zagrebškega meščanskega sveta v 14. stoletju, drugo, višek in največji razmah, »Diogenes« (18. stol.), tretje, propad in izvojevanje, nekatera dela iz pisateljevega časa (»Ilijina oporuka«).

V tem vzdušju daje Šenoi posebno privlačnost krajevno obarvje in ž njim zvezana domačnost njegovih del, osrednji položaj Zagreba, nadalje poznana tipičnost onega obrtniškega življa, ki ga je pisec tako posrečeno in mojstrsko upodabljal kot nositelja meščanskih tradicij. Tudi narava, zagrebška, senjska ali katerakoli domača krajina, ki jo slika Šenoa z lapidarnimi, splošnimi, a dobro pogojenimi potezami in opozarja na njene zgodovinske posebnosti — razvaline Medvedgrada itd. — je mnogo doprinesla k priljubljenosti in razširjenosti njegovih del.

Šenoin ognjeviti značaj je ustvarjal vulkansko in spontano; zato tudi ni mogel dopustiti tistega naturalistično-statičnega načina, ki je skoro zmerom običajen pri obdelavi tako kompleksnih socialnih pojavov in dejstev, kakor je življenjepis celotnega stanu. Zato živi Šenoino meščanstvo najbolj nazorno, najbolj prepričevalno in svojsko predvsem v večnem trenju življenja, v stalni borbi s svojim nasprotnim tečajem, t. j., s fevdalizmom, s plemstvom (»Zlatarevo zlato« itd.). V tem svojem zamahu je zajel Šenoa na široko in je prestopil lastne ograde; tako soustvarja njegovo veliko sliko družabnega razvoja meščanstvu vzporedni boj seljaštva, kmetskega stanu (»Seljačka buna«). — Osnovne idejne žarke svojega ustvarjanja je umel prevesti Šenoa skozi prizmo neobičajno mnogovrstnih izraznih možnosti. Tako drhti njegov tvorni vzhit ko široka, polna klaviatura vse od preprosto močne, čiste čuvstvenosti preko mogočnega patosa do vedrega in zabavnega kramljanja in celo do humorja. Zato je navzlic nekaterim značilnostim, ki današnjega čitatelja odbijajo — prevsiljiva nacionalno-vzgojna tendenca, nepazljivost na čisto umetniško kakovost, pogosta osladnost, ki je dediščina romantike, psihološka površnost v predstavljanju junakov, včasih umetno, skoroda prisiljeno zgrajeno dejanje, dokajkrat neumestna retorika ali le na zunanost preračunani efekti — Šenoa še vedno živi in je še dandanes najpopularnejši hrvatski pisatelj.

Njegova vrednost se samo dvigne, če premotrimo njegovo delo z vidika kulturno-zgodovinske važnosti. Danes je težko dojeti, kolikšen je bil skozi polnih 20 let prejšnjega stoletja Šenoin pomen. Najjasneje, čeprav enostransko, ga osvetlujeta dva reka izza časa po njegovi smrti: »Zlatno pero Šenoino« in »Poslije Šenoe nema književnosti«.

Mojmir Gorjanski / Zimski rispet.

Leži pred mano zasnežena plan,
gozdove sive beli sneg pokriva,
do streh zasuta vas v dolini sniva,
nad poljem leta jata črnih vran.

In zdi se mi, da velik kakor gora,
leži pred mano bel mrtvaški prt

in cilj mladostnih let pod njim — zastrt. —
O vzidi zopet sonce, pridi zora!

Vidim . . .

Vidim: domači bregovi gorijo
v soju in luči pomladne bleščave,
detelje in veje in grmi dehtijo,
utripljejo njive in loke, dobrave.

Oče moj stopa ob voljni vrnici,
detelje, trave in rože mu verno
zro v bele lasé in razbrazdani lici,
oče moj stopa ponosno in mirno.

Hišo domačo, vas, pašnike, polja
vidim na sredi razkošnega kroga —
zrasti iz mene vrisk, zhibana volja,
spev, ki viharji grmeči ne stro ga!

Zrahljana zemlja . . .

Zrahljano zemljo pije tiho dež.
Pomladno mokri duh izmed dreves
in vlažnih cvetov zlija se čez me
ko mehka rosa jutranjih nebes.

Zelena zemlja v motni nedogled
brsti, poganja, rase v voljni zrak —
ko vrt opojen, bujen je ves svet,
odet v dehtenj in vonjev gost oblak.

Kar vidiš, čuješ izmed njiv in trat:
drhtenje, trepetanje, soj, opoj,
to je življenje, klitje in pomlad —
kako je, romar tajnostni, s teboj?

Prodana posest.

Brda, 18. V. 1931.

Kdo je te vinograde prekopal,
češnje, breskve, jabolane zasadil,
kdo je po teh rahlih stèzah stopal,
kdo to belo hišo je dográdil?

Kdo je sklonjen trte okopával,
kdo s krvjo to grudo je namakal,
kdo drevesca šibka privezaval,
kdo ob travah vriskal, pel in plakal?

Vigred si razkošne plašče plete:
sámo cvetje, trave in vonjave —
ali njemu nikdar več ne vzcvéte,
ki ostavil je teh polj bleščave.

Tuja dete se igra med travo,
tuja mati slova mu šepeče
tuja, kaže v sinjo mu daljavo,
v polje, v holme, v gozde zeleneče . . .

Tako je spomladi . . .

Tako je spomladi:
nebo gori
v bleščeči luči,
breg in loka
zelenita
in v ogradi
ptič drobi.

Drhtenje vetrov
zanaša vonj
ginečih snegov
v trave in rože
klijočih vrtov.

Tako je spomladi:
na mehkih valovih
plavajo tvoje
bele misli.

J. Jalen / Pod stropom neba.

Trava.

Okrog deset let sem bil katehet na osemrazredni osnovni šoli v Mostah. Pri otrocih je bilo skoraj vedno lepo, kar se je pa drugega šolskega zraven pritaknilo, je bilo pa kar skoraj vse pusto, včasih je ciknilo že na bridko. Pa sem o počitnicah svojo in drugih puščobo raznosil po gozdovih in senožetih, po planinah in skalah naših prelepih gora, in veter jo je razpihal na vse strani sveta, tako da mi je bilo včasih na jesen že kar dolgčas po šoli.

Kako so lepe naše gore, sem vedel že prej. Od tistih časov pa tudi to vem, kako so dobre. Prav zares. Tako dobre so naše gore, kakor večkrat ne znamo, ali pa nočemo biti mi sami — ljudje. Gore nimajo srca, človek ga pa ima; vsaj moral bi ga imeti. In prečudno je to, da boš še najlaže in najprej spoznal v gorah, koliko ima kdo srca. Samo znati moraš ljudi gledati.

Pred več leti me je poklicala Golica, naj pridem in pogledam, kako lepo se je odela v snežnobelo, iz samih narcis stkano tenčico. Slabo sem naletel. Kakor bi bil zašel naravnost med osmo egiptovsko nadlogo, med roje kobilic, so se vsipali dečki in deklice, fantje in dekleta, razred za razredom po senožetih in hiteli, kakor za stavo, teptati in trgati narcise, prelepi pajčolan ne-

veste Golice. Žalosten sem bil. Saj, če že ključavnic — tako pravimo na Gorenjskem narcisam — če že ključavnic ni škoda, ki jih mora pa tudi zmanjkati, če ne prav še tako koj, ali ni škoda mladih src, ki napačno odganjajo in ne bodo nikoli lepo vzcvetela.

Z butarami cvetja so prihajali drobiž in mladenke in mladci v koč. Eno samo dekle pa je nosila en sam cvet. Tudi ni skrivala, da je nevoljna na druge, s cvetjem obložene. Poiskal sem priliko in jo vprašal:

»Gospodična! Kaj niste nabrali nič narcis?«

»Dovolj imam eno za spomin.«

Tudi mene je ošinila s pomilovalnim pogledom. Izprevidel sem, da sem vprašanje res nerodno zastavil. Zato sem popravil:

»Gospodična! Jaz si nisem odtrgal ne ene.«

»Lahko si jih naberete še poln nahrbtnik.«

»Gospodična! Niti dotaknil se ne bom danes nobenega cveta. Preveč razdejanja vidim okrog sebe.«

»Mar zamerite meni celo to edino rožo?«

»Ne. Še ducat bi Vam jih ne.«

»Hvala.«

Morda je bilo tudi njej žal, da je odtrgala en sam cvet. Nisem je vprašal, sva se razšla. Kmalu po najinem pogovoru sem jo pa slišal peti:

Rožic ne bom trgala,
da bi vence spletala,
mirno, svobodno, ljubo,
po planinah naj cveto.

Taka dekleta, kakor je bila ta, so pa precej bolj redko sejane, kakor narcise na Golici. Kaj?

Ker so nazaj grede še prav tako vneto hiteli trgati narcise, sem se poslužil ukane. Na več krajih sem postal, napravil z dlanmi trobilo in robato, prav po gorenjsko zagrozil: »Z naše trave dole!« Pa še s pestjo sem požugal.

Pa sem jih le ožugal, kobilic roje. Škoda, da se nisem prej proglasil za gospodarja ne vem vse čigavih senožeti na Golici.

Dobro leto kasneje se mi je pa pridružila večja družba za na Triglav. Ker nisem eden izmed tistih, ki se jim vedno strašno na vrh mudi in iščejo vedno le najkrajše poti, da se potem lahko postavijo, kako hitro so hodili, sem zavil z Bohinjske Bistrice v Podjelje in naprej čez Javornico skozi Zajamnike, Praprotnico in Konjšico preko Tosca na Velo polje. Tone, seveda, je po svoji stari navadi drvel naprej in tudi vse druge ustrahoval, da so mu morali slediti, razven Francke in Katke. Mi trije smo pač ostali zadaj, saj se nam nikamor ni mudilo; vreme je bilo zanesljivo. Francka in Katka sta dve dekleti, no, saj ena je sedaj že poročena, ki imata veliko čuta za lepoto in ne prezreta prav nobenega cveta, še drobnega mahu na starem štoru ne. Hodimo in se pogovarjamo. Med pogovor o gorah in turistih sem bil vpletel tudi dogodek o narcisah na Golici. Pod Breznikom smo počivali. Pa se je Katka razhudila na ljudi, ki so tako brezsrčni turisti, da še po senožetih potrgajo toliko rož. Pokazala je premnoge stebličke, ki so štrleli iz nizke trave, kazali solncu svoje bele ranice, kakor bi obtoževali tistega, ki jim je odtrgal vrhove s cvetom vred.

Katka se je hudovala, Francka ji je pomagala, jaz sem se jima smejal. Malo je manjkalo, da se nista kar mene lotili in me ozmerjali. Pa sem ju potolažil in jima povedal, da se hodijo le srnjaki iz Breznika sem past, srnjaki, ki imajo pač tako navado, da poleti ob bogati paši odjedajo samo vrhove rož, kakor bi se hoteli maščevati, ker so morali pozimi tako trdo stradati.

Seveda, potem sta obe hoteli videti srnjake, ko jih še nikoli nista.

Stopil sem naokrog, ugotovil, da se iz nekaterih stebelc še cedi mleček, torej se je srnjak ali srna, eden od obeh pač, isti dan zjutraj ali prejšnji večer na tistem prostoru pasel. Preiskusal sem veter. To se tako napravi, da omočiš prst, ga dvigneš in, na kateri strani ti najprej postane hladno, od tiste smeri pihlja. Ker so mi bili prehodi okrog Breznika že od prej znani, sem Francki in Katki kaj kmalu našel primerno skrito opazovališče. Sam pa sem šel v precejšnjem ovinku naokrog in čez kake pol ure pomolil kakih trideset korakov od Francke in Katke glavo iz grmovja. Tiho, kakor dve miški, sta ždeli dekleti v skrivališču. Kar vesel sem bil, da sta se tako mirno zadržali. Pa se oglasi Francka: »Katka! Sedaj pa ne gre več srnjak, sedaj gre že kar — jelen!«

Veseli smeh se je razlegel po Brezniku. In ves dan nas ni minila dobra volja. Saj sta Francka in Katka videli skakljati mimo sebe srno z dvema srnjačkoma in še srnjak je prišel minuto, dve za družinico.

Tone je s svojo družbo že kosil na Kredarici, mi smo prišli šele pod noč. Obojni smo bili zadovoljni. Oni, ker so v Aljaževem kotu tarokirali, in mi tudi, ki smo se okrog potepali in poslušali, »kako trava raste«.

Od tistega dne Katka ni opazovala samo rož, pač pa tudi travo. Tako se je izurila, da je zajca osledila, kje se je pasel.

Nekateri turisti pa gamsa opazijo šele takrat, kadar jim zbije kamen na glavo. No, ja! Hodijo v gore pač brez srca.

Prav sedaj sem zvedel: Tistemu dekletu takrat z Golice je ime Pavla. Kako se piše, pa ne povem, saj vam nič mar ni. Pa ni več dekle, je že davno gospa. Dobro se ji godi in že tri otročiče ima. Bog jih ji daj še več, pa s takim srcem, kakor ga ima sama, da bodo, kadar odrastejo in pridejo z razredom na Golico, odtrgali tudi eno samo narciso. Bog pa ji prizanesi z deco, nad katero bi moral morda zares kdo vpiti:

»Z naše trave dole!«

Drakoš / Današnji mladi rod.

Pričujoči spis bi bil lahko skica za članek v mladinskem listu, lahko govor na sestanku, lahko neurejene, hipno na papir vržene misli; prav lahko je pa tudi iztrgan list iz zvezka za slovenske šolske naloge...

Kakor nikoli poprej, padajo dandanes z visokih piedestalov najrazličnejši očitki na mladino, da je nevredna življenja, da je na napačni poti, da je brez idealov in da je polna najraznovrstnejših pregreh. Takim ljudem bi lahko z vso pravico zalučal v obraz: »Daj, stopi doli, ti prevzvišeni modrijan, in pokaži nam pot, pelji nas skozi temo in preko ovir k pravi luči!« Toda izprevidel bi, da je vse, kar se tako blesteče sveti na teh ljudeh, lažnivo, spoznal bi, da so oni še nižji in slabši, tem slabši, čim bolj vihajo svoje naočaljene nosove.

Za vse, kar danes marsikdo mladini očita, je kriva tista generacija, ki je bila pred sedanjo in ki sedaj že uživa uspehe, sedeč na zasluženih ali nezasluženih lavorikah. Izvrstna ironija usode je, da se je čas in življenje tako ljubko poigralo z našimi najbližjimi predniki: izginil jim je nimb, ugasnili so ideali in vsi so se znašli v temi ubogi, brez poti in smeri. Ha, berač, kje so zakladi, da jih izročiš svojim naslednikom?

Tako se je znašel današnji mladi rod v tem kaosu brez vodnika, brez steze. Toda mladina je — hvala Bogu — toliko mlada, da je zmožna dosti premagati in zna graditi. A tudi njej je segla neusmiljena ironija usode za vrat. Padale so in še padajo neme žrtve, nihče ne ve zanje; mnoga srca so obupala in še obupavajo in duše se stiskajo v grozi. Največja groza pa je — spoznanje lastne nemoči. Veš, da boš padel, čutiš, kako dreviš v globino... Ni rešitve! To je zadnje in še hujše spoznanje. Življenja nemo izginjajo. Z zadnjimi silami vržejo še iz sebe strahoten in obsojajoč krik: »Vi ste krivi naše pogube! Zakaj nam niste dali tistega, kar smo najbolj potrebovali, zakaj nas niste vzgojili! Vse drugo ste nam dali, s spoznanji ste nas sitili in vaši obrazi sijajo od svečanega zadovoljstva, češ: ‚Storili smo svojo dolžnost, bodi Bog zahvaljen!‘«

Mladina se vam je izneverila? Ta hudobna in nehvaležna in pokvarjena mladina! Zato bo zašla in klavrno izumrla. — Ne, mladina je nesmrtna! Ni izčrpana, vedno bolj sveža in podjetnejša je. Ne bojte se za njo, zavrelico bo že sama izpljunila. Njena navidezna slabost je le ogenj preskušnje, je izčiščevanje. Ne bojte se, njen čas ji ne uide! Ko pa pride, bo pometla s staro, nerabno šaro. Nемеc M. Schöller-Honef pravi: »Tragika mladine? Ne, tisočkrat ne! Mladina se bori za idejo in ne za stolčke; ustvarjati hoče, ne urejati, teči hoče, ne sedeti. Za mladino še nikakor ni prišel čas urejanja. Prej mora vse posvetiti in pretrkati, utrditi temelje, izdreti trhle tramove in si oskrbeti nove. Prav, imenujmo to rovarjenje, brezobzirnost, drznost. Je pa koncentriranje okrog tipične mladinske naloge.

Mnogo reči je še, ki bi jih bilo treba povedati — sicer pa, Župančič je zapisal:

» — — — — — nekdo
 zasviral ondan je pri naši zabavi —
 takoj so mu gosli razbili na glavi.
 In veš zakaj? Na uho to novico:
 bil je še mlad — pa je sviral resnico!«

Marijan Čadež / Nekoliko o vremenskih izpremembah.

S proučevanjem vremenskih izprememb se bavi meteorologija ali vremenslovje. To je veda, ki ima za svoj predmet ozračje in proučuje njegova fizikalna svojstva. Navzlic temu, da so res njena opazovanja dostikrat bolj ali manj nezanesljiva ali le domneva, je dandanes meteorologija že toliko izgradila svoj znanstveni sestav, da postaja ena najvažnejših praktičnih ved. Omenjam samo nje pomembnost za rastoči zračni promet, za znanstvene ekspedicije, za poljedelstvo itd. — V pričujočem članku bom skušal podati le nekaj praktičnih doznatkov meteorološke vede, ne da bi se spuščal v zamotane vzroke teh pojavov. Ta omejitev je nujna spričo strogo znanstvenega in za to mesto neprimernega značaja teh osnovnih proučevanj meteoroloških dejstev.

Nad 100 km debela plast zraka, ki obdaja našo zemljo, se imenuje ozračje ali atmosfera. Spodnji del ozračja je troposfera ter sega nad ekvator-

jem nekako 17 km, a nad poloma 7 km v višino. Nad njo je stratosfera, ki zavzema ves ostali del ozračja. V troposferi se vrše skoro vsi vremenski pojavi in zato višje plasti ne pridejo v poštev za vremenske izpremembe.

Najvažnejši vzrok vremenskih sprememb je brezdvomno neenakomerna toplota zraka v različnih krajih in višinah. Ker padajo sončni žarki na zemeljsko površino bolj navpično kot nad poloma, se na ravniku zrak neprimerno močneje segreje. Torej je nad poloma zrak mrzel, nad ekvatorjem pa gorak. Ker je pa mrzel zrak gostejši in težji od gorkega, začno po tleh pihati vetrovi od mrzlih krajev okoli pola proti ekvatorju. Na ta način postaja nad poloma zrak redkejši. Nad ravnikom pa se zrak, ki je močno segret radi vroče zemlje, dviga nad mrzlejše in težje plasti, se v višinah zgoščuje in vetrovi začnejo pihati proti poloma. Pri tem premikanju zraka pa pride v poštev še vrtenje zemlje in dejstvo, da zemeljska površina ni sestavljena povsod enako in da ima zrak na različnih krajih različno temperaturo. Vsi ti pojavi so vzrok različnim hitrostim in smerem vetrov.

V obče je torej razlika v temperaturi povod menjajočemu se vremenu. Brez toplotnih izprememb bi bilo naše ozračje mirno, brez vetrov, oblakov in zato tudi brez padavin, ki so za življenje neobhodno potrebne.

Ker se vreme od dne do dne kolikor toliko izpreminja, ne moremo skoro nikoli z gotovostjo prerokovati vremena prihodnjih dni. Vendar nam pa pomaga pri določevanju vremena dejstvo, da je le neka zavisnost med zračnim pritiskom, med temperaturo ter med višino in obliko oblakov. Ta odnos, do spoznanja katerega so prišli, je najbolj očiten v nekaterih značilnih pojavih, na pr. skoro obvezna posledica visokega pritiska je lepo vreme in obratno temu dejstvu sledi nizkemu zračnemu pritisku skoro vedno slabo vreme, dež, sneg.

Že laika pouči pozornejše opazovanje vremenskih pojavov, da so poletne izpremembe lepega vremena v grdo več ali manj drugačne kot one pozimi; temu so pa vzrok neprimerno višje poletne temperature. Za napovedovanje vremena je zasledovanje prav takih izprememb silno važno, kajti ravno tako znanstveno primerjanje more biti porok uspešnemu določevanju vremena.

Oglejmo si najprej spreminjanje vremena pozimi. Pri lepem zimskem vremenu so temperature nizke, zračni pritisk visok, nebo jasno in ponoči se pojavlja večkrat megla, ki pa čez dan izgine. Ko pa začne barometer »padati«, t. j., ko se zračni pritisk znižuje, se začno temperature enakomerno dvigati in na nebu se začno pojavljati zelo visoki oblaki peresaste oblike. Take vrste oblaki, ki dosežejo višino do 12.000 m, so sestavljeni iz samih snežnih kristalov. Ako pada barometer dalje, izgine prejšnja ponočna megla in omenjeni visoki oblaki postajajo vedno gostejši, tik nad zemeljsko površino pa začno pihati topli južni vetrovi. Kmalu potem se začno tvoriti na jugu mali oblaki v višini 1000 do 2500 m; ti se sčasoma združijo v debele plasti, ki kmalu pokrijejo celo nebo. Tem pojavom sledi vedno po negotovem presledku počasno deževanje, oziroma sneg. Razdobje med nastankom pravkar omenjene pooblačitve in nastopom padavin je odvisno od jakosti vetra v oblakih. Če je ta veter slab, nastopijo padavine hitreje. Ker se radi padanja barometra tudi zviša temperatura zraka, ki namreč lahko poskoči od -20°C do 0°C ali pa še več, prične navadno najprej deževati. Sneg pa lahko pričakujemo šele potem, ko začnejo pihati mrzli severni vetrovi, ki povzročijo, da se temperatura močno zniža in da se začne barometer dvigati. Ta vpad mrzlih vetrov je že znak skorajšnje izpremembe vremena. Določitev zahodnega zraka pa je precej negotova, zlasti ker nam še ni znana istočasno količina vlage v zraku.

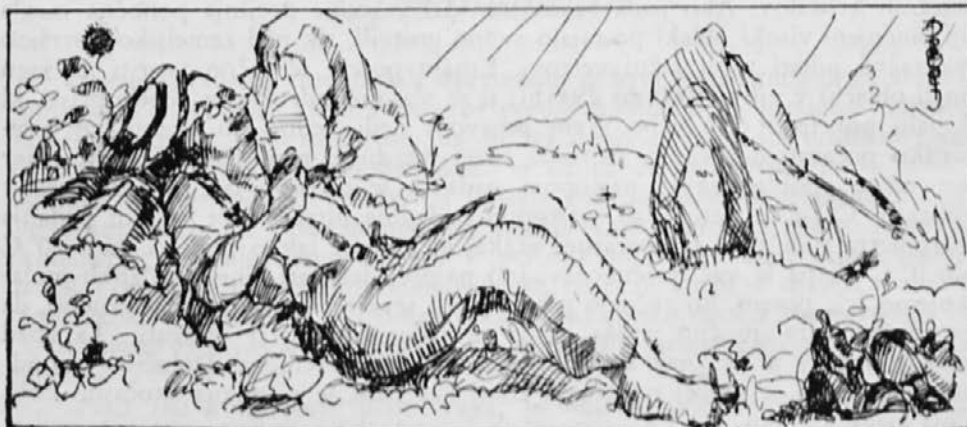
Kakor pozimi je tudi poleti pri lepem vremenu zračni pritisk visok in nebo jasno, nasprotno pa so temperature zelo visoke in megla se ponoči ne pojavlja. Zračni pritisk poleti pri nas ne doseže tiste višine kot pozimi, zato zadostuje, da pade barometer le za nekaj milimetrov, pa da se že pojavljajo na nebu oblaki, ki kaj kmalu prinesejo dež. Če se zračni pritisk znižuje, se pojavljajo na nebu majhni oblaki, ki nastajajo sproti in ki jih ženejo južni vetrovi. Te vrste oblaki pa so izključno dnevni pojav in ponoči redno izginejo. Šele čez nekaj dni, ko je prišlo od južnih krajev, t. j. pri nas od Sredozemskega morja, že dovolj vlage, se zgostijo na določenem kraju in so včasih debeli nad 7000 m. Prav ti oblaki so nosilci najhujših padavin, dežja, toče, treskanja in grmenja. Ta nevihta se začne takoj širiti na vse strani, zato treskanje najprej poneha nad zbirališčem in bliski se tu omejuje na oblake same; sila nevihte prehaja postopoma od središča na obod. Dež pada naprej, toda ne več v toliki meri kot spočetka. Radi njega se ozračje močno ohladi in posledica je dvig barometra. Zjasnitev se zvrši navadno proti večeru, nakar sledijo najlepši dnevi.

Podali smo le dva najznačilnejša in najobičajnejša zglada zimskih in poletnih vremenskih izprememb. Pri tem nismo upoštevali celotnega evropskega vremenskega položaja, kajti prav ta je tudi važen činitelj pri razvoju opisanih pojavov. Ta omejitev je bila nujna radi zamotanosti teh širših meteoroloških vzročnosti, ki lahko tudi povzročijo vremenske izpremembe, ki se več ali manj oddaljujejo od onih dveh za naše kraje glavnih načinov, ki sem ju kratko očrtal. Vendar bo imel tudi kratki očrt kljub zoženosti svoj praktični pomen; dijaku bo lahko služil spopolnjen z lastnimi izkušnjami mnogokrat pri turistik, izletih, taborenjih itd.

Blagomir / Mati.

V temni izbi sključena
stara mati za pečjo
z rožnim vencem v rokah
moli vdano in glasno.

Topla njena je beseda,
solzne njene so oči —
Bogu priporoča sina,
ki v tujini ji živi...

Knjige in časopisi.

Kam po maturi?

To je vprašanje, ki ne zanima dijakov šele po končani gimnaziji ali realki, ampak že davno prej. Že prvošolec ima svoje načrte, svoj »ideal«, kam se bo obrnil po maturi, če se bo srečno dokopal do nje. Ta ali oni je temu idealu zvest vse življenje; navadno se pa dijak v teku let premisli in se morebiti posveti poklicu, na katerega v otroških letih nikdar ni mislil, saj ga niti po imenu ni poznal. Zgodi se tudi, da ima dijak maturo že v žepu, pa se še ni mogel odločiti, kaj naj študira.

Za vsakogar je izredno važno, da si izbere tisti poklic, ki je zanj najprimernejši. Kajti človek je srečen takrat, kadar dela to, kar rad dela! Zato se dijak nikdar ne prične prezgodaj baviti z vprašanjem, v katerem poklicu sme pričakovati, da bo dosegel največ uspehov.

Slovenci doslej nismo imeli nobene knjige, v kateri bi bili podrobneje opisani vsi poklici, katerim se lahko dijak posveti po maturi. V tem oziru smo daleč zaostajali za drugimi narodi, ki imajo za posvetovanje o izberi poklica ne samo debele knjige, ampak kar cele knjižnice in posebne urade, ki se bavijo samo s tem, da mladini svetujejo pri izbiri poklica. (Prim. Mentor XVI, str. 105: V uradu za izbiro poklica.)

Danes pa lahko sporočamo dijaštvu, da se taka knjiga že tiska. Imela bo naslov: **A k a d e m s k i p o k l i c i**. Kako smo prišli do nje?

Pred nekaj leti se je zbral v vrstah Slov. kat. akademskega starešinstva v Ljubljani krožek izobražencev, ki je sklenil, da bo skušal sestaviti naši srednješolski mladini posebno knjigo o izberi poklica. Ta krožek je začel v počitnicah prirejati posebne enodnevne tečaje za abituriente, kjer so zastopniki raznih stanov (zdravniki, odvetniki, inženjerji, duhovniki, profesorji i. dr.)

predavali vsak o svoji stroki: po čem se spozna poklic za tisti stan, katerih lastnosti človek v njem potrebuje, kako je s službami itd. Prireditelji teh tečajev so prosili predavatelje, da so predavanja napisali. Ta predavanja so bila nekako seme naše knjige.

To seme je bilo pa zelo nepopolno. Predvsem je manjkalo splošnega okvira o izberi poklica. Tudi ni bilo mogoče na takih enodnevnih sestankih obravnati vseh strok, kamor se lahko obrne dijak po maturi. Pomislimo samo tole: če kdo študira pravo, postane lahko sodnik, odvetnik, notar, politično-upravni uradnik, vstopi lahko v občinsko službo, odprta mu je pot k finančni upravi, k pošti, k železnici — na več nego 15 strani se lahko obrne z diplomom juridične fakultete v žepu. Ali je mogoče vse te različne stroke podrobno obravnati v kratkem referatu o pravnem študiju? Še če bi bil sestanek namenjen samo bodočim juristom, bi bilo snovi za en dan več nego dovolj.

In tedaj je prevzel prof. dr. Lovro Sušnik težavno nalogo, da bo vse te drobce združil v knjigo, ki bi kar mogoče ustrezala svojemu namenu: obsegala bi splošen uvod o poklicu, nato bi pa obravnavala izčrpno vse stanove, ki si jih abiturienti lahko izvolijo.

Prof. dr. Sušnik se je najprej ozrl po svetu in si je ogledal dela o izberi poklica, ki jih imajo veliki narodi na razpolago. Pri tem mu je zelo prav prišlo njegovo izredno obsežno jezikovno znanje. Lahko rečemo, da ga ni pomembnejšega dela v tej stroki, ki bi bilo ostalo dr. Sušniku neznano. Skoraj skozi tri leta je posvetil temu študiju večino svojega prostega časa in ni štedil ne svojih moči in ne — denarja: saj si je moral nabaviti lepo vrsto dragocenih znanstvenih del iz te stroke, ki jih v Ljubljani ni mogel dobiti v nobeni knjižnici. Obenem je iskal pri zastopnikih raznih poklicev sodelavcev za svoje delo, in tako se je iz

skromnega semena razvil rokopis za obširno knjigo, ki bo obsegala kakih 22 tiskanih pol (352 strani) osmerke, če ne še nekaj več. (En letnik Mentorja obsega samo 15 tiskanih pol.)

Rokopis je bil dovršen — tedaj pa je nastalo drugo kočljivo vprašanje: kdo bo knjigo založil? Vsaka knjigarna se je založništva branila. Računala je takole: če dam knjigo tako velikega obsega natisniti v 1000 izvodih, bo že tisk sam veljal nekaj desetstisoč Din; ker je umestno, da izide taka redka knjiga vezana, moramo prišteti pri vsakem izvodu še kakih 10 Din za vezavo. Kje pa so stroški za reklamo, kje obresti od investiranega kapitala, kje še drugi izdatki? Vsekako bi morala knjiga veljati v trgovini dobrih 100 Din. Kdo bo pa potem knjigo kupil?! Knjiga, namenjena dijakom, mora biti — poceni!

Tedaj pa se je sprožila v krožku, iz katerega je izšla pobuda za to knjigo, tale misel: »Akademski poklici« bodo dijaštvu dostopni samo tedaj, če se najdejo velikodušni mecenji, ki bodo večino stroškov za to knjigo plačali sami, tako da bo dobilo knjigo naše dijaštvo skoraj v dar. In res — taki dobrotniki so se našli! Darovali so toliko denarja, da sta ž njim pokriti približno dve tretjini stroškov, ki so zvezani z izdajo te knjige. Odkrito rečemo, da smo bili nadvse vzradoščeni, včasih tudi ginjeni, ko smo videli, kako so posamezniki in zavodi segali v teh težkih časih svetovne krize globoko v žep, da so omogočili našemu dijaštvu knjigo, ki bi si je študent sam ne mogel kupiti. Imen dobrotnikov tu ne bomo navedli; vsak, ki bo knjigo bral, jih bo našel naštetje v uvodu.

Danes, ko pišemo te vrstice (14. IV. 1932), knjiga še ni vsa natisnjena in čisto točno ne moremo reči, koliko strani bo obsegala. Pričakujemo, da bo knjiga izšla v enem mesecu, to je okoli 15. maja. Veljala bo elegantno v platno vezana 28 Din (osemindvajset Din), po pošti 5 Din več; to pa samo za tistega, ki bo naročil knjigo v subskripciji do

30. junija 1932. Knjiga se bo namreč do 30. junija 1932 dobila samo pri založništvu, t. j. pri Slov. kat. akad. starešinstvu v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7, prtiličje, in sicer vsak dan od dveh do štirih popoldne. Od 30. junija dalje se bo dobila knjiga samo po knjigarnah po 40 Din (po pošti 5 Din več). Knjiga bo izšla samo vezana, ker so stroški za vezavo razmeroma tako nizki, da bi bilo škoda kupovati dragoceno delo broširano. Načrt za krasne platnice in ovitek je napravil ing. arch. Ivan Pengov (napovedovalec v Ljubljani. radiu).

Naša iskrena želja je: vsak dijak, ki mu je to količkaj mogoče, naj kupi to knjigo do 30. junija 1932, in sicer naj pride osebno ponjo v založništvo, da si prihrani poštino. Dijaki z izvenljubljskih šol naj zbero denar in naj pošljejo po knjige kakega tovariša, ki ima železničarsko legitimacijo. Kdor pa hoče dobiti knjigo po pošti, naj pošlje založništvu 33 Din, pa bo dobil knjigo takoj, ko bo izšla.

Na knjigo opozarjamo tudi vse, ki imajo kakorkoli posla z dijaštvom, zlasti profesorje, duhovnike, učitelje in starše, ki imajo sinove ali hčere na srednjih šolah. (Knjiga se ozira tudi na ženski študij.) Vsem tem bodo Akademski poklici dragocen svetovalec.

Frana Levstika Zbrano delo. IV. Dramatični spisi. Uredil dr. Anton Slodnjak. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Str. 470. Cena Din 85.—. — Ob Levstikovi stoletnici se je Jugoslovanska knjigarna odločila, da izda njegovo zbrano delo. Lansko leto smo že dobili tretji zvezek, ki nam je prinesel toliko Levstikove še nepoznane proze, da smo se kar čudili. V tem zvezku pa spoznamo Levstika dramatika, ki nam ga urednik v uvodu predstavi. Znano nam je iz Stritarjevih spominov, da je Levstik že v Alojzijevišču spisal prvi drami: satirično komičen prizor Vodja in sluga ter žaloigro Razbojniki, v katerih je tudi sam igral. Igrali se nista ohranili. Naslednje dramatično delo je literarna satira »Ježa na Parnas«, ki nam je znana iz Pesmi 1854. in v končni redakciji iz Levčeve izdaje, nato je nastal 1855 »Juntez«, o katerem nam je poročal in ga deloma podal Stritar, zdaj ga pa imamo v Zbranem delu v vseh štirih zanimivih variantah in še v osnutkih. Nekako iz te dobe je tudi fragment svetopisemske tragedije

»Abimeleh«, iz leta 1864. pa dramatična satira »Zatoženi sosamoglasnik«, kateremu se l. 1869. pridružijo »Politične slike«, jedka satira na naše vrhove v letih borbe za združeno Slovenijo. To bi bili Levstikovi dramski spisi, ki smo jih doslej več ali manj poznali. Poleg teh originalnih del, ki so pa vsa, žal, le fragmenti, imamo prvič v Zbranem delu pod Levstikovim imenom še prevod Schillerjevega »Valenštajnova ostroga«, ki smo ga doslej srečavali pri Cegnarju, »Rodoljubja zmago«, dvogovor, opisan po drugem prizoru tretjega dejanja Schillerjevega »Viljema Tella«, dalje prevod Köckove hrvatske operete v enem dejanju »Serežan«, fragment iz Goethejevega »Fausta« in iz Kržišnikove tragedije »Samo«, ki jo je dobil Levstik v popravo. Največja senzacija v knjigi pa je Jurčičev »Tugomer«, ki ga bomo morali odslej takega, kakršen je, šteti med Levstikova dela.

To prinaša četrti zvezek Levstikovega Zbranega dela. Potreben je bil vsem, ki imajo opravka z našo knjigo, in tem je namenjen. V širše kroge pa bo v taki redakciji težko prodrl.

Franz Werfel: **Mladostna krivda**. Roman. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tisk Jugoslovanske tiskarne. Leposlovna knjižnica 7. zvezek. Opremil arh. Jože Mesar. Prevedel ? — Str. 201. Cena: vez. Din 50.—, kart. Din 40.— — Za severnjaki in Francozi je prišel na vrsto predstavnik sodobne nemške književnosti Franz Werfel, močna osebnost, ki se je pred vojno pojavil s tremi zbirkami pesmi kot izrazit ekspresionist, kar je ostal tudi potem, ko je prešel v prozo in dramatiko. V »Mladostni krivdi« (Der Abituriententag, die Geschichte einer Jugendschuld) se preiskovalni sodnik dr. Sebastian, ki ima baš ob praznovanju 25 letnice mature opraviti z nekim morilecem Adlerjem, zamisli v dijaška leta. Morilec Adler ga spominja soolca Adlerja, s katerim je tekmoval in ga končno spravil tako daleč, da je moral zapustiti gimnazijo in se je izgubil v svetu. Po petindvajsetih letih meni, da stoji pred njim kot morilec, kar je nujna posledica njegove, sodnikove, mladostne krivde. Pri drugem zaslišanju se ob skrajni napetosti izkaže, da je bila zavest krivde tako močna, da je zadoščalo ime, da je videl sodnik v čisto tujem človeku svojo žrtev. — Studentovsko življenje je v knjigi kar klasično opisano in podano, vendar bi pomislil, preden bi jo dal srednješolcu v roko!

Pierre l'Ermitte: **Kako sem ubila svojega otroka**. Prevedel Joža Gregorič. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Str. 239. Cena: vez. Din 45.—, broš. 35.—. — Pierre l'Ermitte je plodovit sodobni francoski pisatelj, ki rešuje v svojih povestih pereča vprašanja z vseh mogočih področij. Slovenci ga že poznamo po njegovih »Deklici z zaprtimi očmi« in »Ženi z odprtimi očmi«, katerima je Ljudska knjižnica v 44. zvezku pridružila še to delo. Naslov vpije, da te zgrozi, a le beri!

Spoznal boš idealnega študenta Dominika, ki se oklene župnika Firmina in ves zagori v blagor najbednejših ter hoče postati duhovnik, kar mu pa prepreči mati, ki v svojem družabnem ponosu nima smisla za idealni sinov poklic. Drugače ga je hotela osrečiti, a je v svoji zaslepljenosti povzročila sinovo prerano smrt. — Ceprav se godi povest v Parizu, govori vzgojno — mutatis mutandis — tudi v naše prilike.

Brata Grimm: **Pravljice**. Prevel Alojzij Bolhar, ilustriral Milko Bambič. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Str. 191. Cena Din 45.—. Štirideset pravljič, ki so jih slovenski otroci slišali ali brali že v tej ali oni inačici, imamo v novem zvezku Zbirke mladinskih spisov poslovenjene iz nemščine in bogato s slikami pojasnjene. Hvaležnih bravcev taki knjigi pač ne zmanjka!

Dr. Andrej Gosar: **Razprave o družbi in družabnem življenju**. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Str. 213. Cena: Din 85.—. Naš znani sociolog nam podaja v reprezentativnem »Kosmosu« svoje tehtne razprave, ki jih je — po večini — že priobčeval v raznih naših revijah. Dijaštvu višjih razredov, ki se mora danes bolj ko kdaj zanimati za socialna vprašanja, knjigo topla priporočamo.

Dr. J. Jeraj: **Sociologija**. 1932. Samoza-ložba. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Str. 185. Cena Din 27.—. Priročna knjiga, nekaj učbenik, ki sistematično uvede tudi začetnika v družboslovje. Ko predelaš to knjigo, boš pač segel tudi po drugih s pridom. Cena za dijake je znižana, kar slehernemu omogoči, da jo lahko naroči.

Dr. Jakob Žagar: **Prazgodovina sveta**. I. del: Razvoj, evolucija, Darwin. — II. del: Stališče svetega pisma. Heksaemeron. — III. del: Prazgodovinski človek, njegove sledi, orodje, umetnine. — Ročna knjižnica 10, 11, 12. — 1932. Izdaja Misijonska tiskarna Domžale-Groblje. Cena vsakemu zvezku Din 2.—. Priporočamo!

Urbanus: **Knjiga o lepem vedenju**. Tretja zelo pomnožena in izpopolnjena izdaja. V Ljubljani, 1932. Jugoslovanska knjigarna. Tiskarna J. Krajec nasl., Novo mesto. Str. 388. Cena: vez. Din 64.—, broš. Din 50.—. Sola ti mnogo dá, a vsega ti ne more. Iz šole poznaj disciplinarne predpise in se ti zdijo trdi — dasi ne zahtevajo nič drugega, nego da se dostojno vedeš. Dostojnost in oliko — brez teh boš težko izhajal v življenju, ker mnogo-krat z njima več pridobiš kot z vsem svojim znanjem. Le sezi zato po Urbanosovi knjigi in se ravnaj po njegovih nasvetih — ne bo ti žal!

S. Deodata Kump: **Naši gostje**. Jugoslovanska knjigarna 1932. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 102. Cena v platno vezani knjigi Din 45.—. Gospodinjska učiteljica je napisala to praktično knjigo, ki bi jo morala poznati pač vsaka naša mladenka —

tudi študentka, ali še zlasti, ker v srednji šoli ni predmeta, ki bi jo uvaževal v gospodinjstvo. Knjigo krasi 66 slik, ki ponazorjujejo tekst.

Selma Lagerlöf: **Zgodba o blaznem Gunnarju**. Ljubljana 1932. Prevel Fr. Tominec. Str. 132. Tisk. »Slovenija«. Cena: vez. Din 38, broš. Din 26.—. Krekova knjižnica je izdala v svoji zbirki kot šesto knjigo »Zgodba o blaznem Gunnarju«, ki jo prištevamo med najdragocenejše umetnine svetovne književnosti. To je Selma Lagerlöf edina večja, res do vseh potankosti organično zgrajena pesnitev, ki jo odlikuje tudi popolna skladnost med vsebino in obliko. Vse delo, odeto v pravljlični čar, razodeva bogato in pestro duševnost pisateljice, ki z nenavadno spretnostjo posega v področje zamotanega duševnega življenja. Je zgodba o študentu, ki je zblaznel, pa ga mlado dekle s svojo žarko ljubeznijo priklene nase in pokliče njegovo dušo zopet v jasno življenje. Oprema knjige je okusna. Krasi jo 10 lesorezov Mihe Maleša.

France Vodnik: **Borivec z Bogom**. Pravkar je izšla pesniška zbirka Franceta Vodnika z naslovom »Borivec z Bogom«. Naslov sam kaže smer, kateri pripada pesnik: to je smer poezije novega duhovnega realizma, ki se je porodil iz povojnega ekspresionizma. Pesnik, ki je izšel iz slovenskega mladinskega križarskega gibanja, je izbral v zbirko pesmi, ki jih je priobčeval v Domu in svetu, Ljubljanskem Zvonu, Križu na gori in drugod. O zbirki, ki je po daljšem času zopet nov primer o prizadevanjih mladega rodu, bomo še izpregovorili; zaenkrat le opozarjamo nanjo svoje čitatelje. — Lepo opremljeno knjižico je natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Dobi se v vseh knjigarnah, naroča pa se tudi pri avtorju (Slomškova ulica 7/II.). Cena Din 20.— (za dijake Din 15.—).

Naši razgledi na vprašanje sodobnega časa in človeka. Almanah. 1932. Izdalo in založilo »Cirilsko društvo« ljubljanskih bogoslovcev. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 55. Cena: Din 12.—. »Cirilsko društvo«, ki ga je pred petdesetimi leti ustanovil dr. Francišek Lampe in so iz njega izšli številni leposlovci in znanstveniki, ki smo jih srečevali v »Domu in svetu«, »Katoliškem obzorju«, »Času« in se je njihovo delo uveljavilo sploh v vseh panogah našega kulturnega življenja, nam je po lastnih edicijah »Pomladnih glasov«, »Almanah« in »Za resnico« znano in v lepem spominu. Novi almanah, ki obsega dve aktualni razpravi — Pavla Slaparja »Rast v duhovnost in otroštvo božje?« in Joža Kunstlja »Iskanje. Poskus idejno-zgodovinske študije« — priča, da je v Cirilskem društvu po prilično dolgem odmoru pričelo novo življenje. Knjigo toplo priporočamo našim srednješolcem višjih razredov, saj bodo našli v nji rešitev tolikih vprašanj, ki nas v zmedeni časov begajo, in tudi naše kulturno življenje izza srede prošlega stoletja bodo mogli vse drugače zasledovati, kakor smo ga večasih.

Miško Kranjec: **Življenje**. Povest. 1932. Krekova knjižnica. Izdala Delavska založba v Ljubljani. Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani. Str. 215. Cena: vez. Din 40.—, broš. Din 26.—. — Slovenska Krajina je dobila svojega glasnika in je Miško Kranjec, ki se je menda prvič pojavil v Mentorju. Letos je izdal dve knjigi. »Življenje« je zadnja, s katero je Krekova knjižnica začela svoje drugo leto. Malešičev »Kruh« nam je že pokazal življenje, trpljenje in lepoto Prekmurja, a da ni mogel vsega tega tako zajeti kakor domačin Miško, je umljivo. Kranjevo »Življenje« je motivno sveže in sočno, njegova pokrajina in ljudje živijo nepotvorjeno. Eno hibo ima knjiga in je taka, da me je ob prvem delu kar bolela. Jezik! Slovnico in stilistično nisem že zlepa bral tako mahedravo pisanih strani. V drugem in tretjem delu ni več tako hudo, a vendar še vedno čutiš, »da pisatelj zlasti v pogledu sintakse ali besednega reda v stavku ne obvlada književne slovenščine« — kot pravi France Vodnik v toplo pisanem uvodu.

Literarni pomenki.

A. Longinič, Ptuj. Vaša »Zgodba dveh faliranih študentov« kaže lep napredek. Bere se lepo in gladko, osebe so dobro orisane, le incident je nekoliko prehud. Saj bi priobčil, a kdo bi mi garantiral, da ne bi lepega dne dobil poročil, kako se je kaj podobnega zgodilo tu in tam, in sicer ne samo slučajno. Saj je naš študent, kolikor ga poznam, dober, a vendar je mogoče, da bi se kdaj kako spozabil in kriv bi bil potem Mentorjev urednik, češ, ob spisih, ki jih priobčuješ, se je mladina navzela takih misli! — Vidite, zato imam pomislek proti Vaši zgodbi. Čudno, da Vas mikajo samo taki motivi, ko je toliko drugih, ki bi jih prav tako ali še lepše lahko podali! Poskusite — o počitnicah boste imeli časa dovolj! — Priloženi pesmi sta še revni in pričata, da je Vaše polje proza.

Miran Bojanov, Novo mesto. Začetek! »Pred tabo« je neokretno veriženje vrstic, »Iz srečnih dni« in »Veter poje« kažeta pa toplo čustvo, kateremu še niste našli pravega izraza, čeprav mestoma lepo zavzveni. Ko se Vam razodene skrivnost tropov in figur in še metra, mi boste gotovo pošiljali boljše stvari!

Gradiški, Ljubljana. Priobčim. Ako se še kaj oglasite, pišite samo na eno stran! Se to: stare znamke prihranite drugič za album!

Slavo, St. Vid. Prebral sem Vaš dogodek »Iz dna«, ki je dokaj čedno pisan, a kljub vsemu nekam hladen, ker mu manjka, rekel bi, onega prizvoka, ki oživi v njem duša umetnice. Če še tega ne čutite, pride čas, ko se spomnite zopet opisanega dogodka in ga boste gotovo tako podali, da zgrabi tudi druge. Vreden bi bil Cankarjevega peresa!

Blagomir, Novo mesto. Jezikovno, motivno in metrično vse šibko. »Mater« sem neko-

liko opilil in jo priobčim, da ne izgubite poguma. V krožku pa le pridno delajte in mislite tudi na Mentorja, ki bo rad priobčeval vse, kar bi mu kdo poslal — seveda, če bo dobro.

F. S., Ljubljana. Mislim, da bi poslali lahko kaj več, ker ob dveh drobcih je težko kaj reči, čeprav spoznamo včasih tudi ex ungue leonem. Prijatelj izklesanih form niste, kar nič ne de, če jih le obvladate, a da ste v svobodni doma, me boste morali le še prepričati.

Rado, Št. Vid. Tudi jaz menim, da se boste še lepo razvili, ker z »Momenti« in »Lamentacijo« ste se prav lepo predstavili, dasi ju ne bom priobčil. Ob Momentih sem se spomnil Cankarjevega Jerneja, lamentacij pa Vam res še ni treba!

A. F., Zg. Ponikva. Izmed vseh pesmi je »Kesanje« najboljše, dasi ga podajate nekoliko pretirano. »Silhueta« je preveč sentimentalna, kar bi očital tudi »Sprehodu«. Priznati pa moram, da so te Vaše stvari mnogo, mnogo boljše, kakor so bile one, ki sem jih bral pred letom. Le še se oglasite in bodite prepričani, da bom prav vesel, ako mi zmanjka prostora za dobre prispevke iz dijaških vrst!

Jelovčan, Ljubljana. »Tvoji koraki« — saj so, a preveč me spominjajo na kako domačo nalogo.

Martin Svetinov, Št. Vid. »Kaplje padajo...« kar dobro, da res vzbudijo občutje jesenske noči. Kaj, če bi poiskali med svojimi papirji in mogoče našli hoté in ne »slučajno« še kaj boljšega?

Mojmir Gorjanski, Novo mesto. Povedati moram, da sem Vas res vesel. Druga Vaša pošiljka priča, da se boste še lepo razvili. »Zimski ríspet« se Vam je posrečil, »Večerna bole« bi bila prav dobra, le zadnja kitica je bolj šibka, a jo bom skušal preliči, da boste videli, kaj ji je manjkalo, »Glosa« je pa kljub temu, da je nekako bolj metrična in formalna vaja, le dobra. Skušal bom priobčiti vse tri. Ker menim, da ste na pravi poti in da se boste ravnali po nasvetu, ki sem Vam ga zadnjič dal, nimam danes kaj pristaviti. Upam, da se prihodnje leto še bolje spoznava!

Andrej S., Ljubljana. Odlomek »Po Dolenskem« mi ne ugaja. Razvlečen je in tudi sicer nič kaj posrečen. Pripovedovanje dolgočasno, doživljaji taki, da se čudim, kako ste jih mogli smatrati za zanimive, pokrajina kljub ilustraciji medla in zabrisana, čustvene razgibanosti pa nič! Drugače je s »Sanjami«. Priobčim jih in upam, da se še oglasite!

S. K., Maribor. Vaš spis bi mogoče priobčil, če bi ne bral nekaj podobnega v »Mladiki«. Kaj, ali bi ne mogli lepo razpresti one zgodbe o Mariboru? Poskusite in pošljite!

Milutin Milič. Oboje sem z zanimanjem prebral, ker sem res radoveden, kako se razvijate pod južnim solncem, odkoder dobivam vsakotoliko šopek prav dehtečega cvetja. Vaš »Govor« bi mi bil kar prav prišel, če bi bil nekoliko bolj strnjen, a bi kljub temu podajal vse nevarnosti in težave in vse čeri in prepade, ki so grozili Vam in Vašim tovaršem na prelepi turi. Da, celo kulturno-historično pomemben bi lahko bil Vaš govor, če bi vse to podali. Ali ne bi hoteli o priliki napisati poti našega študenta, kako se vzpenja do Srednjega vrha v gorovju Modrosti? Zanimalo bi nas vse. — Meditativni poleti in obiski pri trpinih — veste kaj: drugega za drugim nam rajši epično predstavite! Pozdravljeni!

Lavoslavov, Novo mesto. Vaša bojazen je bila opravičena. Nič ni še. Motivi so tako vsakdanji, podajanje banalno, metrike še ne poznate. Zdi se mi, da ste še mladi, mladi in da kaj prida še niste čitali. Če pa ste, se čudim, kako morete svoje verzifikacije smatrati za pesmi!

Ažmanov, Št. Vid. »Višnjegorski daljnogled« o priliki porabim. Tudi »V gozdu« in »Vlak« prideta na vrsto. Druge dam »Naši Zvezdi«, ki jih mogoče priobči.

Jelenka, Moste. Saj se vse lepo in gladko bere, a vendar me ni ogrelo. »Sodba« bi zasluzila, da jo še enkrat napišete, a tako, da bo zagonetni kipar, ki se pojavi v zadnjem stavku, kaj bolj aktiven.

Vsem: Zopet je leto za nami. Vsem neznanim znancem, s katerimi sem se pomenkoval, kolikor mi je dovoljeval prostor, želim, da bi srečno končali šolsko leto ter se o počitnicah okrepili in osvežili! Kdor ni letos še dosegel v Mentorju lavorik, naj se tolaži s Prešernom: »Pevcu vedno sreča laže!« — a naj vendarle ne obupa, ko ni še vseh dni konec. Jaz bi pač najrajši, da bi bilo vse, kar mi pošljete, dobro in zrelo — a če ni, mi ne smete zameriti do skrajnosti pravične in mile sodbe, s katero hočem dobro Vam in Mentorju, ki bi mu rad vzgojil v Vaših vrstah močno armado sotrudnikov. Prihodnje leto bo Mentor z dvajsetim letnikom nekaj jubilat. Pokažite, da ste navdušeni zanj: pridobite mu čim več prijateljev naročnikov, sami pa glejte, da ga boste od številke do številke krasili z najlepšim cvetjem, ki požene na gredicah Vašega literarnega vrta!

Zabavni kotichek.

Meyeriada.

XV. spev.

ΠΑΙΩΞΙΣ. — PONOVNI NAPAD.

Zadaj pa Chlapec ljudstvo poklical je k zborovanju:
»Dobre volje bodite junaki, moj svet poslušajte:
kapselne s sabo imam, ki blisnejo s pokom nenadnim.
Te raztrosimo lepó mi po sobi in še na kateder.«
Torej tako je dejal in se usedel, iz žepa pa vzel je
polno perišče streliva in stresel ga je naokoli,
nekaj med prste ga vzel je in še zvijačno je prežal.
Kmalu glasno je zacvilil, s katedra je Meyer odhitel;
pod nogami pa treskalo je gromovito strelivo.
Silno se starček je zbal, v trepetu šibil je kolena
in s tresočim se glasom je rekel krilate besede:
»Bombe prinašate v šolo s seboj? Kaj takega vendar
nisem navajen. O, to biló bi zame kot nálašč.
Vedno kaj novega staknete, da le miru mi ne daste.«
Torej tako je starček dejal in utihnil. Pod nogo
pa prasketalo in treskalo je kot ob uri nevihte.
Kakor ovčica, ki sredi volkov onemogla obstane,
s strahom okrog se ozira in dalje se iti ne upa,
prav tako starček je stal in noga se ni mu ganila.
Dvojno je v srcu premišljal: ali naj šel bi še dalje
in naj z gromskim bi glasom oštel predrzne kalilce,
ali pa hitro naj zbežal bi tja na katedra višave.
Pa se mu zadnja je zdela, dvomljivcu, še najbolj prikladna.
Bežal je torej nazaj na katedra preblaženi sedež,
za bežečo nogó pa švigal peklenski je ogenj.
Čevlji so se mu vneli. In kot se begunec obrne
z upanja polnim srcem k presvetim stopnicam altarja,
da bi tam strelici ušel, da varen bi bil pred orožjem,
roka sovražnikova brezbožna pa tam ga zadene,
prav tako ta ni ušel na katedra presvetih višavah
svoji usodi, ko hotel je namreč sedalo mršavo
tja na uglajeno ploskev lesenega stola spustiti,
se je sprožilo nekaj na stolu in se zasvetilo —
plamen tedaj zanetljivi zažgal mu je hlače od spodaj.
Ta pa preplašen skočil je kvišku in z urnim korakom
k vratom je planil — ubogo srce napolnilo je groza.
Kot da bi vrag ga podil se v prostor nevšečen zagnal je,
brž se od znotraj zaklenil, da tesno srce bi olajšal.
Dolgo so čakali ga junaki sami v dvorani,
v strahu, da ne bi kar morda h gospodu ravnatelju stekel.
Vse pa je v srcih skrbelo; a glej ga, zdajci se dvigne
Kronberger sam, skozi vrata jo smukne in vsi so strmeli.
Kmalu pa vrnil se je in pritekkel je urnih korakov,
v roki koščeni pa držal visoko ključ je železni,
zdaj se pred vse je postavil in rekel krilate besede:
»Zunaj sedi, sem videl ga sam, skoz ključavnico namreč.
Ves je v skrbeh in zadregi; tu, glejte, ključ sem mu sunil,
zunaj naj bo, da zvon zazvoni, potem mu odpremo.«
To je dejal in vsi so z veseljem sprejeli novico.

XVI. spev.

ΙΕΙΤΕΛΕΙΑ. — JEJTELEJA.

In naslednjega dne je Meyer izvrstno predaval,
dobesedno iz »Gindely-a« na strani petnajsti.
Petdesetkrat je nemirno biló in Jeitelu »slabo«.
Radi tega zadovoljen — je rekel učeča starina:
»Vidite, danes ste pridni bili, nad vse mi to prija,

Drobiž.

Pisatelj in stranski poklic.

Ako pripada majhnemu
narodu, mora leposlovec
opravljati za svoj obstanek
še kako drugo zvanje. To
je z obžalovanjem nedav-
no ugotovil neki dnevnik
v Budapešti. Isto velja za
Čehe, pristavlja P. E(isner),
ki pa tega stanja ne obža-
luje. Prav te dni se je nam-
reč iz neke statistike po-
kazalo, da najplodnejši če-
ški umetniki peresa pišejo
svoje stvari po končanih
uradnih urah. Količina torej
ne trpi zbog neliterar-
ne borbe za vsakdanji
kruh. Pa še tole je vobče
res: avtorji, ki žive zgolj
svoji Muzi, se prej izčrpa-
jo, se hitreje postarajo in
se laglje izprevržejo. Ur-
neje končajo svoje knjige,
zato radi jemljejo vse ne-
kam površno, zapadejo v
nравstveno atrofijo. Da ne
bi zabredel v duhovno so-
plodno, v možganski ghet-
to, je n. pr. Stendhal pre-
biral gradjansko pravo (co-
de civil), čeprav mu dru-
gače tega ni bilo treba. A.
France je nekje priznal, da
za spremembo rad brska
po besednjakih. Cr.

Louis Le Cardonnel,
70 letnik.

L. 1862. je sorbonski
profesor svetoval francoski
liriki, naj se osveži ob ži-
vih vrelcih krščanstva, pre-
cej usahlj, odkar so legli
v grob Corneille, Pascal,
Racine. Isto leto se je dne
25. febr. rodil v Valenci
Le Cardonnel, posvečen v
mašnika 35 let pozneje. Z
20 leti se je v Parizu ude-
leževal raznih pesniških
krožkov, spadal med Vi-
teze svetega Graala kot E.
Signoret, Barrès, Maeter-
linck, Le Goffic, C. Mau-
clair, Tolstoj. Antična
Muza in krščanska Modri-
ca sta se borili za njego-
vo dušo. Objavljal je zve-

ne bi li vedno taki bili?« in ker pravkar temà je vse že pokrila stezice — ker kratki so bili že dnovi, Helios zgodaj obrnil je voz proti svojemu domu — Jeitela brž je h katedru poklical in to-le velel mu: »Jeiteles, luč zdaj prižgite — toda brez šuma, vam rečem« — In iz žepa potegnil je Jeiteles škatlico mično, s smehom, polnim zvijače, odpre jo, mirno, previdarno. Doležal pa in Schlick in Lederer — Krase in Chlapec in še ostali junaki skočili so k oknom steklenim, da bi zastor spustili, ki dnevno svetlobo odbija; vpitje je vse preglušilo in stari začel je kričati: »Sédite, hočem, sedite, rečem in sedite ukažem! Jeiteles, zdaj pa prižgite, če ne — pa sam bom to storil!« Ta pa je z naglim prijemom zagrabil vžgalico dolgo, brž po sedalu podrgnil je fosfor — in plamen je vrgel sinji bengalični ogenj, ki zablestel v presvetlih je žarkih. Vsi so junaki strmeli v tvorca božanskega dela, sinje svetila dvorana se je — kakor jama v Capri. Meyer prestrašil se je — že trideset let poučuje trume neugnanih junakov zgodovino in češko. Mnogo pretrpel je že v življenju starček častiti, mnog že napad je odbil, mu mnogo je krogel grozilo, toda, še nihče ga z ognjem tako ni do smrti preplašil. Strah mu je tresel noge, ker ves že ugled je bil zgubil starček nesrečni — bal se sramote je in odpustitve, če bi ravnatelj izvedel za greh, ki je šolo oskrnil. To brez besed je v obistih razmišljal trpin neboljjeni. Jeiteles pa je še drugo vžgalico naglo izvlekel, brž po sedalu potegnil je fosfor in zapresketalo v svetlem je loku, plamen žarel je zeleno kot trava. Vsi so junaki strmeli v delo božanskega tvorca; z vriskom so mu pritrdili in še cepetali z nogami. Starček se vzdramil je zdaj iz strahu in z drgetom je tulil: »Spravi brž, Jeiteles, proč mi žveplenke, fant ti nesramni! Danes še bom te zatožil, storil tako bom — dovolj je!« Njemu v odgovor velel na to je Jeitel debeli: »Kaj tak nad mano kričite, le sami v škatlo pogledjte, čisto navadne vžgalice so, prav one za krajcar, smrkavec le mi je zmešal med nje zelene in sinje!« To je govoril in vzel je iz škatlice drugo žveplenko, zopet ob hlače podrgnil je fosfor in z glasnim presketom v plamen visok je švignil še enkrat zubelj mogočni tja proti nebu stremeč, začudili so vsi se junaki. Kot mučeniški obdal bi ga sij, tak starček žarel je. Zdajci ugasnil je plamen in Meyer začel je tako-le: »Dajte razrednico sem, da vam skonstruiram eksempel! Da bi ravnatelj prišel — iz vsega srca to želim si!« Torej tako je starček dejal, ko vrata odpro se in ravnatelj je tu. Omahnil je Meyer ubogi za katedrom ves bled — od nikoder rešitve ni bilo. Čuj, kar se zvon oglasi, zavriskalo vse je v srcu Meyerju starčku in rekel vesel je krilate besede: »Ah, gospod ravnatelj, pojdite v božjem imenu! Le tako pridni bodite prihodnjič, kot bili ste danes, z vami potem še do osme pojdem, če Bog bo to hotel!« To je rekel, vzel suktnjo, klobuk in na kljuko pritisnil, prav spoštljivo priklonil se je in z ravnateljem šel je. Ljudstvo pa polno veselja je urno k vratom planilo in razkropili so se, nekateri vsi željni obeda, Jeiteles pa in Kraus in Furt in Eidlitz in Grünwald šli so potepat se vsi, pač kakor kdo vedel in znal je, da bi srečali Doro, Ivanko, Emo, Adelo, bodisi včasih same ali — žalibog — tudi s »ta staro«. Meyer, gromovnik s katedra, pa hitel je v svoje domovje, da bi po trudu počival, ko sen presladk ga objame.

neče stance, ki so mu pridobile odličnih prijateljev. A. Samain mu je posvetil sonet

En des vers vaguement le-
cardonnellisés.

Iz hrupnih pesniških udruženj ga je mikalo v samostansko tišino, k dominikancem na Špansko; naposled se je odločil za francoske semenišče v Rimu. Od njegovih vrstnikov sta znana še konvertita A. Retté in Ch. Morice. Znanici so se bali za pesnika v njem. Toda ni li že Prudentius iz Španije štel poezijo za neko obliko molitve? Drugi, n. pr. D. Meunier, so se nadejali od njega svečeniške poezije, kakršne si je nekoč želel Emerson. Posvečen v duhovnika je 1896. odšel za nekaj časa v Sigüey, kjer je v samostanu spoznal romanopisca Huysmansa. L. 1904. je slednjič objavil knjigo *P o é m e s*. Nato je odrinil v Italijo, kjer so mu drugovali A. Frangipani, E. Ripert, Joh. Joergensen. Njegova žila je v bistvu severnjaška, keltska — predniki so mu z Irskega — tu pa se je polatinila ob čistih virih »nežnega zamaknjena in silnega svetnika Franciška Asiškega«: *Carmina sacra* (1912), *De l' une à l' autre Aurore* (1924). Sedaj živi malone slep v svoji dragi Provencci. Čeprav je njegovo delo neaktualno, si vendar še dobi občudovalcev. Miss Phyllis Aykroyd iz Irske je proučevala njegovo filozofijo. Za višek njegovih ustvaritev štejejo nekateri *l' Attente Mystique* (»najlepši krščanski verzi v francoščini«), drugi pa *Nuit sur les Écritures*. V slovenščino je pisec teh vrst presadil kitiče: Skoz noč. Cr.

Lik Sherloka Holmesa.

Odlični pisatelji kriminalne pripovedi so Heller, Elvestad, Rosenhayn, Oppenheim, Wallace, Leb-

Ko so naslednjega jutra junaki zopet se zbrali in ko stari je Meyer stopil v dvorano prostrano, to-le predlagal dolgi je Kraus vsem mladcem junaškim: »Ker pač nič boljšega ni, ker nihče med vami ne more kaj kratkočasnega splesti, da s tem bi predavanje motil, bom pa jaz sam vas zabaval s pesnitvijo svojo junaško, »Meyriada« se zove. To vam kolosalen je epos; Meyer, častita starina, vam v njem je sijajno opevan, vam v največjo zabavo, učiteljem pa v svarilo. Zdaj pa posedite se, poslušajte me zbrani v duhu. Če se pa verz ponesreči mi kje, me milo sodite. Ep se prične, v začetku pa te-le besede stojijo: »Srd, o Muza, mi poj, plemenitega Meyer-ja jezo — Brati tako je začel in vneto so vsi poslušali. Meyerju starčku ta mir se zdel je kaj nenavaden. V srcu premišljal je to: »Kaj neki je danes z dečaki? Bogve zakaj ne razgrajajo več, nihče me ne moti? Skrbno je razred pregledal, da vzrok bi kjerkoli zasačil. Zdajci zapazil je Krausa, ki Meyriado je čital. Tih kot mačka se splazil je Meyer tik do čitalca, da bi poslušal še sam, kar drugi so že poslušali. Ko že pri klopi je stal, ime je svoje zaslišal, ki ga je Kraus v svoji pesnitvi prečestokrat rabil. »No, ta je dobra! Nekaj o meni jim dečko prebira!« Starčka je firbec imel: »Kaj neki bi pisano bilo? No, pa lepó mora biti, ker vsi se prijazno smehljajo. Naj ga li zmotim? Tako mi gotovo ne bo hotel dati. Ne, takole bom storil, vse skupaj od zadaj mu ukradem.« Tale nasvet se zdel je dvomljivcu končno najboljši. In kakor lev, ki urno naskoči srnjaka na paši, prav tako planil je starček na Krausa in list mu iztrgal. Ves se prestrašil je pesnik v skrbih radi bližnje nevihte. Nič kaj prijetno bi mu ne bilo, če starček to bral bi in bi ravnatelj nesel na nos vsebino pesnitve. Radi tega se je dvignil in rekel krilate besede: »Prosim, saj to je moj pensum iz grškega — prevod Homerjev. Sami heksametri so in jutri že moram oddati.« Njemu odvrnil na to je Meyer, učeča starina: »No, to je prav, saj vrnil ti bom, a šele po uri, zdaj pa še ne, ker sam bi rad bral, kajti komično zdi se, če se dečaki smejo, ko bereš jim svojo nalogo.« To je starček dejal in spravil v žep je pesnitve. Njemu odvrnil na to je Kraus s preplašenim srcem: »Prosim, zdaj to berite — da prav sem imel, boste znali, ti pa smejali so se, ker kar mrgoli v nji pogrškov.« »Tak?« je zavrnil ga ta, »pa zdi se mi, rad bi me vlekel. Čakaj da mine pouk, potem bom to delo pregledal v konferenčni sobi — in tam me lahko počakaš. Ker si že tu, te hočem zdajle potipati malce. Kaj pa je našel Caesar petnajstega marca, povej mi? No, kaj je našel — moj ljubi, vidiš, nič ti ni znano. Smrt je tam našel, moj ljubi, kot Gindely bo te naučil, tam na strani petnajsti, tretja vrsta od spodaj. Še nekaj drugega vprašal te bom, povej mi, moj ljubi, Kaj Ephialtes pokazal je Perzijcem, morda vsaj to več. Nekaj skrivnega — česar med Perzijci nihče ni vedel. Pot čez gore. To je bilo. Ampak ti kar preveč znaš! Vsaj to bi moral že znati — saj več ne bo nihče zahteval. Ne, izgovora ni, kar je v Gindely-ju, je vse važno. Pojdite v klop, zdaj, zdi se mi, bom vas že lahko grajal.

lanc i. dr. Od vseh najbi-strejši pa je Conan Doyle. Njegov Sherlock Holmes, ki iz neznatnih vnanjih znakov presenetljivo, po večini pravilno sklepa, je posnet po vseučiliškem profesorju, ki ga je Doyle srečal za svojih študij. Pa tudi prednike ima v svetovni književnosti. Voltaire-ov Zadig spada semkaj kakor Hauffov »Abuer, Jud, ki ni nič videl« in pa Beaumarchais (roj. 25. I. 1732).

V maju 1776 je Beaumarchais v Londonu poslal izdajatelju Morning Chronicle-a obvestilo, da je v Pantheonu po koncertu med plesom našel ženski plašč. Hoteč se ogniti nespোরazumljenju, je podrobno orisal lastnico, katere pa nikoli ni videl! In prav tako kakor Holmes prijatelju Watsonu lepo po domače pomaga na sledove, je oče »Seviljskega brivca« in »Figarja« raztolmačil, na kak način si je storil svoje mnenje o dami. V oglavnici pri plašču je bilo nekaj zelo svetlih las in par vlakenc od rožnatih peres, ki so morali biti iz pričeske. Torej je bila neznanka izrazita plavolaska ter je imela rožnat prepletke v laseh. Ker se taka barva las ujema z jako belo poltjo, je pogodil tudi belino kože. Dve lahni praski v notranjosti oglavnice na levi in desni sta povedali: ženska nosi naušesnice z dragulji; zelo verjetno je, da jih je imela tudi tisti večer... Prašni odtisk izredno drobne nožice, ki se je našel na taftu, je morala pustiti izgubnica: da je druga ženska stopila na plašč, bi ga bila opazila na pobrala. Ker je izgubnica to spregledala, je brez dvoma lahko in živahno korakala ter je razen tega bila v mislih drugod. Obe lastnosti po navadi ne pritičeta dostojanstvenim, hladnim ali starim osebam:

Kljukico bom vam pritisnil, je dobro, se usedete lahko.«
Torej tako je starček dejal in ta se je usedel.
Ko je pouk bil končan in ko so učenci odšli že,
šel je častitljivi starček v sobo na koncu hodnika,
tam se je skrbno zaprl in čital je slavno pesnitev.
Zunaj pa žalosten čakal je pesnik in bal se nesreče.
Ko pa je solnce zašlo in tema pokrila stezice,
stopil je starček iz sobe, v tresočih rokah pa je držal
krčevito papir, kamor Kraus je svoj epos napisal.
Starček tako je dejal, s skrbjo se na list oziraje:
»Kraus, to naj bo Homer? To prevod je Ilijade?
Ali imena so tam kot: Jeiteles, Kohn in še druga?
Če je to tvoja naloga, potem pa profesorju reci,
da sem ti jo konfisciral — pokazal mu bom tvoje delo.«

XVIII. spev.

ΟΠΛΟΠΟΙΑ. — IZDELOVANJE OROŽJA.

Precej naslednjega jutra so prišli hrabri junaki
skupaj vsi v dvorano s cveki hraneče se sekste
in takoj so sklenili, da venomer bodo motili,
in so posedli se vsi, da bi si orožje kovali:
Beli papir, v krogle zgneten, s črnimol prepôjen
delali so nekateri, a drugi so izdelovali
ostre puščice, da v starčkov obraz bi jih pometali,
i katapulte so delali tam, metalno orožje,
drugi spet kapslne prasketajoče so brž pripravljali,
ali pa muhe lovili brenčeče, jih v škatle devali
skrbno, da bi potem, ko starček v sobo bi stopil,
škatle odprli na mah, da roj bi z brenketom odletel,
starček pa bi se zbal; to šalo so večkrat storili.
Drugi so spet lomili konice rjavim peresom,
zatikajoč jih v klopi, so s prsti pritiskali nanje,
da so jasno zazvenela, kot zvoki tresoče se harfe.
Klapp je brizgalko imel — doma je nekoč pač služila
drugim namenom, a danes napolnjena bila je z vodo,
da bi jo v starega brizgnil, ko mimo brezskrbno bi hotel.
Zadaj pa cevke steklene delil je Kronberger drugim,
da bi na starčka fižole pihali in ga zadeli.
Zbor je povsod imel polne roke in vsak se je trudil,
da bi učečo starino kar moči prijazno sprejeli.

XIX. spev.

ΜΗΝΙΑΙΟΣ ΑΠΟΡΡΗΣΙΣ. — JEZA POPUŠČA.

Zdajci v sobo je stopil in rekel krilate besede:
»Čudno, da vedno tako hudo smrdi, kadar vstopim.
Okna odprite tam doli, opomnim pa zdaj že v naprej vas,
da se še danes poboljšate in da mi boste prav mirni,
danes ob štirih je konferenca, to vsak si zapomni.
Dva bom imenoval, to Kraus je, ki mi nič znal ni,
in pa Ledererja, ta dva sta že čisto izgubljena.
Druge še rešim lahko, kot recimo, Jeitelu, Chlapca,
ali pa Kronbergerja, ki vedno in vedno me moti,
če bodo danes prav mirni, če nihče me ne bo motil.
Petim in šestim še dovolim, da skup klepetate,
več pa nikakor, če ne je špektakel, to vsakdo uvidi.«
Ta je končal, junaki umolknili so in molčali,
silni besedi čudeč se, ker res je pomembno govoril.
Hkratu sklenili so vsi, da danes ne bodo motili.
Lederer, Kraus pa bala sta se bližajoče nevihte
in sta premišljala v prsih, kako bi nesreči ubežala.
Ta-le nasvet pa se zdel je dvomljivcem končno najboljši:
da bi s potoki solza srce omečila starini.
Brž potegnila sta robce iz žepov, hkratu obadva,

torej je bila nezñana zla-
tolaska mlada in vihrava.
Najdišče: vhod v plesalni-
co, je omogočilo domneva-
ti pri izgubnici močno po-
skočnost, saj spričo bliž-
njega rajališča izgube ni
zapazila. Ker najditelju ni
uspelo zaslediti izgubnico,
čeprav je haljo pobral tak-
oj po padcu (drugače bi
jo bil moral ob obilici na-
vzočnih kdo drugi), je po
pameti sodil, da gre »za
najurnejšo krasotico vse
Anglije, Škotske in Irske«.
Slično je ugotovil vitkost
vrata, velikost postave i. p.
Svojo analizo je, kakor po-
roča F. Lechat, udvorljivi
Francoz zaključil s štiri-
vrstičnico:

O vous que je n'ai jamais
vue,
Que je ne connais point du
tout,
Mais que je crois, par
avant-goût,
D'attraits abondamment
pourvue!

Enako sklepa Holmes v
vseh svojih zamotanih pri-
merih. Vendar ostane ne-
rešeno vprašanje, je li
Doyle poznal ta mični
zgled Beaumarchaisovega
detektivskega njuha. Cr.

Humanizem.

V novi izdaji besednjaka
Francoske Akademije boš
mogel prvič zagledati izraz
h u m a n i s m e. Za opre-
delitev pojma pa je Pierre
de Nolhac pristavil: »Kul-
tura duha in duše, ki pote-
ka iz poznavanja klasičnih
književnosti, posebno gr-
ške in latinske, in veselje,
ki ga čutiš do teh študij. —
Nadalje označuje povratek
h grškim in latinskim nau-
kom, ki se je sprožil po
zadajni Evropi v 15. in 16.
stoletju.« V zadnjem po-
menu ga je rabil gotovo
Anatole France, kadar je
govoril o renesančnih pi-
sateljih, »ki so mrtvo slov-
stvo ljubili z živo ljubezni-
jo in našli pod starim pra-
hom iskro večne lepote«.

Humanistično slovstvo je
silno bogato in ne smemo

skrila sta vanje obraz in prav presunljivo jokala; glasno zavzdihnila sta stokajoč s tožečimi glasi. Starček je slišal in to mu v prsih srcé je ganilo, stopil je prav blizu k njima, ki solze so ju oblike, z mehko roko ju pobožal in ju takole tolažil: »Lederer, morem li jaz kaj za to, če ti mi nagajaš? sem te mar prosil tega, in ti, Kraus, le čemu jokaš? Morda za to, ker premalo si znal, to pač nič ne škodi, da si le zdrav, kaj takega vedno se komu primeri.« Ta dva pa znova sta udarila v jok, ki v srce je rezal in napolnila z bridkostjo srcé sta učeči starini. Zdaj pa še drugi zastokali so in strašno jokali, vsi po robcih so segli in brisali solze obilne. V sobi je zrak trepetal od glasnih vzdihov junakov. Ko pa je starček žalost to videl, povsod kraljujočo, glej, pa še njemu se solze udero kar v curku po licih in napolnila neskončna bolest mu je prsa kosmata.

XX. spev.

ΘΕΟΜΑΝΙΑ. — BOJ BOGOV.

Ko so profesorji vsi že bili zbrani v dvorani in tudi Meyer starček, ki na stolu lesenem sedel je, prišel ravnatelj je Brum, on, ljudstev pastir vsemogočni, sedel je in spregovoril: »Pričenjam današnji sestanek in si takoj dovoljujem, kolega Meyer, vprašati, kaj je s stvarjo glede Ledererja in mačke njegove, ki ste prinesli jo sem s prošnjo, da naj ga kaznujem!« Ta je odvrnil na to in rekel krilate besede: »Nu, v ostalem ni nič, to stvar sem že davno uredil, bila je majhna pomota, čisto brez vsega pomena.« »Kaj,« ga zavrnil je Brum, »to naj je brez vsega pomena, če je učenec z mačko v šoli? Kar brez pomena? Prosim, povejte mi vendar, čemu naj bo mačka mu v šoli?« »Nu,« je zavrnil ga Meyer, »jaz mislim, da je pač hotel dati nagačiti jo za našo zbirko živali.« Brum je odvrnil smeje se: »Aha, no, tá je pa druga, toda, povejte nu še, zakaj jo na stol je privezal?« Meyer zavrnil ga je in rekel je jezno besede: »Prav za prav jasno je to, drugače bi še ušla mu!« »Zdaj pa,« je rekel mu Brum, »še eno poslednje vprašanje: le zakaj je mučil žival, ko za rep jo je vlačil?« Zdaj pa nič več ni vedel povedati starček predobri, z žalostjo v srcu je gledal to, česar bi rad se izognil: karcér neusmiljen bodo naprtili ubogemu dečku. Starčku srcé napolnila je v prsih žalost globoka, tožil usodo je kruto, ki tak neizprosno deluje, toda čakala ga je še druga velika nesreča, kajti še neko »kljuko« našli so v katalogu, ki jo nosil je Kraus — in grajo so mu prisodili, nič več rešiti ga Meyer ni mogel, čeprav bi rad storil, kajti »kljuka« je tu — on sam jo pač je napisal; torej zdaj list je končan — nesrečo pogubno znanilen, graja zapisana v njem v razločnih in jasnih besedah, da jo starši lahko preberejo s svojim očesom. Zalosten šel je Meyer domov z bridkostjo v srcu, mogel ni pretrpeti, da drugemu bol bi nakopal. Zalosten ves domov je prišel in se žalosten ulegel, od sočutja, bridkosti potr, ker je slutil nesrečo.

XXI. spev.

ΠΑΡΑΙΟΤΑΜΙΟΣ. — BITKA PRI REKI.

Zarja božanska rano je vzšla na visokem Olimpu in spet zbrali so se junaki v šolski dvorani. Ko pa šolski je zvonec profesorjem glasno oznanil,

mislimi, da bi bila raba starega jezika škodila njegovi izvirnosti. Ta jezik je služil različnim talentom in vsem oblikam mišljenja. Je li kaj osebnejšega, da omenim le prozo, nego Poggiova, Politianova, Erasmova latinščina? Na Francoskem so pred Plejado (skupino 7 pesnikov v 16. st.) mnogi bardi zapustili dela, ki bi jih kazalo spraviti na svetlo in ki so čisto toliko vredni kot Du Bellayjeva *Poemata*.

Humanizem se je pričel pojavljati po Italiji v 14. stoletju. Najmanj je pognal korenin na Angleškem, najbolj pa v Nemčiji, kjer je menda nastal ta naziv. Na Francoskem se je najtesneje spojil s kulturo domačega jezika. Naziv pa je bil tam *humanité*, ki ga rabi že filozof Montaigne. Izraz »Humanismus« naletiš na vsaki strani pri bazelskem profesorju J. Burckhardtu (Civilizacija v Italiji za renesance, 1877), potem pri G. Voigtu (1880), nato v raznih francoskih mesečnikih, na sorboni ga je prvi uporabil P. de Nolhac 1886, a v uradnem slovarju se pojavi šele danes.

Cr.

Willamowitz-Moellendorff.

Proti koncu lanskega leta je preminul ta vseučiliški profesor, strokovnjak za grščino, rojen 1849 v Martrowitzu na Poznanjskem. Dasi je mnogo potoval, vendar ni nikoli obiskal Francije razen ko 20 letni vojak s prusko vojsko 1870. Stanujoč pri nekem učitelju blizu Beauvaisa, je nekoč čul, kako so učenci recitali tirade iz Racine-ove drame »Phèdre«. Mahoma je razumel čar »francoskega Shakespeare-a«. Pozneje ga je Racine privedel do Evripida, ki ga je odlični helenist »na novo odkril«. Willamowitzu Francija ni bila kdove kaj pri srcu. Zato je seveda 1914 podpisal zloglasni manifest 93

tja naj vsakdo hiti, kjer truma učencev ga čaka, šel profesor je Streng, ki bil je razrednik v šesti, naglih, letečih korakov v prostorno, senčno dvorano, list je v rokah imel prebeli in strah vzbujajoči, graja je bila v njem zapisana v jasnih besedah, in še razrednico krepko je držal in temno je gledal. Toda ne samo Kraus i drugi so grajani bili slavni junaki, a prav posebno še Fanta odlični, ker mu slaba je v grščini predla, dalje še Chlapec, ker v fizikalnem nekoč kabinetu je nekaj polomil: pri izpitu z lisičjim repom prav hrabro je mahal po galvanskih steklenkah namesto po elektroforu in jih razbil; potem pa še Kohn, ki ga silno je trla matematika, in še polno drugih junakov. Zdaj škripajoča je vrata odprl prav urno z desnico. Vsi v klopch so kvišku skočili gibčni junaki. Précej nato pa z mogočnim hruščem vrata zaprl je, dostojanstveno stopal h katedru in liste prav ježno razprostrl po mizi; trepet je zavladal v dvorani. Roko je dvignil molče in mignil jim, češ, naj bi sedli. Naglo so z gromskim ropotom udarile hlače po deskah. Brž na to pa se usedel je sam, tako spregovoril (grozno molčanje pa je napolnilo nesrečne prostore): »Zdaj se ne morete pritoževati, da nisem svaril vas, saj vam je znano, da vrč nosi vodo le toliko časa, dokler se ne razbije; vsakdo svoje sreče kovač je, kdor ne uboga, ga tepe nadloga, poznate pregovor, toda volenti non fit iniuria — kakor kdo hoče! Prvo je delo, potem pa zabava, saj vsi dobro veste. Fantje kot vi, črnovojniki vsi, ki bodo že jutri, če bo treba, na vojsko odšli, pač morajo malce resnost življenja poznati in ne tak neumno živeti tjavendan — le smejte se mi vi Grünwald še dalje, tudi vi ste eden iz onih, ki vse jim je smešno; dosti nadarjenih dečkov je tukaj v razredu, ki lahko nekaj ustvarili bi, pa nihče ne mara — gospodje rajši potepajo se ob poznih urah večernih! Prav, da spomnil sem se, vi Klapp, kaj neki počeli večeraj ste ob dvanajstih ponoči ob rečnem obrežju? Disciplinski oglejte si red.

§ 19.

Strogo zabranjeno je dijakom po cestah hoditi v urah ponočnih, razen v slučajih skrajne potrebe!

Ta je odvrnil na to in rekel krilate besede: »Na Oriona čakal sem tam, ker Vi ste nam rekli, da najlepše baš ob tej uri ponočni se vidi.«
Ta pa zavrnil ga je: »Izgovor pač vsak Vam je dober! No, kakšen pa je in koliko zvezd ga sestavlja?«
Ta pa se zbal je, ker vedel ni nič, pa se le je odrezal: »Prosim, nebo je oblačno bilo, pa nisem ga videl.«
»A, tako,« je zavrnil ga Streng, »in pa gospodična, ki je z Vami bila, je Oriona tudi čakala?«
Brž rdečica junaku zalila obraz je škrlatni, vendar je urno odvrnil: »Da, babica moja je bila, in oba sva čakala, da veter prežene oblake!«
Gromski grohot so zagnali junaki, tuleč kakor biki. Ta pa v razdraženi jezi jim rekel je ostre besede: »Vidite, zdaj ste se spet pokazali, je mar to smejanje? Mladi ljudje z izobrazbo ne smejejo se kakor kmetje, vam je mar treba tuliti — ne smeje se, samo smehlja se. Lederer, Vam je to znano, da smeh vaš je grozen naravnost? Nimate vzroka, posebno po tem, kar ste večeraj storili, naj Vam povem, da štiri ure boste sedeli,

kulturnih prvakov. Pariz je odgovoril s tem, da ga je Académie des inscriptions et belles-lettres izključila iz svojih vrst. Pruski učenjak se je znesel tako, da je pred javnostjo žaljivo govoril proti Franciji. Vendar ko je bil Mazon, izvrstni prevajalec Aishila, ujetnik v Nemčiji, mu je Willamowitz pošiljal knjig: Heladi je žrtvoval svojo mržnjo do galskega duha.

Ko je Pierre Louys izdal svoje »Chansons de Bilitis«, je ob njih W. napisal zanimivo, globoko razpravo, kjer razlaga, s kako umetnostjo in zanesljivostjo je znal elegantni Francoz oživiti helenski omiko, ki je žarela v Aleksandriji pred njenim pokrstanjenjem.

Največjo slavo si je W. pridobil z grško zgodovino, zajeto v delu »Aristoteles und Athen« (1893). Mnogo je vplival s svojim sijajnim nastopom. Ko je na pr. razlagal pravdo zoper Sokrata, se je 3000 poslušalcem grlo stikalo od ganotja, tako živo je umel poudariti večni tragični spor med državno potrebo in poedinčevo mislijo.

Cr.

Dora Gabe.

Gospa Dora Gabe, bolgarska pisateljica, je nedavno predavala v Pragi o bolgarskem slovstvu. Ob tej priliki so češki listi poročali o njenem delovanju. Pričela je s pesmijo. Večina njene lirike je nastala med vojno, toda spriča neugodnih razmer ni tiskala svojih prvencev. Šele po vojni je objavila zbirko »Zemen put« (Zemski pot). Vodilna misel: pot ženske iz detinstva v življenje. Del cikla je posvečen Dobrudži, ponosni in bogati deželi z vetrovnimi ravninami, kjer se je pesnikinja rodila in prebila nad vse srečno mladost.

Mladostni doživljaji zvenijo iz knjige »Nekoga« (Nekdaj), pisane s stališča

mi Vam bomo že — mačka pregnali, dragi moj ljubček!
 Človek zaman bi med vami iskal spoštovanja starosti,
 ko nesramno se vedete, ker je profesor predober.
 Sveta naj bode, mladenič, ti glava častitega starčka.
 Cestokrat že sem to ventiliral. Vi, Kraus, kaj režite
 se ob besedi »ventiliral« — prav vam je to treba,
 kajti Vi grajani ste — in to še celo v zgodovini.
 Vi ste mi prtiček — pa prav — saj menda Vam znan je pregovor!
 To govoreč, po razredu delil konferenčne je liste.
 Grozno molčanje pa je napolnilo nesrečne prostore.

XXII. spev.

ΜΕΤΕΡΟΥ ΑΝΑΙΠΕΣΙΣ.

MEYERJEVA SMRT.

Zalosten ležal med tem je starček v mračnem domovju,
 žalosten, ker dva učenca njegova sta grajana bila.
 Nikdar prebolel ne bo, da on jima bol je nakopal.
 Težka melanholija ovila mu je obisti
 in v prsih kosmatih so črne se misli valile.
 Mož je bolan. O, Muze, ki dom vam Olimp je visoki,
 zdaj zagrinite solzne oči — ker še nikdar junaka
 takega ni bolezen napadla, kot je naš Meyer.
 Poln bolečin se je v postelji vil, poleg njega pa miza
 in na mizici luč, ki žalostna v mrak je brlela,
 sence temačne metala po stenah izbice majhne.
 Mizica je le v luči bila — ker senčnik vse žarke
 je odbijal na njo; poleg nje še rdečkasta doza,
 polna črnkaste mivke, prav drobne in kih vzbujajoče,
 in poleg nje naočniki še — pa se ni jih dotaknil.
 Tu, prav blizu ležišča, tri stare so knjige ležale,
 on je bil, Gindely, ljubljenec zvesti božanskega starčka.
 In ko se zbudil iz sna je, ki ga je prav malo poživil,
 hitro je trudne odprl oči, vse mokre in motne,
 milo je gledal na knjige, na stare, predrage mu znanke.
 Poln hrepenenja je stezal roke, da bi jih dosegel,
 kmalu premrzle nazaj potegnil jih je pod odejo,
 mrzlo je namreč bilo in dež je na okna udarjal.
 Kmalu pa mraz ga je pustil in stresla ga je vročina.
 Težka odeja dušila ga je, pa jo v stran je odrinil.
 Noč je v nemiru prebil — dokler ni dvanajsta odbila.
 Suh je bil stenj v svetilki — prav kmalu bo luč ugasnila.
 Zdajci pa nekdo od zunaj odprl počasi je vrata —
 starček se v postelji dvignil je ves preplašen in zbeگان,
 svoje steklene oči je izbuljil na poznega gosta:
 »Dober večer, gospod doktor, sem mislil, da pridete jutri.
 Prav za prav ni mi še nič — tak nujno pa zopet ni bilo!
 Temni gost pa ni zinil besede, s počasnim korakom
 je proti postelji šel in tam na stranice se usedel.
 »Doktor, izvolite morda ščepec — na mizi je doza,«
 starček ponudil je plašno; ta z zaničljivim smehljajem
 je odgovoril — glas pa zvenel je tak votlo in strašno:
 »Njuhati ne utegnem — še mnogo bolnikov me čaka
 danes — saj ne mislite vendar, da vi ste edini?«
 Torej ko to je dejal, zapestje prijel mu z roko je
 mrzlo kot led, niti malo toplote ni bilo čutiti.
 »Niste li morda sami prehlajeni?« ga nežno je vprašal,
 vedno v skrbeh za trpečega bližnjika srečo in blagor.
 »Mrzlo imate roko — gotovo ni nekaj v redu!?
 Ta pa zarežal se je: »Saj Vaša prav kmalu bo taka!«
 »Res? Kako mislite to — stopite vstran — bi Vas prosil!«
 Tožno zaklacial je starček, v srcu boječ se nesreče.
 »Ne,« je zavrnil ga ta, »temeljito vas hočem zdraviti!«
 »Ampak - meni - ni - nič - saj - se - čisto dobro počutim!
 Hahaha - saj - se - še - smejem. - Lalala - čujte - saj pojem,

otročička, ki se mu odpi-
 ra čudovita pot v vnanji
 svet. Izdala je 6 snopičev
 mladinskih verzov, ki so
 se na Bolgarskem močno
 priljubili. Zato je postala
 predsednica odboru, ki je
 s pomočjo naučnega mini-
 stra prirejal mladinsko
 knjižnico, danes ustavljeno
 radi gospodarskih težkoč.
 Ob tem pokretu je n. pr.
 pesnik Karaljičev začutil v
 sebi velik dar in napisal
 sijajnih pripovedi.

Zakaj je pričela prevaja-
 ti iz poljščine? Navajal jo
 je na to njen mož, Bo-
 jan Penev, slavist, iz čigar
 zapuščine je njegov nasled-
 nik na univerzi v Sofiji B.
 Jocov pravkar dal na svet-
 lo prvi zvezek njegove
 bolgarske slovstvene zgo-
 dovine. Pet mesecev je po-
 zneje prežijela v Varšavi,
 kjer je predavala o bolgar-
 ski književnosti in se se-
 zanila s Kasprowiczem.
 Pred nekaj leti je priobčila
 cvetnik poljskega pesništva
 od mesijanistov do moder-
 ne, ki ga v kratkem raz-
 tegne do najmlajših. Zena
 českoslovaškega poslanika
 v Sofiji, gospa Maxová, jo
 je opozorila na pesnika
 Březino. Zanimanje se je
 začelo širiti, tako da bo
 mogla v kratkem pokloniti
 svojim rojakom nekaj pre-
 vodov iz Wolkerja in
 mlajših čeških pesnikov.

Cr.

Sola romanskih jezikov.

Če ne drugje, ti bo la-
 tinščina koristila pri uče-
 nju živih romanskih jezi-
 kov. Njih praktični študij
 izvesti s popolno izrabo
 latinskega znanja, to si je
 zamislil češki romanist,
 prof. dr. Karel Rocher
 (t. j. Skála), v svojem pre-
 udarjenem in doslednem
 učnem sestavu. Izdal je
 nemške in češke priročnike
 za italijanščino, španščino,
 francoščino in staro fran-
 coščino. Najodličnejši stro-
 kovnjaki kot Meyer-Lübke
 ali Zubaty so se pohval-
 no izrazili o teh učbeni-
 kih. Iz belega materinskega

zdaj pa pojdite že in ne mučite, - prosim, me dalje! —
 Toda - vi - ste - suhi - in - zunaj - tak strašno dežuje!«
 — »Ej,« je zavrnil ga ta, »jaz sem se pač z vozom pripeljal.« —
 — »Ampak, saj vendar nisem nič slišal. — Oh, to je grozno!« —
 — »Res, nihče me ne sliši — jaz vozim hitro, a tiho,«
 mu je zaupno povedal smeje se, »le nič ne skrbite,
 tukaj imate pijačo — to Vam je izvrstno zdravilo,
 prosim, izpijte to hitro — učinek Vas bo presenetil!«
 To je dejal in ponudil bolniku je čašico vode,
 k ustom njegovim jo nesel, brez volje je starček ubogal,
 čašo izpraznil do dna in trudne zaprl oči je.
 Zdaj pa zdravnik se je dvignil, z režečim izrazom naročil:
 »Praška to pitna je voda in kmalu bo delo končala.
 Tukaj je ura peščena — na mizico bom jo postavil,
 najprej obrnem jo še — v nji pesek se bode usipal,
 ko pa pretekel bo čas — tedaj vam bo čisto dobro!«
 To mu je strašni doktor naročil — a starček je z grozo
 vanj strmel — o, gorjé, to doktor biti ne more,
 ne, to je okostnjak, ki črn le plašč ga pokriva!
 Zdaj pa ga vrgel je vstran, le gole kosti tu stojijo,
 koso držijo v rokâh, na uro peščeno strmijo.
 Starček umahnil je vznak na blazine, ves tih in brezglasen.
 Lučka ugasnila je in pesek se več ne preliva.

Meyer je mrtev in duša leti k polnočnemu nebu.

XXIII. spév.

ΑΘΑΑ ΕΠΙ ΜΕΤΕΡΩ.

POGREBNE SLAVNOSTI.

Zarja božanska se dvignila je iz ležišča Titana,
 da prinesla bi luč bogovom in smrtnemu ljudstvu. —
 Toda nebo je oblačno bilo in sivkasta megla
 vlekla se je nad mestom, Helios pa je prav mračno
 kugal skozi rdeče zastore; junaki pa vsi že
 zbrani so v gneči bili — kaj hitro se razred je polnil,
 rezko vriskanje odmevalo je in glasno tuljenje
 in že priprave vršile so se za sprejem učenika.
 Sicer — od včeraj že bil je bolan, to vsi so že znali,
 toda mislili so, da danes gotovo bo prišel,
 in so namerjali že ga danes prav dobro sprejeti.
 Njega pa le ni bilo, — čeprav je že zvonec odzvonil,
 starega nihče zagledal še ni; kje neki mudi se?
 Ura počasi minila je že — zdaj Streng se pojavi
 in Slabihoudeka pošlje k Meyerju na stanovanje,
 da bi pozvedel, kako se počuti; ta jadrno šel je,
 kakor bi nesel ga piš — veseleč se tegà naročila,
 kajti Streng je še vedno avtorje rimske razlagal.
 Grozno je zehanje brž napolnilo prostrane prostore. —
 Radi tegà je bil dečko vesel, da se temu izogne. —
 Tóda v strah nepopisen veselje se je spremenilo,
 kajti izvedel je bil, da Meyer nenadno je umrl.
 Zalosten vrnil se je, s trepetom je stopil v razred:
 »Pravkar zapustil to revno življenje je Meyer profesor!«
 Z glasom tresočim je rekel — umolknili vsi so junaki.
 Ni ga bilo, ki ne bi z boljše se učitelja spomnil. —
 Njega, ah, drugega zemlja nikdár več ne bode rodila. —
 Urno je ta in oni uničil papirnate krogle,
 sram ga je bilo brezobzirnosti in hudobije,
 nekdo celo je — poln kesanja — kroglo pogoltnil,
 prej že namočeno v tinto — da v starega bi jo zalučal.
 Vse je izginilo: kapselni, maske, piščali, trobente. —
 Vsi so junaki jokali, srcé jim za starčka je bilo. —
 — — — — —
 Toda že sonce zašlo je in tema pokrila stezice

marmorja vstajajo tri se-
 stre: rdeče vriskajoča laščina,
 spreminjasta svila francoščine
 in ponosna, plemenita,
 dragocena purpurna
 rjavina španščine. Cr.

Atlantida.

Odkar je Platon povedal
 mit o Atlantidi, niso ljudje
 nikdar nehali iskati tega
 tajnostnega otoka. Neminljiv
 čar ovija ime »Atlantis«. In
 čeprav so se pogosto dvignili
 glasovi, ki so Atlantido vrgli
 med bajke, jih je še vselej
 prevpil protivni zbor. Obilica
 teorij o tem, kje leži ta iz-
 gubljeni raj, se zdi nepre-
 gledna. Skoro 2000 del o
 Atlantidi pretresa Aleksander
 Bessmertny v svoji novi
 knjigi »Das Atlantis-
 rätsel«, poudarjajoč posebno
 razvoj problema in stanje
 sodobnih nasprotnih naziranj...
 V Franciji izhaja že 4 leta
 obzornik »Atlantis«, glasilo
 istoimenske književne družbe,
 pri kateri deluje tudi naš pri-
 jatelj Philéas Lebesgue. Cr.

Zival in orodje.

Dolgo je vladalo mnenje,
 da edino človek ume rabiti
 orodje. Toda ameriški naravoslovec,
 prof. John Burrough, piše o neki
 osi, ki ji pravijo po latinsko
 Ammophila, po naše pa grebača:
 »Pogosto sem imel priliko opazovati,
 kako ta osa s čeljustmi prime
 debelo zrno peska, da stolče
 zemljo, ki jo misli porabiti
 pri zidavi svojega gnezda.
 Kamenček zagradi na ta način
 kakor mi z roko, potem pa
 mlati in bije po prsti, kakor
 bi kovač koval. Dejstvo je
 edinstveno. Jaz vsaj ne poznam
 po vsej ameriški celine nobene
 druge živali ali žuželke, ki
 bi znala nedostatnost svojih
 udov nadomestiti s kakršnim
 si bodi orodjem.« Cr.

Drevesa, ki se preobjedo.

Domače živali se tu pa tam
 preobjedo. O rastlinah pa je
 obče znano, da po-

in naslednjega jutra je vstalo blesteče na nebu. Tam na katedra višavah pa ljudstev pastir je govoril: »Jutri pridite vsi na pogreb v žalnih oblekah, vsi pa največji med vami sveče bodo nosili. Toda zunaj mrzlo je vreme, zato oblecite spodnje hlače vsi dvojne in dvojne še nogavice! Dalje v gimnaziji bomo še žalno svečanost slavili, prvič nam pevci bodo zapeli lepó žalostinko, drugič pa Taussig mi pesem je dal o starčkovi smrti, tragično vse izzveni in v srca globoko bo segla. Deklamirala bo se tako: en verz vsak učenec bode povedal, da vsak učenec na vrsto prišel bo. Pesem pa ta se približno začne z naslednjimi verzi: »Ah, in ga morala grozna je smrt — vsem skupaj vzeti! Včeraj cvetel je kot rožnati vrt — kdo more verjeti! Danes pa v krsti leži ves hladan — oči se solze mi, včeraj še bil je gorak in močan — le tiho, srce mi!«

XXIV. spev.

АТТА. — ОДКУР.

Muze božanske, zdaj še poslednjič mi dobre bodite, da bom vredno opeval dejanja pokojnega starčka, kaj je v nebesih doživel, kako ga je sreča vodila. — Ko so se vrata nebeska za starčkom predobrim zaprla, morja neskončnega luč se mu je v oči zableščala, in najslejše vonjave so eter prenežni polnile, pisane loke v tisoč cvetovih so se lesketale, v daljna obzorja gubeč se, dokler jih okó še je zrlo — Blaženi pari v ljubezni veselji pa vrt so polnili: starčku pri tem neskončna radost je srce zagrabila, prvič je čutil veselje nebes, neizmerno, neskončno. »Glej si ga no,« je starček mrmral, »saj tukaj ni slabo, vse je tiho tako in Jeitela ni v bližini, nihče mi več ne nagaja, ravnatelja tudi ne vidim, mnogo ljudi sprehaja se tu — saj to je izvrstno! — Semkaj prihaja nekdo — ah, dober večer, moj prijatelj!« Ta je odvrnil na to: »Pozdravljen, prijatelj, v nebesih! Kdo si, starček častiti — Anhisu ves si podoben, otcu Eneja pobožnega — kdo si, povej mi, predragi?« Ta je odvrnil na to in rekel krilate besede: »Jaz sem Meyer profesor — Bog mi bodi naklonjen, toda, s kom imam čas govoriti — prav nič ne poznam vas!« — »Jaz sem Vergil, Aeneide sem tvorec,« je ta odgovoril. »Zdaj vas pa že poznam,« je Meyer urno odvrnil, »v Gindelyju nahajate se, stran dvestoštirnajsta, spodaj, če se ne motim, in poleg je madež tolščeni, to me pa res veseli, ah, vi ste Vergilius Maro!« Ta je odvrnil smeje se: »Res, očka, jaz sem Virgilij, ti pa tuj se mi zdiš, gotovo pred kratkim si prišel, morda želiš, da nebó ti razkažem, z veseljem ti ustrezem!« »Ah, seveda,« vzkliknil je Meyer, »kakšna čast zame — toda, ničesar ne vidim, doma sem naočnike pustil.« Ta je odvrnil na to: »No, pojdi, prav kmalu dobiš jih.« To je dejal in starčka odpeljal; povsod pozdravljala sta prijazno kimaje, kot bili že stari bi znanci. Šla sta nekoliko časa, potem je Vergil spregovoril: »Tukaj, zdaj sva na mestu — zdaj želje brž svoje napiši, vrzi potem jih v odprtino te stare omare, to je automat — saj boš se ga kmalu privadil — vsepovsod je takih dovolj, tudi v parkih po mestih, toda ta je boljši — ne kaže namreč le teže, kajti, kar si želiš, pri drugem predalu ti pride.« »Ej, ej,« vzkliknil je Meyer, »to pa zares je izvrstno, moram i tukaj vreči denar — kakor doli v mestu?« »Ne,« je zavrnil ga ta, »le želje je treba spisati.«

srebajo le omejeno količino rudninskih soli iz tal. Gozdarska veda je vendar zadnje čase dognala, da se bukke in hrasti prenažro ter počijo. To se dogaja, kadar pride preobilo hraniva v notranje dele in ko lubje ne more s to povečavo tekmovati. Skorjo tedaj raznese. Zlasti po gostih gozdih, koder se je v kratkem času mnogo posekalo, preti ta nevarnost osamelim drevesom. Razpoke se sicer sčasoma zacelijo, vendar pomeni razhrebani lub izgubo za gozdarstvo, kajti v rani se pogostoma naselijo kvarne glive in žužki. Cr.

Prekrščena angelika.

Francoška Gvijana, po površini blizu šestina Francije, je slovela kot nezdrava in nerodovitna dežela, ko se je Direktorij 1797 spomnil, da je naredil iz nje kraj pregnanstva. Novinarji, pisatelji, poslanci, ki vladi niso bili po godu, so morali tja v tako neugodne razmere, da jih je nad polovico podleglo. Gvijano so tedaj razkričali za »evropski grob«.

Ta posest pa je v resnici ena najplodnejših na svetu, posebno po nabrežnem pasu, koder se srečujeta oba činitelja, ki združena vselej dajata bujno rast: dež in toplota.

Divni gozdovi z večstoletnimi debli hranijo dragoceno bogastvo. Les je v njih raznoter in izvrsten. Najboljši je nemara angelski les ali angelika. To sijajno drevo nima nič skupnega z nežno zelenim stublovjem, ki se vkuhano v sladkorju rabi za pripravlanje raznih vmesnih jedi. Vendar so nekateri duhovi pomešali oba pojma in ta les ni našel v Evropi kupca vse dotlej, da so ga krstili »gvijanski tek« (teck de Guyane). Poslej se dobro prodaja. Angelika, ki ne gnije, bo v bodočnosti nadomeščala hrast. Prilega se zlasti za

Meyer listič je vzel in napisal krilate besede:
 »Vi, gospod avtomata direktor, naočnike rad bi, ki so na nočni omari pri postelji v mojem domovju, drugič dozo bi rad, — ki v njej tobak je njuhalni, Gindely-ja še tretjič, stari vek, srednji in novi, in četrtrič dežnik, ki vedno prav mi prišel bo!«
 Torej tako je napisal in vrgel je listič v predalnik. Hitro na strani nasprotni naočniki so prileteli, doza kmalu za njimi, dežnik in Gindely zvesti se je pridrsal. Starček tega se močno je zveselil, dozo je spravil v žep, naočnike brž si nataknil, Gindely-ja v desnico je vzel, dežnik pa v levico, poln zadovoljnosti v srcu je rekel krilate besede:
 »No, gospod Vergil — kako pa drugače je z vami? Ali ste zdravi, ste že pridobili kaj dosti na teži? Veste, zdravje pa glavna je stvar — kaj ne, ljuba duša? Malo ponjuhal bi rad — e, da bi te, doza je prazna, torej tako, zdaj dozo imam, tobaka pa nimam — No, pa vem, kaj bom storil, željo še to bom napisal.«
 Svinčnik, papir je vzel in napisal krilate besede:
 »Vi, gospod avtomata direktor, tobak naj prinese trafikantinja mi, z rumeninaj črn bo pomešan.«
 Torej tako je napisal in vrgel je listič v predalnik, hitro na strani nasprotni prišla je tako zaželeno lepa prodajalka znamk, cigaret in tobaka, kjer je Meyer tobak kupoval, dokler je še živel.
 »O, draga moja, kako veseli me, da zopet Vas vidim!«
 Urno tobak ji je vzel in dozo napolnil do roba. Zdajci na mah je utihnil in skrb mu je čelo ovila.
 »Hm, draga moja,« je rekel, »sedaj pa domov se vrnite, če moja stara bi semkaj prišla — tega ne želim si!«
 Urno Vergil ga zavrne: »O ne, to ne gre, dobri starček, ker že dekletce je tu — potem kar v nebesih ostane.«
 »Toda,« zavrne ga ta, »moje stare pač Vi ne poznate! Ne, gospodična naj gre — saj stvar je tako enostavna, Vi jo za glavo primite in jaz, jaz za noge jo primem in potem jo vržemo v luknjo, odkoder prišla je!«
 Ta pa zavrnil ga je: Saj to je povsem nepotrebno, tudi če Vaša gospa bi prišla — saj nebo je neskončno in Vas uzrla ne bo — pa vendar Vam nekaj predlagam: deklco Vi mi darujte — potem pa vsa stvar je v redu.«
 Meyer vesel je odvrnil: »No, da, z veseljem Vam ustrezem, toda še dalje Vas nočem motiti, pozdravljen bodite!«
 To je rekel in šel, ker angele želel je gledat, ki so v nebesih doma in tudi Boga bi rad videl, slišal nebeske bi speve, ki vsak dan Očetu glase se. Angeli vedno mu slavo pojo in ga veselijo.
 Ali kaj lepše prepevajo, kakor pa Jeitel med uro, ko zgodovino učil je in drugi so ga poslušali. Starček močno se je čudil, da ni še nobenega videl, da ni petja še čul — zato neko dušo je vprašal, ki je najbližje bila — to bil je starček častiti z belo brado: »Dober večer Vam voščim, kolega, ali lahko mi poveste, kje angeli zdaj se mudijo, in zakaj še do zdaj jih nisem srečal v nebesih? Mar »aleluje« ne pojejo več, kot vedno sem čital?«
 Ta pa odvrnil mu je: »O, da, to včasih so peli, zdaj pa jim to ni po godu in v stavko vsi so stopili. Največ osem ur na dan jih volja je peti, poleg tega pa zahtevajo še, da se plača jim zviša. Zdaj pa v gostilni »pri Mojzesu svetem« ga pijejo hlabro.«
 »To je pa smola, zdaj sem v nebesih, pa prav nič ne slišim. V jezi je starček dejal: »Pa s kom imam čast govoriti?«
 »Jaz sem Homer, Iljade pevec« — je ta odgovoril. —
 »Ej, ej, to je izvrstno — Vi ste Homer, to mi ugaja,

zgradbo ladij, za hlode ali pilote, zatvornice. Tudi za sode in vedra se že rabi. Rumu daje čedno barvo. Poleg angelike uspeva na Gvijani obilo drugačne lesovine: siva cedra, vijolični amarant, mahagonovina in kačje drevo, ki kaže na jasnem ozadju vijuganje širokega rjavega traka.

Cr.

Bohemia Latina.

Za udeležence pri II. sestanku slovanskih klasičnih filologov v Pragi je Jednota českých filologů priredila izbor latinskih del, ki so jih zapustili pisci in pesniki s Češkega: »Bohemia Latina. Litterarum latinarum ad gentem terramque bohemo-slovenicam pertinentium nonnulla exempla selecta. Disposuit et paucis explanavit K. Hrdina« (1931, vel. 8°, 134 s.). Zastopani so: Karel IV., Hijeronim Praški, Komenský, Purkyně, Palacký in še cela vrsta drugih.

Cr.

K življenjepisu dr. J. Levičnika v prejšnji številki dostavljamo še tole:

V »Časopisu za zgodovino in narodopisje« (9. letnik, 1912, str. 141—142) je dr. Fr. Kotnikov referat o knjigi »Dr. Max Ortner: Register der geschichtlichen Aufsätze der Carinthia 1811—1910«. V tem referatu so besede: »Čebeličar Jernej Levičnik je spisal različne članke, med njimi življenjepis Prešernov (1851)«.

Ponarejeni zobje v starem veku.

V Narodnem muzeju v Neapelju hranijo tudi fina orodja za popravljanje zob. To orodje so našli v izkopaninah mesta Pompeji, ki ga je Vezuv zasul v l. 79. po Kristusovem rojstvu. Te najdbe dokazujejo, da so že stari Rimljani cenili zdrave zobe in imeli razvito zobno zdravništvo. V odlomkih najstarejših rim-

Vi niste morda sestavljeni iz mnogih kosov?
 No, jaz sem Meyer, profesor historije na srednji šoli.
 »A takó, Vi ste Meyer?« je vzkliknil pevec častiti.
 »Kraus je bil Vaš učenec, ki »Meyeriado« je spesnil?«
 Mrko starček je gledal in rekel krilate besede:
 »Da, pa pustiva to stvar, kaj drugega se pomeniva!«
 »Kaj,« je vzkliknil Homer, »ste brali mar pesem nesmrtno?«
 »Da, prebiral sem jo, v njej moje ime se ponavlja,
 toda lepa pač ni, strašno radi nje sem jezil se.«
 »Bodi hvaležen mu, starček,« je vzkliknil ta z glasom mogočnim,
 »kakor nekoč Aleksander je že Ahila zavidal,
 ker sem bil pevec njegov — i tebe zavidali bodo!
 Reči moram, da jaz pač boljše verzze sem delal,
 toda, saj vendar vsakdo ne more biti Homeros.
 Tudi njegov teksameter stopic imá šest, a slabih,
 kakor na primer tale verz — pa mu tegà ne zamerim!
 Zdaj pa le pojdi, če hočeš, pa tudi spremljaš me lahko,
 kajti jaz grem v observatorij, da spet bom pogledal
 doli na zemljo ljudi, kaj delajo, kaj govorijo.« —
 »Observatorij,« vprašal je starček, »kaj to pomeni?«
 Ta pa na to je odvrnil: »Skozi mogočno kukalo
 gledaš lahkó na zemljó in še telefon je tam poleg —
 videl in slišal boš vse — jaz čestokrat tamkaj poslušam.
 Tudi Goethe večkrat je tam — in včasih jezi se,
 ko gospode posluša, ki skušajo ga razložiti,
 pravkar knjigo spisuje, vsebina ji zgolj je satira
 proti šolskim izdajam za šole hčera plemenitih;
 v knjigah teh ga mesarsko cefrajo, če samo beseda
 jim ni pogodu, ki morda oči bi deviške zvodila.
 »Nag«, Bog obvaruj, téga nikar, to bilo bi spolzko,
 sumno se zdelo jim je, da v Schillerja pesmi »Zerjavi«
 našli so »nago telo« — takoj je črnilo pokrije!
 Ko pa Homer je končal, je umolknil in starčka odpeljal
 v hišo ogromno, zgrajeno samó iz čistih demantov.
 Vse je času nared biló, kot ta mu bil je opisal;
 Brž se h kukalu je usedel in urno na cesto ga usmeril,
 da bi gimnazijo videl in razred v nji šesti preselvani.
 Toda zaman je iskal — učencev ni bilo v šoli.
 »Glej si ga no,« je Meyer mrmral — »saj dan je pouka!
 Se je li kaj pripetilo — saj res, gotovo pogreb moj!«
 To je dejal in nameril kukalo v svoje domovje,
 in tu stali so vsi, učenci s profesorji zbrani,
 resen obdajal jih molk in žalost v očeh je sijala.
 V črno oblečeni tu so bili prezvesti sekstanci,
 sveče nosili v rokah, glave jim cilindri krasili.
 Slavnostni kori odmevali so in venci sijajni
 voz so mrtvaški pokrili, ki peljal teló je umrljivo.
 »No, taka čast veseli me,« začel je starček častiti.
 »Pa kako so ti mirni — da skoro verjeti ne morem.
 Niti pokalnih fižolov ni tu, ne bengalskih vžigalic!
 Ne, in to naj še gledam, tam doli nekdo se joka!
 Prav zares joka — ubožček — zakaj sem mu žalost povzročil.
 Ne, če slutil bi le — nikakor še ne bi umrl!
 To je starček dejal — in voz oddrdral je po cesti,
 vsi so junaki sledili — počasnih korakov do groba.
 Torej tako pokopali telo so častitega starčka.

skih postav, ki so se ohranile, v »dvanajstih tablah«, so določene kazni za tistega, ki bi mrličem ruval zobe, da si prilasti zlato, s katerim so zobje pritrjeni. Kakor vidimo, so Rimljani že pred 2500 leti poznali zobne poprave in umetne zobe, prevlečene in pritrjene z zlatom.

Šest vasi in 39 cerkvic za rabljene znamke.

Misijonsko središče v Belgiji je pozvedovalo, koliko dobička so vrgle zbirke odpadkov, ki jih prirejajo prijatelji katoliških misijonov v tej deželi. Zbirali so rabljene znamke, stanijol in svinčene zamaške. V 30 letih je misijonstvo pridobilo s tem okoli pol milijona zlatih frankov. Samo za rabljene znamke so misijoni izkupili 300.000 frankov. S tem denarjem so v afriškem Kongu zgradili šest vasi, eno bolnišnico in 39 misijonskih naselbin s cerkvicami.

Napis na gimnazijskem poslopju.

Praesens imperfectum perfectum futurum. (Sedanjost je nedovršena, dovršenost bo prinesla šele prihodnost.) (Napisano na neki gimnaziji nekje na Slovaškem.)

Popravi! V Brnčičevem sestavku »Dvoje smeri« beri na str. 155 v vrsti 20: in namesto ni, v vrsti 21 — slá namesto sila,

Razpisano nagrado za Zormanovo zbirko »Pota ljubezni« je dobil Bajc Jože, Ljubljana. Prihodnje leto bomo razpisali več takih nagrad in upamo, da bo tekmovanje v prospeh »Mentorja« kar najživahnejše!

Statistika naročnikov »Mentorja«.

Apače 1, Arilje 1, Bač 1, Bakar 1, Begunje pri Cerknici 2, Sv. Benedikt v Slov. Goricah 1, Beograd 8, Bjelovar 1, Bled 1, Boh. Bistrica 3, Boštanj 1, Braslovče 1, Brezje 2, Brezovica 1, Brežice 14, Brusnice pri Novem mestu 1, Bukovo pri Negotinu 1, Cankova 1, Celje 63, Cerklje ob Krki 1, Cerklje pri Kranju 1, Cerknica 3, Črnomelj 1, D. M. v Polju 7, Dobrava pri Ljubljani 1, Dobrava pri Kropi 4, Dob pri Domžalah 1, Dol. Logatec 4, Dol pri Ljubljani 1, Domžale 4, Dubrovnik 1, Fojnica 1, Gjenović 1, Gor. Lendava 1, Gornjigrad 2, Gorje pri Bledu 2, Grosuplje 2, Hoče 1, Horjul 3, Hotederščica 1, Hrastnik 1, Sp. Hrušica 1, Št. Ilj v Slov. Goricah 1, Sv. Janez ob Boh. jezeru 1, Št. Janž na Dravskem polju 1, Javornik 5, Jesenice 8, Ježica 11, Sv. Jurij ob južni železnici 3, Sv. Jurij ob Ščavnici 1, Kamna gorica 2, Kamnik 14, Kastav 2, Kočevje 43, Komenda 2, Konjice 3, Koprivnica pri Rajhenburgu 2, Kranj 65, Kranjska gora 3, Križe na Gorenjskem 1, Križevci pri Ljutomeru 17, Kropa 1, Krško 2, Laporje 1, Laško 4, Litija 5, Loče pri Poljčanah 2, Loški potok 1, Sv. Lovrenc na Dravskem polju 1, Sv. Lovrenc na Pohorju 1, Lukovica 1, Ljubljana 457, Ljubljana VII 14, Ljutomer 2, Sv. Lovrenc ob Temenici 1, Lukovica pri Domžalah 1, Mala Nedelja 2, Marenberg 1, Marija Snežna 1, Maribor 83, Sv. Marjeta pri Rimskih Toplicah 1, Sv. Marjeta pri Moškanjcih 1, Medija-Izlake 2, Medvode 1, Mengeš 1, Metlika 2, Meža ob Dravi 1, Mirna peč 1, Mežica 1, Moravče pri Domžalah 5, Mostar 1, Moste 8, Moškanjci 1, Motnik 1, Mozirje 2, Murska Sobota 37, Muta 3, Naklo 1, Nova vas pri Rakeku 1, Novi Sad 1, Novo mesto 77, Ormož ob Dravi 1, Ortnek 1, Petrovaradin 1, Planina pri Rakeku 1, Planina pri Sevnici 1, Podbrezje 1, Podnart 2, Polhovgradec 2, Poljane nad Škojo Loko 4, Poljčane 2, Požega 1, Prečina pri Novem mestu 1, Preddvor 1, Prevalje 2, Prizren 1, Ptuj 48, Radeče pri Zidanem mostu 5, Radmirje 3, Radomlje 2, Radovljica 4, Rajhenburg 1, Rakek 3, Rateče-Planica 1, Ribnica 13, Rimske Toplice 1, Rogatec 1, Rogaška Slatina 1, Št. Rupert pri Mokronogu 2, Ruše pri Mariboru 2, Sarajevo 1, Sava pri Litiji 1, Selca nad Škofjo Loko 2, Senta 1, Sevnica 1, Slovenjgradec 1, Smlednik 1, Sodražica 1, Sorica 2, Stari trg pri Rakeku 1, Stična 1, Stopiče 1, Stražišče pri Kranju 1, Struge na Dolenjskem 1, Studenec-Ig pri Ljubljani 1, Studenci pri Mariboru 2, Šenčur pri Kranju 1, Škofja Loka 29, Škofljica 1, Šmarjeta pri Novem mestu 1, Šmartno ob Paki 1, Šmarje pri Jelšah 2, Šmartno pri Litiji 1, Šoštanj 6, Štore pri Celju 5, Teharje pri Celju 1, Tešanj 1, Sv. Tomaž pri Ormožu 1, Toplice pri Novem mestu 1, Topolščica 1, Travniki 1, Trbovlje 22, Trebnje 1, Trojane 2, Sv. Trojica v Slov. goricah 1, Tržič 1, Sv. Urban pri Ptuj 1, Varaždin 1, Vič pri Ljubljani 12, Št. Vid nad Ljubljano 106, Št. Vid pri Ptuj 1, Št. Vid pri Stični 3, Videm-Dobrepolje 2, Vojnik pri Celju 2, Vrhnika 4, Vel. Lašče 3, Vel. Bečkerek 1, Velika Nedelja 1, Vransko 2, Zagorje ob Savi 4, Zagreb 3, Zemun 2, Zidani most 3, Zalec 3, Železniki 1, Žužemberk 1. — Število naročnikov: dijaki 1003, ostali naročniki 577. — Skupno število naročnikov 1580.

Vezava »Mentorja«.

Kakor doslej vsako leto, bo poskrbela uprava »Mentorja« tudi letos za vezavo lista v dosedanja obliki (celo platno z napisom). Kdor želi torej imeti vezan letnik, naj prinese ali pošlje svoj izvod v upravo do 20. maja; vezan bo nato list najklesneje do Vidovega dne. Za vezavo se plača Din 20.— vnaprej. Če kdo želi, mu za enako ceno lahko obenem z letošnjim letnikom oskrbimo vezavo tudi za prejšnja leta, od letnika 14 (1926/27) dalje. Dobe se tudi same originalne platnice, za letos in za prejšnja leta, treba jih je pa naročiti do navedenega roka, ker se pozneje ne bodo dobile.

Ob sklepu letnika.

Leto krize tudi mimo »Mentorja« ni šlo neopaženo, pa smo ga le srečno prestali, kar je v prvi vrsti zasluga naših naročnikov, ki so kljub vsemu ostali listu zvesti. Odkrito moramo povedati, da smo bili večkrat v težkočah — naročnikov je bilo letos 590 manj ko lansko leto — a smo vendar vztrajali. To smo mogli storiti le na ta način, da smo štedili. Pri treh dvojnih številkah in eni celo trojni smo pri platnicah in ekspediciji toliko prihranili, da zaključujemo letnik v neskrčenem obsegu.

Zahvaljujoč se vsem sotrudnikom, ki so letos po večini sodelovali iz zgolj idealizma, vsem naročnikom in prijateljem lista, ki so nam kakorkoli pomagali, prosimo vse, da bi nam ostali tudi v prihodnjem letu zvesti in naklonjeni.

S šolskim letom 1932/33 začne »Mentor« svoj dvajseti letnik, kar pomeni v življenju dijaškega lista dokaz, da je potreben in da se je priljubil vsem, ki ga poznajo.

Kakor doslej, bo »Mentor« tudi v prihodnjem letniku nudil svojim naročnikom obilo lepega in koristnega, misleč predvsem na naše srednješolsko dijaštvo, med katerim se je tako lepo udomačil. Janko Mlakar bo nadaljeval in končal svoje »Spomine«, ki so že doslej vzbudili toliko pozornosti in prijetne zabave. Od šeste do osme ga bomo spremljali in videli, kako se mu je godilo pod »Novo vlado«, kakšen je bil »Gospod Tomaž«, kako se je počutil »Na lastnih nogah«, kako sta se pojavila »Eros in Mars«, kako je hodil »Po Prešernovih stopinjah« in se seznanil z »Neznanim svetnikom« in »Deklico z vrtnicami«, nakar ga bomo srečali pri »Maturi« in se končno povzpeli z njim prvič »Na Triglav!«. — Mlakarjevimi »Spominom« bo drugovala Ecksteinova slovita humoreska »Obisk v karcerju«, ki bo ilustrirana in bo vzbujala gotovo pri starih in mladih smeha za dva meha! Poleg teh dveh daljših leposlovnih prispevkov pridejo na vrsto tudi krajši, ki so nam jih obljubili mnogi naši sodobni pisatelji, kot Ivan Pregelj, Juš Kozak, J. Jalen, Bogomir Magajna, Narte Velikonja, Alojz Remec in drugi, med katerimi ne bo manjkalo tudi najmlajših, katerih bi radi imeli kar največ. Tudi za vzgojne in poučne sestavke nismo v zadregi. T. K. nam je prevedel iz »Revue Belge de Pedagogie« tehtne »Nasvete dijaku o duševnem delu« in nam pokaže tudi razvoj mitologije pri raznih, zlasti starih narodih, dr. St. Gogala nam je dal zanimivo razpravo »Nasprotnik«, ki bo zlasti važna za sportnike, dr. V. Bohinec, Silvo Kranjec in dr. R. Savnik poskrbijo, da ustrezajo vsem, ki jih zanima zemljepis in zgodovina, St. Petelin nas popelje z dijaki-legionarji »Na Koroško!«, Fr. Grafenauer pa v Južno Srbijo, kjer je živel kot profesor deset let. France Vodnik bo stilno analiziral tekste iz novejšje slovenske lirike, Ivo Brnčič nas bo seznanjal s pomembnejšimi srbohrvatskimi književniki, Viktor Smolej nam očrta nekaj sodobnih svetovnih pisateljev, Silvester Škerlj nam pokaže poleg drugih našega Franceta Bevka, Crassus pa nam bo še naprej s svojimi kulturnimi paberki odpiral okno v svet. Naši najzvestejši dr. J. Debevec, I. Dolencec, dr. Fr. Jaklič in dr. L. Sušnik pa še ugibajo in niso hoteli izdati, kaj nam v novem letniku povedo.

Literarnim pomenkom se pridružijo ocene raznih dijaških zavodnih listov, iz katerih bomo priobčevali, kar bo dobrega.

Toliko moremo za sedaj obljubiti in povedati. Poskrbeli pa bomo še, da dobimo prispevke tudi z drugih področij, tako da bo »Mentor« v novem letu kar mogoče vsebinsko raznovrsten, tehten in zanimiv in da bo ustregel vsem vrstam naših šol. Da bo prihodnji letnik prinašal kot dosedanji ali celo v večjem številu slike k člankom, originalne ilustracije, šah in zabavno drobnarijo, smo tudi poskrbeli.

Končno še prošnja: **Vsi, ki niso poravnali še letošnje naročnine, naj ne odlašajo več in jo takoj po prejemu te številke nakažejo!**

Uredništvo in uprava.

KNJIGARNA

NOVA ZALOŽBA

TRGOVINA S PISARNIŠKIMI POTREBŠČINAMI

R. Z. Z O. Z.

LJUBLJANA

NA KONGRESNEM TRGU

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte i. t. d.

Kdor kupi za 100.— Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj, (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

Najstarejša knjigarna Jugoslavije!
Ustanovljena leta 1782.

KLEINMAYR & BAMBERG

LJUBLJANA

Miklošičeva cesta 16

Telefon 31-33

Največja zaloga tu- in inozemskih knjig in časopisov, muzikalij (not) za vse instrumente, ki jih potrebujete in si jih želite: učne in leposlovne, mladinske, znanstvene itd., knjige v slovenskem, nemškem, francoskem, angleškem in vsakom drugem jeziku. — Originale in prevode grških in latinskih klasikov, enako tudi kompletno „Reclams-Universal-Bibliothek“, „Miniaturn-Bibliothek“ in „Sammlung Goeschen“, športno in šahovsko literaturo itd., kakor tudi vse pisarniške potrebščine.

Torej ne pozabite knjigarne Kleinmayr & Bamberg
Ljubljana, Miklošičeva cesta 16

Za nakup šolskih in tehničnih
potrebščin se priporoča
trgovina s papirjem

M. TIČAR
LJUBLJANA

Prosimo, da bi zamudniki, ko dobijo ta zvezek »Mentorja«, takoj poravnali naročnino in nam tako prihranili stroške za neljube opomine.

*Kdor kupuje
knjige
gre v
Jugoslovansko
knjigarno
v Ljubljani*

Zahtevajte prospekte!

Zbirke žepnih slovarjev in učbenikov / Leposlovne knjižnice / Ljudske knjižnice / Zbirke domačih pisateljev / Zbirke mladinskih spisov / Zbirke „Kosmos“ / Možnost mesečnega plačevanja /

Naročniki knjižnih zbirk uživajo 25% popusta pri nakupu drugih knjig iz naše založbe (izv. šolskih)

**LJUDSKA
POSOJILNICA**

REG. ZADRUGA Z NEOMEJ. ZAVEZO

V LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkvijo, v lastni palači, zidani še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposestvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomejenim jamstvom za vloge vsi člani s svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din

**Trgovske knjige
in šolski zvezki!**

Vedno v zalogi:
glavne knjige, ameriški journali, štruce, spominske knjige, bloki, mape i. t. d.

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA

FLORIJANSKA UL. ŠT. 14

Knjigoveznica, industrija
šolskih zvezkov in
trgovskih knjig.

TELEFON 27-55

**T
I
SLOVENIJA
K
A
R
N
A**
DRUŽBA Z OMEJENO ZAVEZO
V LJUBLJANI, WOLFOVA ULICA 1

Izvršuje vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela po zmernih cenah.

Časopisi, knjige, revije, brošure, vabila, letaki, plakati i. t. d.

Zaloga beležnih in stenskih koledarjev.